STRIP SCHRIFT

Prijs ƒ 7,25
Bfr. 155

FOKKE & SUKKE
LIAN ONG
WILLEM

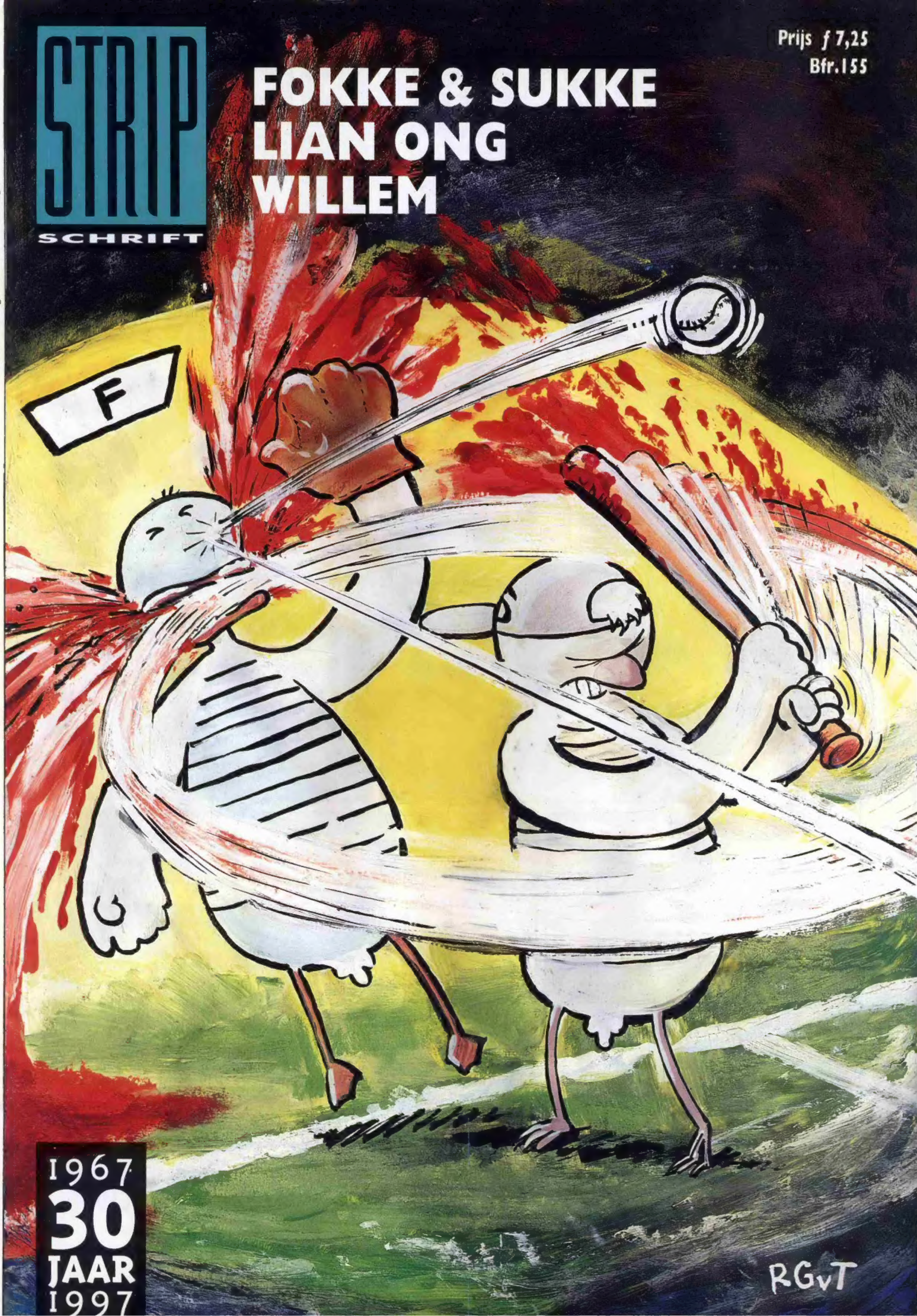

1967
30
JAAR
1997

306 – JAARGANG 30 NUMMER 9 – 'S WERELDS OUDSTE STRIPINFORMATIEBLAD – VERSCHIJNT 10x PER JAAR

ONRAAD IN DE MINISTERRAAD

Dat krijg je nou van die autolobby.
8.000.000.000 Liter x 2,5 cent = 200 miljoen GULDEN
"De Tweede Kamer verbiedt verdere verhoging van de benzine-accijns."
Dat kost ons wèl eventjes 200 miljoen !
Maar iedereen tankt over de grens ! Straks loont het zelfs al om over de grens te tanken als je in Zandvoort woont !
BENZINE
Toch moet die 200 miljoen er komen welke autobelasting kan er nog omhoog ?
Eens kijken... Auto's brengen natuurlijk al 23 miljard belasting per jaar op...
Niet echt een lekker verkiezingsitem...
En dit kabinet koos toch voor variabilisatie ? Als er iets duurder wordt, dan is dat het autogebruik - niet het bezit !
Zo was het toch, Margreeth ?
Eh...
Kan wel zijn maar dat moet dan maar een keertje niet. Uitzonderingen bevestigen de regel.
BRENG HET DARTBORD MAAR WEER BINNEN !
KENTEKEN BEWIJS
PARKEER HEFFINGEN
ACCIJNS
BPM
BTW
MOTORRIJTUIGEN BELASTING
Mag ik gooien ? Het zijn mijn files !
HUP ANNEMARIE !
TAK !
MOTORRIJTUIGEN BELASTING
En toen ging Pinkeltje lekker slapen, net als jij. Welterusten, hoor. Pappa ziet je misschien morgen weer.
THEO VAN DEN BOOGAARD

Òf het er zo aan toegaat in de Ministerraad, weten we natuurlijk niet. Maar gezien de uitkomst zou 't er wel eens niet zo ver naast kunnen zitten. Feit is, dat wordt voorgesteld de motorrijtuigenbelasting toch weer te verhogen. Tegen het idee van de variabilisatie in, en dus uiteindelijk ten laste van het milieu. Het zou van consequent beleid getuigen als werd afgezien van deze verhoging. We hopen nu maar dat de Tweede Kamer opnieuw méér ruggengraat zal hebben.

SAMEN WERKEN AAN EEN BETER VERKEERSBELEID

BOVAG-RAI

DIT IS EEN PUBLICATIE VAN BOVAG EN RAI. POSTBUS 74800, 1070 DM AMSTERDAM

STRIP SCHRIFT

Jaargang 30 december 1997 nummer 9 (306)

Verschijnt 10 maal per jaar
Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs

Redactie
Tijs Bagchus, Arco van Os, Rik Sanders, Harry Wibier

Medewerkenden
Olav Beemer, Ben Bits, Peter Boerman, Theo van den Boogaard, Ruud Booms, Kees Bosch, Foto Hol, De Harmonie, Erik van der Hoeven, Johan Ligger, Jeroen Mirck, Peter de Smet, Peter Sonderman, Jan-Willem Swane, J. Visser, Rudy Vrooman, Anton Waslander, Jempi Welkenhuyzen, Willem, Rogier van Winden

Koeriersdiensten
Willem Hulleman

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
Telefoon: 010 - 220 10 63, telefax: 010 - 421 06 08
Buzzer (tijdens kantooruren): 06 - 59 54 23 25
CompuServe: 75464,2224
E-mail: Stripschrift@compuserve.com
WWW: http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift

Uitgever
Uitgeverij Stripstift
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam

Abonnementen
Abonnementen-administratie Stripschrift
t.a.v. Ton Schuringa
Postbus 11335
1001 GH Amsterdam
Telefoon: 020-685 22 29, telefax: 020-618 91 42
Abonnementsprijs f65,00 / Bfr.1300
Leden van Het Stripschap f2,50 / Bfr.45 korting
Nederland: Giro 209948 of
Bank 82.67.01.523
ten name van Stripschrift, Amsterdam
België: Bank 721-520.62.74-81
ten gunste van Het Stripschap, Turnhout
Opzeggingen alléén schriftelijk en uiterlijk twee maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar
Foreign subscriptions on request

Reprorecht
Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met:
De Groene Amsterdammer
t.a.v. Herman Feddema
Postbus 353
1000 AJ Amsterdam
Telefoon: 020-524 55 12, telefax: 020-622 14 21

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Distributie
Het Raadsel, Amsterdam-Antwerpen

Omslag
Jean-Marc van Tol

ISSN 0165-845X

Redactioneel

De Stripgidsdagen in Turnhout vierde haar twintigjarig bestaan. In die twintig jaar groeide dit oudste stripevenement van België uit van een gezellig feestje in kleine kring tot een gezellig feestje in grote kring. Want ondanks het groeiende bezoekersaantal blijft ongedwongenheid toch het belangrijkste kenmerk van dit festival.
Ook editie '97 was weer prima voor elkaar. Op zaterdagavond ontving Ferry zijn prijs uit handen van 'grand old man' Jacques Martin en natuurlijk moesten ook Jan Smet – vader van het evenement – en Marc Sleen het podium nog even op. Overdag zagen we lange rijen wachtenden tijdens de signeersessies van de vele aanwezige tekenaars uit binnen- en buitenland, maar ook tussen die sessies door hadden sommige auteurs hun handen vol. Een felicitatie voor de organiserende Bronzen Adhemar Stichting is wat ons betreft geheel op z'n plaats. Chapeau! Wij zijn er zeker weer bij in 1999.

Door stijging van de productiekosten zullen met ingang van nummer 308 de losse-nummerprijs en de abonnementstarieven iets worden verhoogd. Met ingang van de 31e jaargang kost een regulier nummer van Stripschrift in de losse verkoop f7,50 / Bfr.150. Abonnees gaan f67,50 / Bfr.1340 betalen en leden van Het Stripschap blijven uiteraard recht houden op hun korting van f2,50 / Bfr.50 per jaar.

De uitgever

Inhoud

2 **ONRAAD IN DE MINISTERRAAD** Theo van den Boogaard
4 **FOKKE & SUKKE** Peter Boerman
9 **BITS & PIECES** Ben Bits
9 **AGENDA**
10 **JOSÉ ALBERTO LOVETRO** Tijs Bagchus
14 **WILLEM** Harry Wibier
16 **PER ABUIS** Willem
20 **HORIZON** Erik van der Hoeven
22 **BOEKEN**
27 **VIDEO**
28 **ACTUALITEITEN**
29 **OVERPEINZINGEN VAN EEN VLAKGOM** Peter de Smet
34 **STARS & STRIPS** Olav Beemer
36 **FLITSEN**

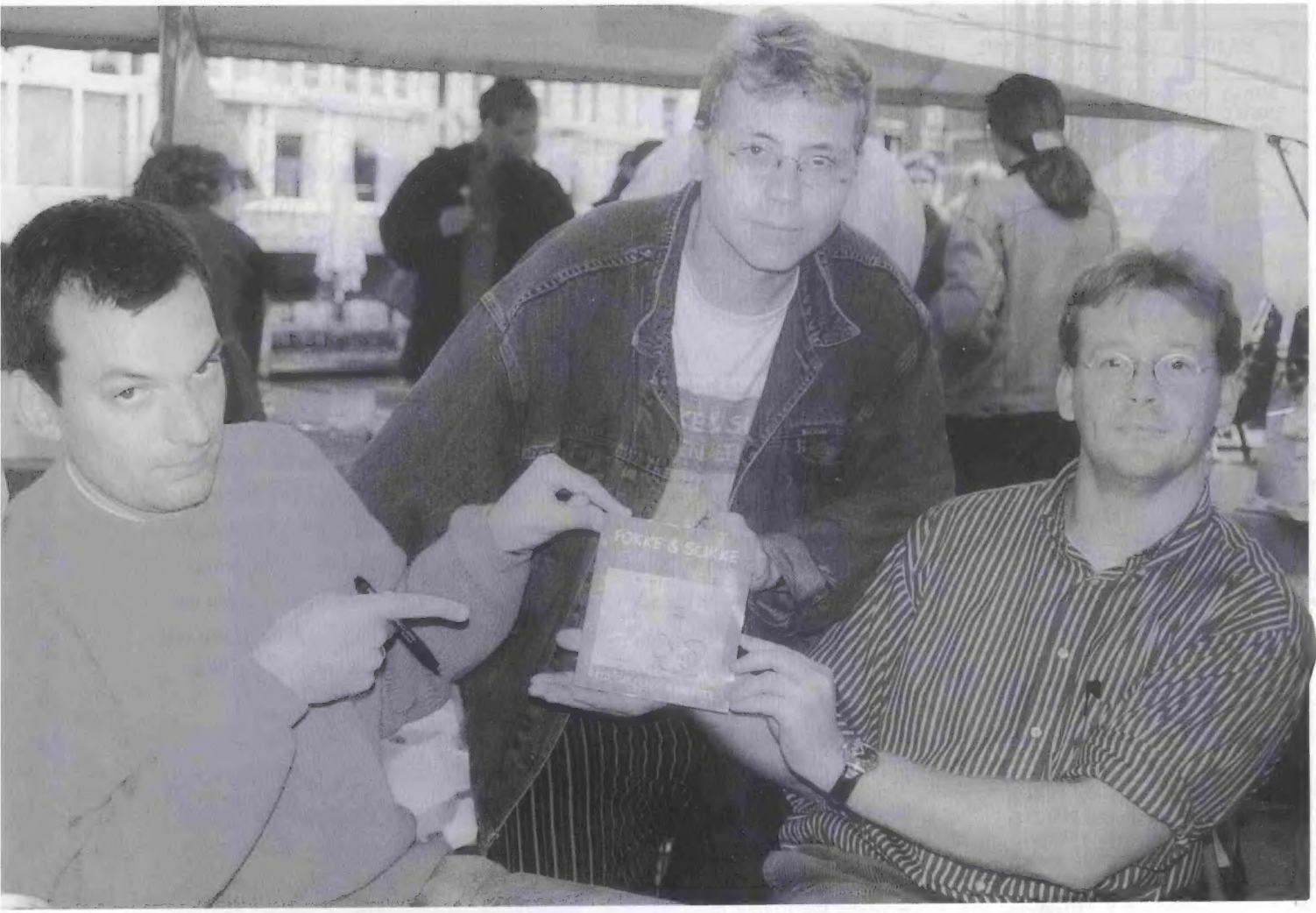

FOTO J. VISSER

Een kleine negenhonderd stuks gingen er al van *Fokke & Sukke hebben altijd wat* **over de toonbank. Niet echt een bestseller, maar, zo verzekeren de drie geestelijke vaders van deze 'dissidenten uit de stal van Disney': 'Pas op, want Fokke & Sukke worden een hype.' En dat zou best wel eens kunnen, nu de kanarie en de eend na** *Propria Cures*, *Poesjkin Wat*, *Onze Taal*, *Ad Valvas* **en nog wat bladen ook door** *Zone 5300* **zijn geadopteerd. En er komt nog veel meer aan: een tweede boekje, een tekenfilm en misschien zelfs de stap naar het buitenland. Hoogste tijd voor een gesprekje met het drietal achter het meligste tweetal in de strip sinds jaren.**

Even voorstellen: **Bastiaan Geleijnse** *is redacteur bij adviesbureau McKinsey,* **John Reid** *is in opleiding voor rechter.* **Jean-Marc van Tol** *is na zijn studie Nederlands full-time illustrator geworden, na lange tijd voornamelijk voor de reclame getekend te hebben. Alle drie zijn (bijna) vader, en hebben bijna alles van het leven van een doorsnee burger. Ware het niet dat ze met z'n drieën verantwoordelijk zijn voor één van de meest recente schaarse hoogtepunten in de absurde humor:* Fokke & Sukke.

door

PETER BOERMAN

Hoe zijn *Fokke & Sukke* **geboren?**

Jean-Marc van Tol: Ze zijn niet geboren, ze zijn ontdekt.

Bastiaan Geleijnse: John en ik kennen elkaar al van de lagere school, maar werden pas aan het eind van de middelbare school met elkaar bevriend. Toen we gingen studeren in Amsterdam, zijn we allebei lid geworden van hetzelfde dispuut van het corps, Hebe. Daar kwamen we in 1989 ook Jean-Marc tegen.

J-M Ik teken al strips sinds mijn vijfde. Ik heb altijd al striptekenaar willen worden, koste wat kost. Vanaf mijn twaalfde tekende ik wekelijks voor de *Nieuwe Noord-Hollandse Courant* een tekeningetje of een

FOKKE & SUKKE
BLEKEN ACHTERAF TOCH UITSTEKEND SAMEN DOOR EEN DEUR TE KUNNEN
HEE GRINGO! DAT PAARD MET DAT NAUWE KUTJE, IS DAT VAN JOU?

FOKKE & SUKKE
ZIJN NIET GEBOREN, MAAR ONTDEKT

INTUSSEN IN RUISTEREN....
U SPREEKT MET BARON VAN RUISTEREN ; ZEG, HOUDT U DE KLEF NOG EVEN AAN DE GROND... IK KOM ER AAN !
ALVAST BEDANKT VOOR DE MOEITE!
PASPOORT PASPOORT !!
HM...ES EVEN KIJKEN...SCHONE SOKKEN, SCHONE ONDER-BROEKEN EN SCHONE OVERHEMDEN?
KLEREN MAKEN DE MAN...HM...
...PERFEKT !!

***Geheel links*, Bastiaan Geleijnse, Jean-Marc van Tol en John Reid.**

***Links*, Openingspagina van *Peer*.**

***Onder*, Fokke & Sukke in de etalage van Atheneum in Amsterdam, met telekinetische theekopjes. De poppen zijn gemaakt door een vriendin van het drietal.**

stripje. Ik heb op de middelbare school zelfs nog wel eens een Stripschapkaart getekend. En natuurlijk allerhande stripblaadjes gemaakt. Toen ik ooit iets voor *Donald Duck* schreef, leerde ik **Carol Voges** kennen. Die vroeg me om iets voor het personeelsblad van Esso te maken, en zo ben ik min of meer professioneel geworden. Ik maak zonder Bastiaan en John bij voorbeeld ook de strip *Tulle*, op de achterkant van *Van Huis Uit*, een blad dat landelijk onder huurders wordt verspreid. Totaal andere humor dan *Fokke & Sukke* en ook een heel andere stijl. Sinds augustus ben ik zover dat ik alleen nog maar strips en cartoons teken. Alle reclameshit heb ik de deur uitgedaan. Want daar werd ik onderhand schijtziek van.

Dan is je droom dus uitgekomen?

J-M Ik ben geen striptekenaar geworden, vind ik. **Berend Vonk** vertelde me dat hij het liefst alleen maar lange strips wilde tekenen en cartoons maakte om erbij te verdienen. Voor mij is het precies anders-

***Links*, Cover van de eerste bundel.**

***Linksonder*, Schets en grap voor *Propria Cures*.**

***Hieronder*, Schetsen en cartoons voor *Ad Valvas*.**

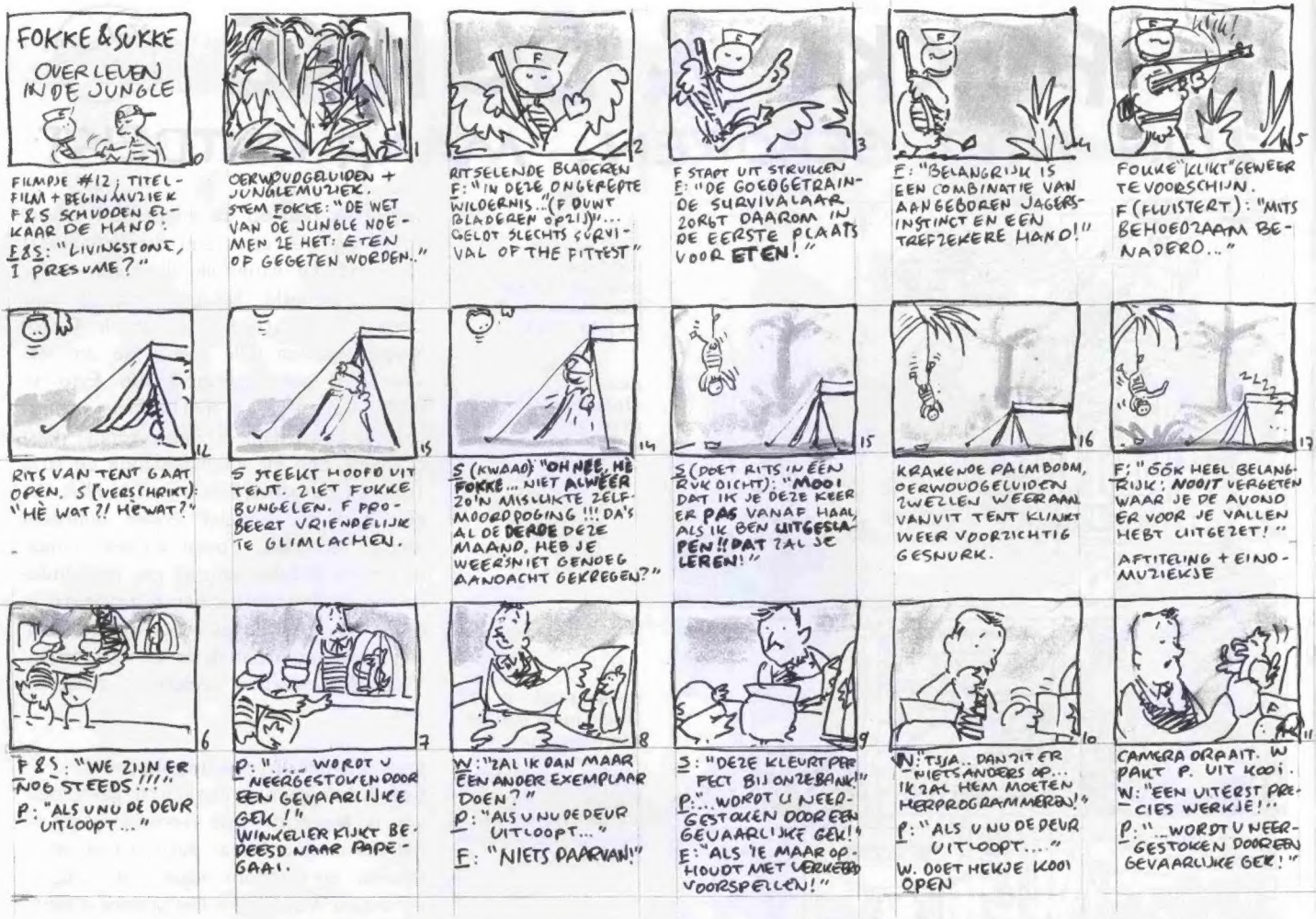
FOKKE & SUKKE
OVERLEVEN IN DE JUNGLE
FILMPJE #12; TITEL-FILM + BEGINMUZIEK F&S SCHUDDEN ELKAAR DE HAND: F&S: "LIVINGSTONE, I PRESUME?"
OERWOUDGELUIDEN + JUNGLEMUZIEK. STEM FOKKE: "DE WET VAN DE JUNGLE NOEMEN ZE HET: ETEN OF GEGETEN WORDEN.."
RITSELENDE BLADEREN F: "IN DEZE ONGEREPTE WILDERNIS..." (F DUWT BLADEREN OPZIJ)"... GELDT SLECHTS SURVIVAL OF THE FITTEST"
F STAPT UIT STRUIKEN F: "DE GOEDGETRAINDE SURVIVALAAR ZORGT DAAROM IN DE EERSTE PLAATS VOOR ETEN!"
F: "BELANGRIJK IS EEN COMBINATIE VAN AANGEBOREN JAGERSINSTINCT EN EEN TREFZEKERE HAND!"
FOKKE "KLIKT" GEWEER TEVOORSCHIJN. F (FLUISTERT): "MITS BEHOEDZAAM BENADERD..."
RITS VAN TENT GAAT OPEN. S (VERSCHRIKT): "HÈ WAT?! HÈWAT?"
S STEEKT HOOFD UIT TENT. ZIET FOKKE BUNGELEN. F PROBEERT VRIENDELIJK TE GLIMLACHEN.
S (KWAAD): "OH NEE, HÈ FOKKE... NIET ALWEER ZO'N MISLUKTE ZELFMOORDPOGING !!! DA'S AL DE DERDE DEZE MAAND, HEB JE WEERS NIET GENOEG AANDACHT GEKREGEN?"
S (DOET RITS IN ÉÉN RUK DICHT): "MOOI DAT IK JE DEZE KEER ER PAS VANAF HAAL, ALS IK BEN UITGESLAPEN!! DAT ZAL JE LEREN!"
KRAKENDE PALMBOOM, OERWOUDGELUIDEN ZWELLEN WEERAAN VANUIT TENT KLINKT WEER VOORZICHTIG GESNURK.
F: "GÖK HEEL BELANGRIJK; NOOIT VERGETEN WAAR JE DE AVOND ER VOOR JE VALLEN HEBT UITGEZET!"
AFTITELING + EINDMUZIEKJE
F&S: "WE ZIJN ER NOG STEEDS!!!"
P: "ALS U NU DE DEUR UITLOOPT..."
P: "... WORDT U NEERGESTOKEN DOOR EEN GEVAARLIJKE GEK!"
WINKELIER KIJKT BEDEESD NAAR PAPEGAAI.
W: "ZAL IK DAN MAAR EEN ANDER EXEMPLAAR DOEN?"
P: "ALS U NU DE DEUR UITLOOPT..."
F: "NIETS DAARVAN!"
S: "DEZE KLEURPERFECT BIJ ONZE BANK!"
P: "... WORDT U NEERGESTOKEN DOOR EEN GEVAARLIJKE GEK!"
E: "ALS TE MAAR OPHOUDT MET VERKEERD VOORSPELLEN!"
W: "TSJA.. DAN ZIT ER NIETS ANDERS OP... IK ZAL HEM MOETEN HERPROGRAMMEREN!"
P: "ALS U NU DE DEUR UITLOOPT..."
W. DOET HEKJE KOOI OPEN
CAMERA ORAAIT. W PAKT P. UIT KOOI.
W: "EEN UITERST PRECIES WERKJE!"
P: "... WORDT U NEERGESTOKEN DOOR EEN GEVAARLIJKE GEK!"

om. Ik vind het idee van strips leuk, maar het uitwerken, dat arbeidsintensieve, daar zou ik liever iemand anders voor hebben.
Daan Jippes of zo.

Maar hoe zijn Fokke & Sukke nou dan, eh, ontdekt?

John Reid: Jean-Marc had indertijd altijd een portfolio bij zich. Op een gegeven moment kwamen we op een borrel een man van een uitgeverij tegen, en die vroeg Jean-Marc om een strip te maken.

B Wij hadden al een paar maanden tegen elkaar gezegd iets samen te moeten gaan doen, dus dit was onze kans.

J-M De eerste strip die we maakten zou 44 pagina's moeten gaan omvatten. Het zou een strip moeten worden in de traditie van de West-Europese humorstrip, maar dan met in elk plaatje een grap. Er zijn uiteindelijk van die strip, die *Peer* ging heten, maar elf pagina's getekend. Het was vreselijk arbeidsintensief. Ik geloof dat ik elke pagina wel twee of drie keer heb moeten tekenen.

J En toen bleek na een jaar dat die man uit de uitgeverij was getrapt. Toen hebben we die elf pagina's maar naar allerlei andere uitgevers gestuurd. Echter zonder veel resultaat. Men vond het een strip die twintig jaar te laat was gekomen. Redacties zagen niet dat wij graag een strip wilden maken zoals de strips waar wij zelf mee opgegroeid waren. Maar dan met een hedendaagse vaart.

J-M We zijn toch doorgegaan. En op een gegeven moment, toen we een naam voor een figuurtje moesten verzinnen, kwamen we op Wisse. En via Wisse verzonnen we Sukke, en daar moesten we zo ontzettend om lachen, dat we hem erin gehouden hebben.

B Voor de goede orde: Fokke & Sukke

betekent niet 'neuken en zuigen', zoals veel mensen denken, maar pesten en treiteren. We hebben, eerlijk waar, nooit aan iets anders gedacht.

J-M Fokke & Sukke zijn min of meer als bijproduct van *Peer* ontstaan. Peer kostte zoveel tijd en zoveel inspanning, dat we afleiding nodig hadden. Daar bleken Fokke & Sukke zich uitstekend voor te lenen.

Hoe merkte je dat de twee levensvatbaarder bleken dan Peer?

J-M We kenden wat jongens bij *Propria Cures*. Die vroegen ons om cartoons te maken bij hun kerstnummer van '93.

B We hadden ons Fokke & Sukke eerst als twee mannetjes voorgesteld. Zoiets als: *Fokke & Sukke, aspirant-redacteuren bij PC*. En dan twee jongetjes die constant heel vervelend liepen te doen. Maar we hadden al snel door dat we daarmee niet veel verder kwamen dan: 'slager, heeft u varkenspootjes'. Daarop zei Jean-Marc: 'we kunnen ook richting Disney verhuizen'. Toen hebben we die vogeltjes met die piemeltjes verzonnen, omdat we wisten dat er bij Disney heel lang gepraat is over of Donald Duck nou een broek aan moest of niet.

J-M We vonden het ook wel passen bij dat stekelige van *Propria Cures*. Maar ook weer niet, omdat het van die pluizige poppetjes zijn. We hebben dan ook echt onze plaats moeten veroveren in *Propria Cures*. Na de kerstcartoon ('hebben geen kerstgedachten'), kwam de volgende pas weer met Pasen ('zelfde plek als vorig jaar, neem ik aan?'). En de volgende bijna weer een jaar later. Er zaten jongens bij *Propria Cures* die er echt niets aan vonden. Die niet snapten dat een eendje kon praten en zo.

Jullie hebben een heel specifieke vorm gekozen, die ik nog nooit eerder ergens gezien heb, maar die toch heel bekend lijkt.

J-M Dat met die titel boven die cartoon,

FOKKE & SUKKE
DE LEGENDARISCHE PAPEGAAIENSKETCH
FILMPJE #13: TITELFILM + BEGINMUZIEK F&S DOEN EEN DOEK OVER EEN KOOI HEEN, WAARIN EEN PAPEGAAI ZIT TE BAZELEN: "ZEGT-IE, NOU JA, ZEGT-IE ANDER DUS OK, DUS."
WINKELIER: "WELKOM BIJ KARMA, DE PARANOAMAALSTE ZAAK VAN DE WERELD. CI WENST?"
PAPEGAAI: "ALS U NU DE DEUR UITLOOPT..."
F&S: "HUMPF!!"
P: "...WORDT U NEERGESTOKEN DOOR EEN GEVAARLIJKE GEK."
F: "MENEER, WIJ HEBBEN KLACHTEN OVER DE HELDERZIENDE PAPEGAAI DIE WIJ VORIGE WEEK BIJ U HEBBEN GEKOCHT!"
P: "ALS U NU DE DEUR UITLOOPT, WORDT U NEERGESTOKEN DOOR EEN GEVAARLIJKE GEK!"
W: "HOEZO KLACHTEN, HEREN? VOLGENS MIJ DOET 'IE HET UITSTEKEND!"
P: "ALS U NU DE DEUR UITLOOPT..."
S: "UITSTEKEND??!" MAN, KAN JE NIET UIT JE DOPPEN KIJKEN?"
F: "HET ZIJN FLUTVOORSPELLINGEN!"
P: "WORDT U NEERGESTOKEN DOOR EEN GEVAARLIJKE GEK!"
P (PRAAT STUG DOOR): "ALS U NU DE DEUR UITLOOPT..."
PAPEGAAI WORDT TEGEN RAND TOONBANK GESMETEN. GELUID VAN EEN PAPEGAAIDIE TEGEN TOONBANK GESMETEN WORDT.
W: "ZIEHIER EEN NORMALE PAPEGAAI!"
P: "...ZORRE...ZORRE..."
F: "ZORRE?"
P: "ZORRE...ZORRE..."
W: "NOU JA... ZORRE... LORRE... WAT MAAKT EEN ZO'N LETTERTJE NOU UIT?!!"
F&S PAKKEN PAPEGAAI AAN
W: "GOEDEMIDDAG, HEREN!"
F&S VERLATEN PAND DOOR DE VOORDEUR.
P: "ZORRE..ZORRE.."
F: "ACH JA WAT MAAKT EEN ZO'N LETTERTJE NOU UIT?"
F&S + P ZIJN WINKEL NOG NIET UIT OF UIT HET NIETS VERSCHIJNT EEN ZORRO-FIGUUR DIE Z'N SABEL DOOR F&S + P HEEN DRUKT. AL SCHREEUWEND: "ZORRROOO!!"
AFTELLING + EINDMUZIEK

© KEID, BOELENS & VAN TOL

dat is raar, maar het is eigenlijk zomaar ontstaan. We hebben niet specifiek naar een aparte vorm gezocht. En cartoons met dezelfde personages, dat is ook al tamelijk uniek. Ik ken alleen **Kamagurka** met Bert Vanderslagmulders, maar verder niemand. De meesten nemen steeds een ander poppetje voor een cartoon, dat maakt het natuurlijk allemaal wel gemakkelijker: je hebt telkens een ander uitgangspunt.

B We hebben in het begin best lang moeten zoeken naar het definiëren van onze eigen humor. Maar nu kunnen we er echt alle kanten mee op. Dan weer een woordspeling, dan weer iets wat je in het echt nooit zou durven. En de volgende keer is het weer een moeilijke grap waar je boeken voor gelezen moet hebben om hem te snappen.

J-M Het is niet alleen een kwestie van snappen. Sommige mensen vinden het ook gewoon niet leuk. We hebben een grap gemaakt: 'drijfzand, drijfzand? Zinkzand zul je bedoelen!' Daarvan zeggen veel mensen: dat ligt toch ontzettend voor de hand. Natuurlijk! Maar ik heb nog nooit iemand die grap horen maken. Dat is een voordeel: we hebben alle drie een grote humoristische bagage; we weten best wel wat er ooit al eens gedaan is.

FIJN DAT IK AL DIE HANDBOEKEN OVER ZWANGERSCHAP VAN JE MAG LENEN, ASTRID!
OCH... IK HEB ZE TOCH NIET ECHT MEER NODIG, HIHI!
NA DRIE BEVALLINGEN WEET JE 'T ALLEMAAL WEL ZO'N BEETJE!... HET VALT TROUWENS REUZE MEE!
ECHT?
PAS OP, LEON! JE KNOEIT MET JE IJSJE!
JE MOET GEWOON EEN PAAR ZAKEN GOED IN DE GATEN HOUDEN...
ALTIJD JE PARTNER DE KATTENBAK LATEN VERSCHONEN... TEGEN TOXOPLASMOSE...
...OOK NOOIT ZELF IN DE TUIN WERKEN...
...NIET TILLEN...
...NOOIT BUKKEN...
ELKE OCHTEND ONTBIJT OP BED, WANT JE MAG NIET TE SNEL OPSTAAN, DAAR WORD JE MISSELIJK VAN...
HOU VOORAL REKENING MET JEZELF EN RUST WANNEER JE KUNT...
...NA 'T ETEN EVEN LEKKER UITPUFFEN TERWIJL JE PARTNER DE AFWAS DOET...
NIET MET CHEMICALIËN IN AANRAKING KOMEN, DUS 'T VERVEN VAN DE KINDERKAMER LAAT JE OVER AAN JE PARTNER.
DE WAS OPHANGEN MOET JE OOK NIET ZELF DOEN...
- WAT ZEI IK NOU, LEON?! NU LIGT JE IJSJE OP DE GROND!!
NOU, DAT WAS HET WEL ZO'N BEETJE... ZIE JE WEL? ... STELT NIKS VOOR... DAT HOU JE TOCH GEMAKKELIJK VOL?
TJA... IK WÉL... MAAR... TULLE??
?!

***Boven*, Storyboard voor de *Fokke & Sukke*-tekenfilm.**
***Rechts*, Aflevering van *Tulle*, solowerk van Jean-Marc voor *Van Huis Uit*.**
***Links*, De allereerste *Fokke & Sukke*, voor *Propria Cures*, gemaakt op kerstavond 1993.**

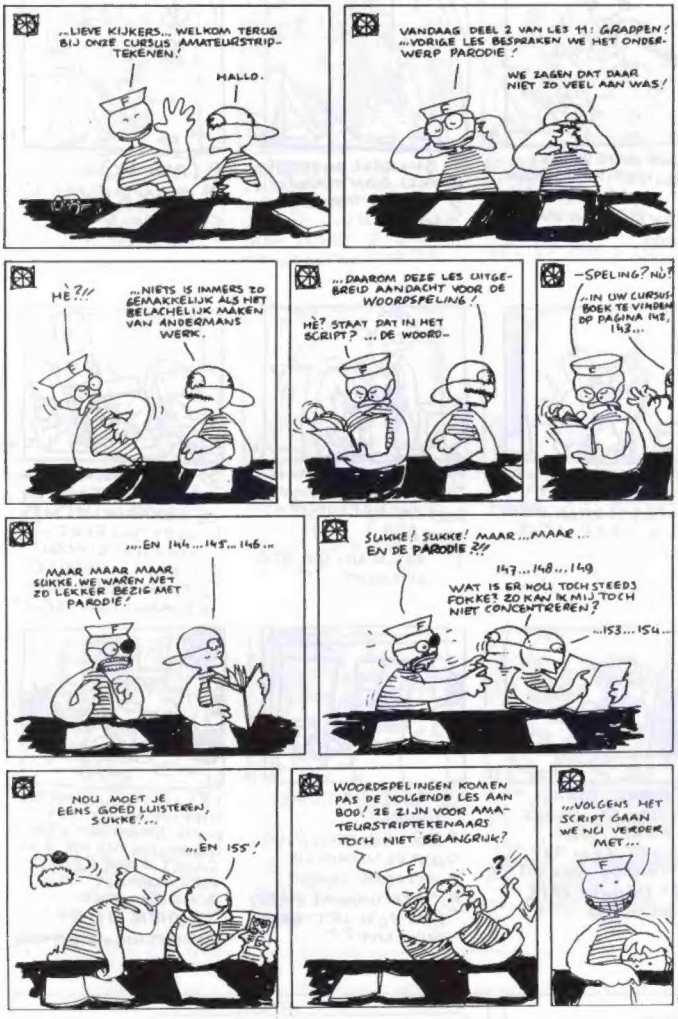
...LIEVE KIJKERS... WELKOM TERUG BIJ ONZE CURSUS AMATEURSTRIP-TEKENEN!
HALLO.
VANDAAG DEEL 2 VAN LES 11: GRAPPEN! ...VORIGE LES BESPRAKEN WE HET ONDERWERP PARODIE!
WE ZAGEN DAT DAAR NIET ZO VEEL AAN WAS!
HÈ?!!
...NIETS IS IMMERS ZO GEMAKKELIJK ALS HET BELACHELIJK MAKEN VAN ANDERMANS WERK.
...DAAROM DEZE LES UITGEBREID AANDACHT VOOR DE WOORDSPELING!
HÈ? STAAT DAT IN HET SCRIPT? ... DE WOORD-
-SPELING? NÙ?
...IN UW CURSUS-BOEK TE VINDEN OP PAGINA 142...
MAAR MAAR MAAR SUKKE, WE WAREN NET ZO LEKKER BEZIG MET PARODIE!
...EN 144...145...146...
SUKKE! SUKKE! MAAR...MAAR... EN DE PARODIE?!!
147...148...149
WAT IS ER NOU TOCH STEEDS FOKKET ZO KAN IK MIJ TOCH NIET CONCENTREREN?
...153...154...
NOU MOET JE EENS GOED LUISTEREN, SUKKE!...
...EN 155!
WOORDSPELINGEN KOMEN PAS DE VOLGENDE LES AAN BOD! ZE ZIJN VOOR AMATEURSTRIPTEKENAARS TOCH NIET BELANGRIJK?
...VOLGENS HET SCRIPT GAAN WE NU VERDER MET...

Boven, Logo voor de *Fokke & Sukke*-website.

***Links, Fokke en Sukke*-strip voor *Incognito*.**

Onder, *Fokke & Sukke*-afleveringen naar aanleiding van de actualiteit: Dag van de depressie, Baby Benz vertoont gebreken, Franse truckerstaking.

FOKKE & SUKKE WEBZIJDE

Hoe bevalt het om met z'n drieën te werken?

J-M Uitstekend! We maken de grappen echt met z'n drieën. We komen meestal een avond per week bij elkaar om te werken. Ik teken dan zomaar wat, of er valt een grappig woord. Alles kan aanleiding zijn tot een grap. Bastiaan kan dingen heel scherp verwoorden.

J Jean-Marc let daar minder op, maar Bastiaan en ik vinden allebei de woordkeuze erg belangrijk. Jean-Marc is dan toch de tekenaar.

B Met z'n drieën staken de stemmen nooit, dat is ook een voordeel.

J We denken altijd alle drie dat we alle grappen zelf verzonnen hebben.

J-M Ja, dat is heel grappig. Soms moet ik pas achteraf enorm lachen om een grap. Dan denk ik eerst: 'hmm, hmm'. Maar later groeit zo'n grap dan. Zeker als mensen dan zeggen dat het eigenlijk een heel goeie grap is. Dan denk ik op een gegeven moment echt dat ik hem zelf verzonnen heb.

J Met z'n drieën werken is wel uitputtend. We moeten nu bovendien te regelmatig produceren om het aan het toeval over te laten.

J-M We kunnen ons eigenlijk geen avond meer veroorloven dat er helemaal niets uitkomt. Maar we zijn alle drie niet zo van de discipline. Toch ben ik er heilig van overtuigd dat we het ook best dagelijks zouden kunnen. We zijn momenteel bezig om iedere dag een *Fokke & Sukke* te maken naar aanleiding van de actualiteit.

B We zouden graag op de voorpagina van een landelijk dagblad staan.

Ben je dan niet bang voor het moeten, dat je sneller een verzadigingspunt bereikt?

J-M Als het moet, gebeurt het ook. Echt.

B Je hoort van columnisten in dagbladen wel: het hoeft niet elke dag een juweel te zijn. Dat klinkt vreselijk, maar ik kan me wel voorstellen dat het zo werkt.

J-M De meeste kranten spelen zo op zeker. Dat is zo jammer. **Toon van Driel** in *Algemeen Dagblad*, pfoe. Dat moet toch leuker kunnen. Ik zou graag hebben dat kranten wat meer oog kregen voor goede humor.

J Redacties onderschatten hun publiek vaak zo, waardoor je behoorlijk middelmatige cartoons in kranten tegenkomt.

J-M Bovendien zijn cartoonisten ook vaak enorm politiek correct.

Ben je niet bang om concessies te moeten doen om in bepaalde bladen te komen?

J-M Nee. Ze kunnen de grappen krijgen zoals wij ze leveren. Vinden ze het niet leuk, dan nemen ze het maar niet. Maar we zijn niet zo gevaarlijk, hoor. We gaan nooit over de schreef. We weten best waar de schreef zit. Veel cartoonisten denken dat het leuk is als je maar het woord 'pijpen' noemt. Maar dat is voor ons helemaal geen *cutting edge*.

B Seks is leuk materiaal. Maar je moet niet vergeten er ook nog een grap bij te maken.

Wat heeft de toekomst voor Fokke & Sukke in petto?

J-M Allerlei dingen. We zijn bezig met een reeks ansichtkaarten en verjaardagskaarten. En we willen dat meer mensen ons ontdekken, door meer boekjes te verkopen en in meer bladen te komen. Ook hebben we binnenkort onze eigen 'webzijde' op Internet. Er is nu al een fan die een *Fokke & Sukke*-homepage heeft gemaakt, maar we willen een eigen plekje op het net om grappen te tonen die nergens zijn gepubliceerd of om mensen mee te laten doen aan wedstrijdjes of artikelen te laten bestellen.

J Bij voorbeeld een speciaal voor jou gesigneerde bundel.

B Wij zijn er nu namelijk achter wat 'in de betere boekhandel' betekent. Dat betekent dat niemand het heeft.

J-M We werken aan een tweede boekje. De Harmonie is heel tevreden over ons. En we willen een tekenfilm. Nee, serieus.

J En we willen een *Fokke & Sukke Rooie Oortjes*.

J-M Onze droom is eigenlijk een pretpark te openen. Dat je Fokke & Sukkeland binnenstapt en overal Fokke & Sukke tegen het lijf loopt.

B We wachten nu al met smart op de Happy Meals bij McDonald's.

Fokke & Sukke op Internet:
http://www.networld.org/~Fokke_Sukke
http://Fokke_Sukke.networld.org

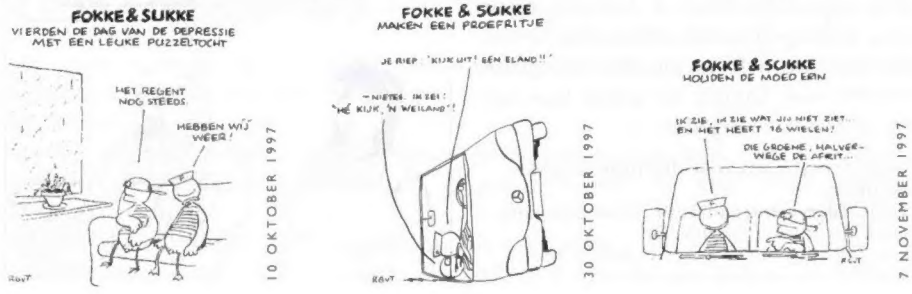
FOKKE & SUKKE
VIERDEN DE DAG VAN DE DEPRESSIE MET EEN LEUKE PUZZELTOCHT
HET REGENT NOG STEEDS.
HEBBEN WIJ WEER!
10 OKTOBER 1997
FOKKE & SUKKE
MAKEN EEN PROEFRITJE
JE RIEP "KIJK UIT! EEN ELAND!!"
-NIETES, IK ZIE: "HÉ KIJK, 'N WEILAND"!
30 OKTOBER 1997
FOKKE & SUKKE
HOUDEN DE MOED ERIN
IK ZIE, IK ZIE WAT JIJ NIET ZIET... EN HET HEEFT 16 WIELEN!
DIE GROENE, HALVERWEGE DE AFRIT...
7 NOVEMBER 1997

Bits&Pieces

Tellen

Iedere Nederlander wordt geacht de wet te kennen. Leuk, maar een beetje dwaas. De gemiddelde Hollander kan nog net tien verschillende verkeersborden uit elkaar houden. Laat staan dat hij meer dan één wet kent. Daarom is de zaak omgedraaid. Er is nu een wet waarvan de uitvoeringsinstantie geacht wordt iedere Nederlander te kennen. De wet op het leenrecht. Namens deze wet is een keurige uitkeringsstichting op zoek naar vrijwel alle Nederlanders. Immers, elke Jan de Hollander die wat heeft gepubliceerd onder een ISB-nummer heeft recht op leengeld. Tenminste als z'n boeken een beetje bibliotheek zijn binnengedrongen. Vertalers, schrijvers, illustratoren, kafters en hufters die menen iets aan een boek te hebben bijgedragen hebben recht op geld. Leengeld.

De eerbiedwaardige stichting is al bijna twee jaar bezig iedereen terug te vinden. Vroeger moest je zelf opgeven wat je publicaties waren. Maar nu het vastligt in een keurig wetje kan iedereen op zijn luie krent gaan zitten wachten tot de leengeld-stichting de zaak heeft opgelost. Wij leenrecht. Zij zoekplicht. Nou dat gaat nog wel eventjes duren.

En dan de hamvraag: wat schooft het voor mij? Ooit heb ik drie-en-twintig pagina's strips gepubliceerd in een dik boek over het nut van macro-chaotisch schoeisel. Bovendien is dat in zes-en-dertig Oost-Groningse biebsen beland. Bij een gemiddelde steekproef over alle biebsen in heel Nederland kreeg ik steevast zes cent ex. BTW uitgekeerd als leengeld. Per jaar.

Maar daar heeft de illustere stichting nu iets op gevonden. Alle striptekenaars krijgen nu een zelfde behandeling als illustratoren. Ze worden betaald per gepubliceerd plaatje! Per kleinste eenheid van prestatie. Mits het boek of album meer dan twee-en-dertig pagina's beslaat. En ze zelf even willen aangeven hoeveel plaatjes er in de bieb liggen. En tijdschriften vallen er buiten. Plaatjes in Stripschrift tellen niet mee.

De terreur die door deze ambtenarij wordt veroorzaakt slaat diepe wonden. Tekenaars zijn tellers geworden. Wij zoomen nu in op de behandelkamer van het plaatselijke RIAGG. Gebogen staat een witjas over een mummelende tekenaar. 'Ontspannen maar, relax' zegt de begeleider. 'U kunt nu pas beginnen met tellen, rustig aan'.

'Eén, twee, drie, vijf, tachtig, duizend, miljoen, aaaahhhh, ik word gek'.

'En ontspannen maar weer, meneer De Jager, tot duizend ging het lekker, maar daarna sloeg u weer op hol. Geeft niet hoor, we beginnen gewoon opnieuw.'

Vele behandelkamers behandelen inmiddels uiteenlopende syndromen. De sneltellers die zich vergissen en opnieuw moeten beginnen komen relatief vaak voor. Daarna is de groep verscheurden de meest talrijke. Deze groep wordt geplaagd door het uitrekenen van de correctiefactor voor uitgescheurde pagina's in leenboeken. Dat vermindert het aantal plaatjes per bieb. Het meest dramatisch is de patiëntengroep die een beroep wil doen op aanvullende rechten. Door het verdwijnen van plaatjes en het achterover drukken van hele boeken lopen zij leengeld mis. Zij eisen nu een aanvulling op de vergoeding in de vorm van een jatrecht.

Zelf heb ik me in de strijd gegooid met een verzoek om kolomrecht. Ik heb die pot azijn-inkt nu wel vaak genoeg naar de achtergrond geschreven. En als hij wordt betaald, dan ik ook! En wat dacht je van mijn leesrecht. De bieb leent weliswaar nooit de ingebonden Stripschriften uit omdat ze die te mooi vinden, maar ik weet zeker dat men aan de leestafel alles in zich opneemt! Ik eis leesrecht. Naslagrecht. Beeldrecht. Portretrecht. Leenrecht. Jatrecht. Lachrecht. Roddelrecht. Achterklaprecht. Rioolrecht!

Ik heb nog eens even gebeld met wat stripmakers die inmiddels uitgeteld zijn.

Ja Ben, het heeft me twee weken gekost. Verkeerde titels, andere uitgeverijen, halve series, zwart/wit- en kleur-versies, Joost mag weten wat al niet. Ik ben al die tijd aan het tellen geweest. Normaal draai ik in twee weken een omzetje van een pagina of acht tegen zo'n zes mille. Ik begrijp nu dat ik 25 gulden leenrecht over de periode 1986-1997 tegemoet kan zien. Dat schiet lekker op!'

Wat een ambtelijke treurigheid is hier weer georganiseerd. Heel tekenend Nederland krijgt een gratis cursus administratie. Alleen omdat iemand in Den Haag vond dat iets wettelijk moest worden vastgelegd. Ongetwijfeld na aandringen van één of andere Buma- of Stemra-freak die het haarfijn wilde regelen. Gruwel is ons lot.

Ik stel voor iedereen een bedrag te geven dat gelijk is aan zijn leeftijd. Voor elke tien boeken die je in een bieb hebt staan, komt er een nulletje achter. Simpel, scheelt een hoop frustratie en het gaat nog snel ook.

Hoewel. Je kunt je afvragen wat erger is: tellen en nog eens tellen, of het openen van Lucky Luke City in 1998 in Walibi in België.

Ben Bits

AGENDA

t/m 10 januari 1998
Overzichtstentoonstelling Peter van Straaten, Het Markiezenhof, Steenbergsestraat 8, Bergen op Zoom, info: (+31)(0)164-242930.

t/m 18 januari 1998
Expositie 'Scuola Romana dei Fumetti', de Romeinse stripschool, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32)(0)2-2191980.

t/m 25 januari 1998
Expositie Jacques Tardi, De Warande, Warandestraat 42, Turnhout, België, info: (+32)(0)14-419494.

t/m 25 januari 1998
Expositie Ferry, De Warande, Warandestraat 42, Turnhout, België, info: (+32)(0)14-419494.

t/m 25 januari 1998
Expositie Merho, '20 jaar Kiekeboe: de onbekende Merho', Toerisme Kempen 't Steentje, Grote Markt 44, Turnhout, België, info: (+32)(0)14-436111.

t/m 31 januari 1998
Expositie 'Nero, kroniek van een dagbladverschijnsel', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32)(0)2-2191980.

t/m 31 januari 1998
Expositie Paul van Hees, met onder andere persiflages op de oude mannekensbladen, Cachet de Cire, Grote Markt 12, Turnhout, België, info: (+32)(0)14-422208.

t/m 31 januari 1998
Expositie Dick Matena, 't Galerijke, Otterstraat 103, Turnhout, België, info: (+32)(0)14-428974.

t/m 31 januari 1998
Expositie 'Speelkaarten gecoverd', over afbeeldingen op speelkaarten, Nationaal Museum van de Speelkaart, Druivenstraat 18, Turnhout, België, info: (+32)(0)14-415621.

t/m 3 augustus 1998
Expositie 'Naar Tibet met Kuifje', Rijksmuseum voor Volkenkunde, Steenstraat 1, Leiden, info: (+31)(0)71-5168800).

5 t/m 25 januari 1998
Expositie 'De Academie stript!', met werk van jongeren tussen 11 en 17 jaar, Galerij SASK, Stedelijke Academie voor Schone Kunsten, Gemeentestraat 5, Turnhout, België, info: (+32)(0)14-414185.

11 januari 1998
4e Strip-, platen- en cd-beurs, Alpheusdal, Filip Williotstraat 22, Berchem (Antwerpen), België, info: (+32)(0)3-2362540.

17 en 18 januari 1998
Verzamelweekend, Darling Market, Volmerlaan 12, Rijswijk, info: (+32)(0)20-6221195.

22 t/m 25 januari 1998
25e Festival International de la Bande Dessinée, Angoulême, Frankrijk, info: (+33) 545978650.

8 maart 1998
13e Leidse Stripdag, Openbare Bibliotheek, Nieuwstraat 4, Leiden, info: (+31)(0)71-5414097.

5, 6, en 7 juni 1998
Stripdagen Haarlem, Haarlem, info: (+31)(0)23-5402020.

16 mei 1998
6e Grote Stripbeurs, Brabanthallen, 's-Hertogenbosch, info: (+31)(0)40-2521009/2466588.

10 en 11 oktober 1998
De Stripdagen, Het Turfschip, Chasséveld 15, Breda.

DE MEEST ACTUELE AGENDA OP STRIPGEBIED KUNT U RAADPLEGEN VIA HET WORLD WIDE WEB VAN HET INTERNET OP ONZE PAGINA
http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift/agenda.htm

De valse vriend van José

Maar al te vaak wordt het verschijnen in 1896 van de Amerikaanse *Yellow Kid* **gezien als de geboorte van de moderne strip. Ten onrechte, vinden veel Brazilianen, want al in 1869 publiceerde de Italiaanse Braziliaan** Angelo Agostini **de krantenstrip** *Nhô Quim*. **Ondanks deze pioniersrol is momenteel In Europa niet zo bar veel bekend over de Braziliaanse 'histórias em quadrinhos' oftewel 'verhalen in kaders'. Toch is er sprake van een bloeiende nationale stripindustrie, zegt José Alberto Lovetro, auteur van de succesvolle strip** *O amigo da onça*.

Lovetro mag beschouwd worden als een autoriteit op dit gebied. Als universitair docent geeft hij aan de universiteit van São Paulo college over de taal van de strip. Momenteel is hij in opdracht van het Ministerie van Cultuur bezig met een onderzoek naar de toepassing van de striptaal in het onderwijs. Daarnaast is hij al ruim twintig jaar actief als tekenaar en scenarist en heeft hij onder het pseudoniem **Jal** in de belangrijkste kranten en tijdschriften van Brazilië gepubliceerd. Bovendien is hij één van de oprichters van de Braziliaanse Associatie van Tekenaars en organisator van diverse internationale festivals.

Het bekendst is hij echter als scenarist van de populaire serie *O amigo da onça*. De serie rond dit personage was gecreëerd door **Péricles Maranhão** en verscheen voor het eerst in *O cruzeiro. Revista semanal illustrada* (De Kruisvaarder).

De naam *O amigo da onça* betekent 'mijn vriend de luipaard' of, wat vrijer vertaald 'mijn valse vriend' en is afgeleid van een destijds beroemde Braziliaanse anekdote over twee bevriende jagers in het bos. 'Wat doe je als je een luipaard tegenkomt?' 'Simpel, dan pak ik mijn geweer.' 'En als je je geweer niet bij je hebt?' 'Dan gooi ik een steen of een tak.' 'En als er nou geen steen of tak ligt?' 'Dan klim ik in een boom.' 'En als er nou geen boom staat?' 'Zeg, wiens vriend ben je nou eigenlijk; de mijne of die van het luipaard?' De serie verwierf grote populariteit tot de zelfmoord van Péricles in 1961.

Carlos Estevão en andere tekenaars probeerden de serie voort te zetten maar hadden weinig succes. Begin jaren negentig blies Jal het personage nieuw leven in en deze keer met succes. Heden ten dage is de 'valse vriend' even populair als in zijn hoogtijdagen.

Brillantine

Waar zijn voorgangers faalden, wist Jal te slagen. De reden voor hun falen zoekt hij

door

TIJS BAGCHUS

vooral in de tijdgeest. 'Péricles was in staat met zijn tekeningen de dingen van de dag te vatten. De strip was zo specifiek aan zijn persoon verbonden dat het voor anderen erg moeilijk werd dat over te nemen. *O amigo da onça* is ontstaan tijdens het autoritaire regime van **Vargas**. Brazilië was zich destijds politiek aan het evolueren. Langzaam begon een democratisch besef te ontkiemen. *O cruzeiro* was toen het belangrijkste tijdschrift, met een oplage van 750.000 exemplaren. De journalisten van het blad slaagden erin in te verwoorden wat er leefde in de Braziliaanse maatschappij. Ze hadden uitgesproken ideeën over Latijns Amerika. De redactie wilde een personage om het tijdsbeeld gestalte te geven. Ze hadden een aantal tekenaars, waaronder Péricles, de opdracht gegeven een personage te ontwikkelen. Péricles ging met

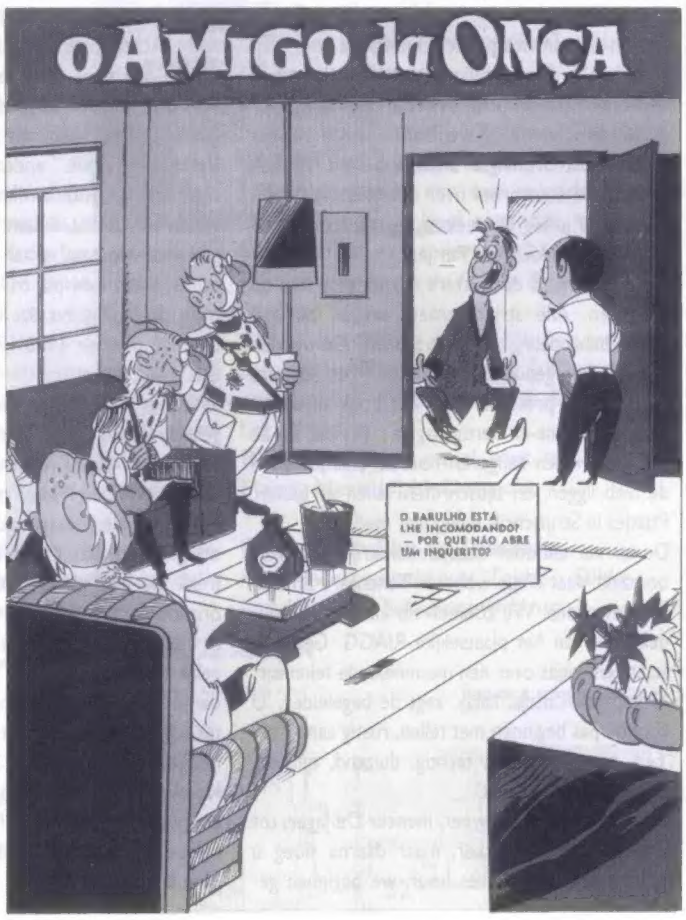

Boven, Tekeningen van Angelo Agostini, 1869.

***Rechts*, 'Heeft u last van de herrie? Waarom opent u dan geen onderzoek?' Tekening van Péricles, 1958.**

***Midden*, 'Is het waar dat vleermuizen blind zijn?', uit *O amigo da onça* door Jal en Cariello.**

***Geheel rechts*, Tekenwerk van Morettini op scenario van Jal.**

Alberto Lovetro

zijn tekengerei in de kroeg zitten. Er kwam een bezoeker binnen. Péricles observeerde hem en begon tekenen. De man vroeg hem wat hij aan het doen was. 'Nou gewoon, aan het tekenen', zei Péricles. De man bleef maar doorvragen, niet op een vervelende manier maar langzamerhand begon het Péricles toch aardig te irriteren. Doelend op bovenstaande anekdote verzuchtte Péricles tenslotte: 'Jij bent een amigo da onça'. Zo is de serie geboren die Péricles achttien jaar heeft voortgezet. In die tijd was het personage heel herkenbaar; wit colbertje, vlinderdasje en het haar dik in de brillantine, het type sjoemelaar, een macho. Elke week kreeg Péricles een pagina voor zijn strip.'

Sociale kritiek

Corruptie en falend overheidsbeleid werden door Péricles regelmatig op de korrel genomen. Toch beklemtoont Jal dat niet de politiek de boventoon voerde in *O amigo da onça*. 'Hij heeft zijn serie zolang vol kunnen houden omdat hij zich beperkte tot de sociale aspecten. Iets anders was in de militaire dictatuur trouwens ook onmogelijk. In die achttien jaar heeft hij zich meer bezig gehouden met sociale gebruiken dan met de politiek. Zijn personage was een echte macho, een provocateur, een uitvreter. Het personage toonde aan dat dergelijke fratsen al snel kwalijke gevolgen konden hebben.'

De reden voor het huidige succes van de 'remake' van *O amigo da onça* ligt volgens Jal dan ook in het feit dat de actuele problematiek in Brazilië kritisch op de hak genomen wordt. Tussen 1972 en 1992 verschenen louter herdrukken van de strip. Zij hadden nauwelijks succes omdat ze niet langer actueel waren. Begin jaren negentig ontmoette Jal de weduwe van Péricles, **Angélica Braga Gulmarães**. 'We hebben toen gesproken over het uitgeven van oud materiaal. Al pratend is toen het idee ontstaan om nieuw materiaal te maken om de hedendaagse situatie in Brazilië kritisch te beschouwen. De weduwe heeft me daarop toestemming gegeven het personage verder te ontwikkelen. Samen met de tekenaars **Otávio Cariello** en **Sérgio Morettini** maak ik nu deze strip voor diverse kranten. Een enkele keer teken ik ook zelf. Verder is er een groep bezig met computeranimatiefilm. Ook komt er waarschijnlijk een live-actionfilm over het verhaal van Péricles en zijn personages. Er is dus een hele groep tekenaars en schrijvers mée bezig en ik coördineer het allemaal.

Sjef van Oekel

Door alle moderne bewerkingen is *O amigo da onça* ontegenzeggelijk weer actueel geworden. Maar is Jal niet bang dat deze modernisering het karakter van het personage aan zal tasten? 'Brazilië is zich snel aan het ontwikkelen. Die ontwikkelingen vragen als het ware een ander functioneren van *O amigo da onça*. De tijden veranderen dus moet het personage meeveranderen. Dat betekent onder meer dat de politieke satire een grotere rol in de strip is gaan spelen. Zo figureerde *O amigo da onça* in een kritische campagne rond de gemeenteverkiezingen in oktober 1996. Zonder partijgebonden te zijn had hij als het ware een pedagogische taak om het electoraat te leren stemmen. Dat valt niet altijd even goed, want er zijn al stemmen opgegaan om dergelijke politieke satires te verbieden.'

Daarmee wil Jal overigens niet zeggen dat de 'valse vriend' zo kenmerkend is voor de Braziliaanse cultuur dat het in Europa niet aan zou slaan. 'Corruptie is overal!', zo zegt hij. 'De problemen waar *O amigo da onça* onder lijdt zijn universele problemen. Enige jaren geleden heb ik op de biënnale van Rio de Janeiro gesproken met **Theo van den Boogaard**. Wat betreft het sociaal onaangepaste gedrag zijn er grote overeenkomsten tussen de karakters van 'mijn vriend de luipaard' en Sjef van Oekel.

Pulp

In *Stripschrift* 276 stond een interview te lezen met de Braziliaanse tekenaar **Léo**, bekend van de series *Trent* en *Aldebaran*. Hij vertelde dat hij naar Frankrijk geëmigreerd was omdat de voorkeuren van het Braziliaanse strippubliek beperkt bleven tot Amerikaanse comics en Disney-strips. Voor strips voor een volwassen publiek bestond nauwelijks publiek. 'Amerika heeft inderdaad veel rechtstreekse invloed in Brazilië', zo reageert Jal, 'meer dan in andere Latijns Amerikaanse landen als Uruguay, Paraguay of Chili. Maar er is ook een grote Europese invloed.'

Op dat moment springt **Sonia Luyten** in. Deze Braziliaanse doceerde communicatiewetenschappen aan de universiteit van São Paulo en heeft verschillende wetenschappelijke boeken over het beeldverhaal op haar naam staan. Tegenwoordig is ze docente Portugees-Braziliaanse studies aan de rijksuniversiteit in Utrecht. Zij is aanwezig bij dit gesprek en neemt de gelegenheid te baat de uitspraken van Jal toe te lichten. 'Brazilië staat sterk onder de invloed van de Amerikaanse comics', bevestigt ze, 'maar ook de Europese strip is er redelijk gevestigd. De eerste Braziliaanse striptekenaar bij voor-

FOTO RIK SANDERS

SEU ONÇA PERDI MEU EMPREGO NÃO TENHO COMIDA, ESTUDO, NEM SAUDE. TUDO O QUE ME RESTOU FOI MINHA MULHER JULIETA!
ISSO É FÁCIL DE RESOLVER!

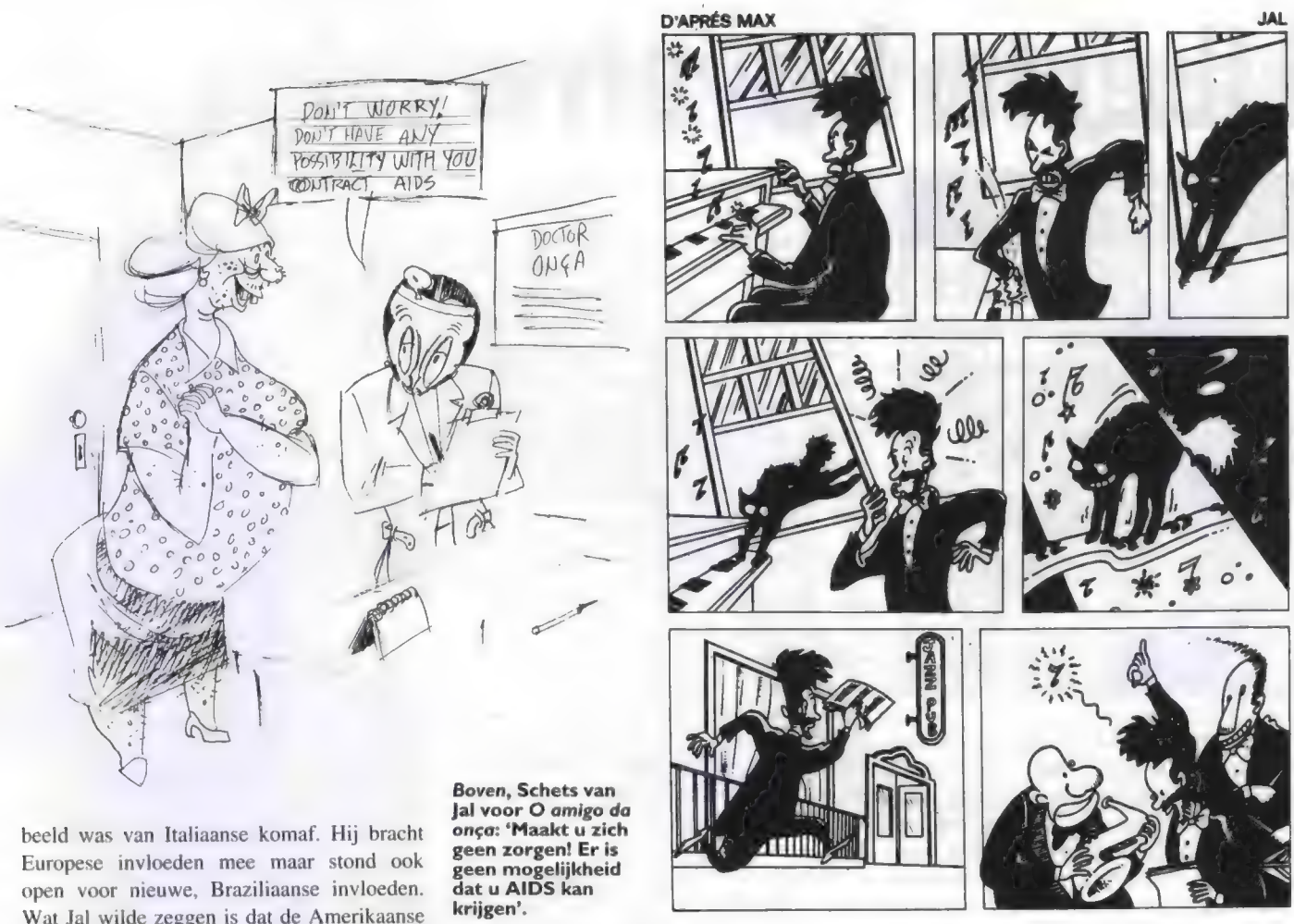

Boven, Schets van Jal voor *O amigo da onça*: 'Maakt u zich geen zorgen! Er is geen mogelijkheid dat u AIDS kan krijgen'.

beeld was van Italiaanse komaf. Hij bracht Europese invloeden mee maar stond ook open voor nieuwe, Braziliaanse invloeden. Wat Jal wilde zeggen is dat de Amerikaanse invloed repressief is door de politiek van verdeel en heers. Zelfs in Latijns Amerika hebben we de slechte gewoonte om de pest te hebben aan onze buren, zoals Argentinië en Chili. Maar dat dateert nog uit de koloniale periode, dat is ons aangeleerd door de Europeanen en Amerikanen. Tegenwoordig, na zo'n vijfhonderd jaar geschiedenis, kijken de Brazilianen eindelijk meer naar zichzelf en zien ze hun eigen cultuur. Tegenwoordig, na de militaire dictaturen, in een stabiele economische situatie, kunnen de mensen beter hun eigen cultuur zien. Tegenwoordig is er een explosie aan kunststromingen. In strips is dat heel goed terug te zien.'

'Braziliaanse tekenaars maken tegenwoordig zelfs in het buitenland school', reageert Jal op deze fulminade. 'Een probleem op de Braziliaanse stripmarkt is altijd het verschijnen van heel goedkoop Amerikaans materiaal geweest. Er is bij voorbeeld geen auteurswet die de Braziliaanse tekenaars beschermt. Zo is het heel moeilijk om de concurrentie met de Amerikaanse comics aan te gaan. Je moet eigenlijk tegen kostprijs werken. *Garfield* staat in bijna alle kranten omdat het praktisch gratis is. Via de wet- en regelgeving is daar weinig aan te doen. Maar door het verhogen van de kwaliteit van de binnenlandse productie wil men toch de concurrentie aangaan. Dat werkt zo goed dat langzamerhand een omgekeerde situatie aan het ontstaan is. Meer dan dertig Braziliaanse tekenaars zijn actief voor de Amerikaanse markt, terwijl de Amerikaanse tekenaars proberen voet aan de grond te krijgen op de Braziliaanse markt. Haha'

De taal van het beeldverhaal

Met nadruk beklemtoont Jal dat het streven is om door middel van kwaliteit de markt te veroveren en niet door goedkope massaproductie van pulp. Onvermijdelijk neemt het gesprek dan een andere wending. Jal en Luyten, beiden experts op het gebied van de taal van het beeldverhaal, geven een gratis college. 'Het beeldverhaal is enorm belangrijk in de ontstaansgeschiedenis van de taal', doceert Jal. 'Want uit het beeld is alles voortgekomen. Eigenlijk wordt het tegenwoordig voortgezet door de CD ROM. Want de enige universele taal van de menselijke communicatie is het beeld. Iemand die geen oog heeft voor het beeld is in feite een analfabeet die in geen enkele samenleving goed zal kunnen functioneren.'

De veel gehoorde opvatting dat strips slechts aan luie lezers besteed zijn, vindt in hun ogen dan ook geen genade. Sonia Luyten zegt erover: 'Het beeldverhaal is een taal die een introductie biedt tot de literatuur. Iemand die een strip leest moet de beweging en de stemmen van de personages zelf invullen. De lezer moet zich dus een aanzienlijke intellectuele inspanning getroosten en kan zich niet permitteren lui te zijn. Ik geef sinds 1972

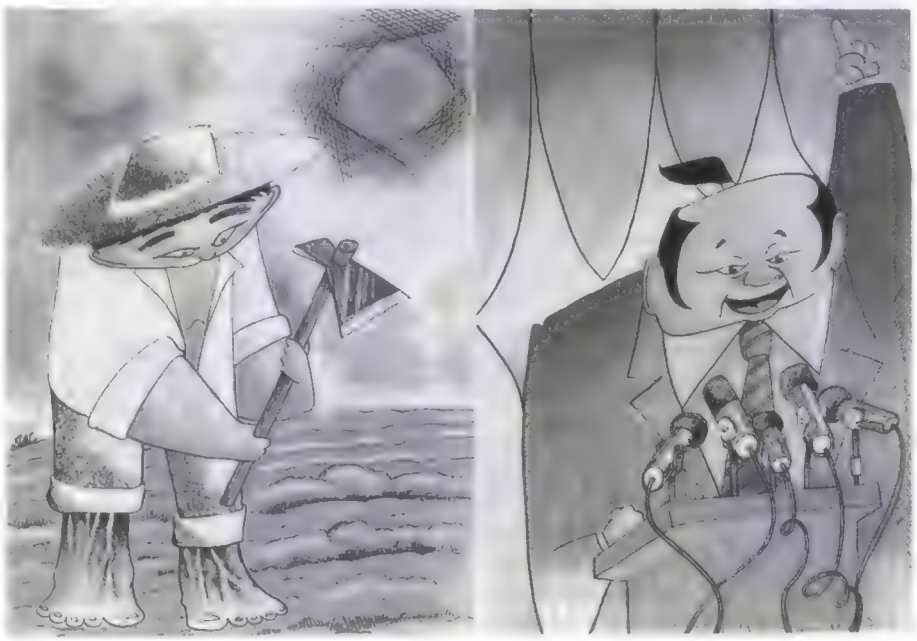

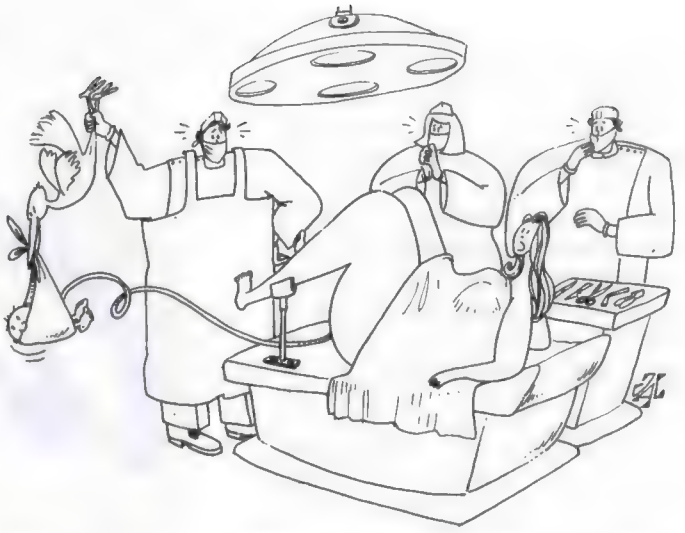

Boven,
Cartoon van Jal.

'striples' aan de universiteit. Ik probeer doctoraalstudenten het belang van de taal van het beeldverhaal te laten begrijpen. Al in de peutertijd begint immers het besef van de taal van het beeldverhaal te dagen. Een strip lezend, van het ene kader naar het ander, leert kinderen een complex communicatieproces te begrijpen. We kunnen dus gerust vaststellen dat de strip niet voor luie lezers is.'

'Het kader is iets heel belangrijks in het beeldverhaal', valt Jal haar bij. 'Het is een overstapplaats, er vindt een overgang plaats. En juist bij de overstap van het ene plaatje naar het andere vindt het creatieve proces plaats. Weinig middelen van communicatie kennen een dergelijke overstap. Misschien is het nog het meest te vergelijke met de radio; je hoort een stem en zelf ga je je fantasie gebruiken om een beeld op te bouwen van de persoon die je hoort. Iedere lezer heeft zo zijn eigen interpretatie, zijn eigen timing. Daarbij is het niet van belang of een strip slechts één strook lang is of vierenveertig pagina's lang is. Alleen moet de tekenaar zich meer concentreren op de boodschap die hij over wil brengen als hij minder pagina's tot zijn beschikking heeft. Van *O amigo da onça* bestaan trouwens nauwelijks langere verhalen. Péricles heeft ze wel eens gemaakt; vijf verhalen van elk acht pagina's'.

Onverwacht krijgt het gesprek aan het slot nog een wrange draai. Duidelijk geëmotioneerd vertelt Jal over de omstandigheden waaronder zijn leermeester Péricles op 31 december 1961 zelfmoord pleegde. 'Je weet nooit wat er in iemands hoofd omgaat wanneer hij zelfmoord pleegt. Hij was een heel gevoelig mens. Met kerstmis was hij alleen. Zijn ex-vrouw en zoon vierden oudjaar bij zijn voormalige schoonfamilie. Voor Brazilianen is menselijke warmte heel belangrijk. Hij had zijn zelfmoord heel zorgvuldig voorbereid. Als ultieme grap, voor hij zich aan het gas vleide, hing hij een briefje op de voordeur: 'Voorzichtig met open vuur'. Hij is er niet in geslaagd het beeld van *O amigo da onça* te doen sterven. Dat bleek sterker dan hijzelf.'

(Met dank aan Peter Sonderman)

Uiterst links,
Illustratiewerk van Jal.

Links en rechts,
Cartoons van Jal.

***Onder,* 'Als we een enorm agrarisch potentieel hebben, mineralen en grondstoffen in overvloed! Dan zouden we vandaag tot de groten der aarde behoren. Waarom hebben we dan zoveel schulden?' en 'Geloof je jaloezie?'.**

SE TEMOS UM POTENCIAL AGRICOLA TREMENDO! TEMOS MINERIO E MATERIA PRIMA ATÉ DE MAIS! SE PODERÍAMOS SER, HOJE, UMA POTÊNCIA MUNDIAL! POR QUE ESTAMOS ENDIVIDADOS ATÉ O PESCOÇO?
VOCÊ ACREDITA EM OLHO GORDO?

Altijd over de grens

Januari 1997. Het stripfestival in Angoulême. Het zijn drukke dagen voor Bernard Willem Holtrop**. 'Hier kan ik buitenlandse collega's als** Art Spiegelman **en** Joost Swarte **ontmoeten,' zegt hij. De tekenaar die bekend is onder de naam** Willem **rent van stand naar stand. Bij de kleine uitgevers en de small-press-afdeling vindt hij de strips die hem interesseren. Hij heeft zitting in de jury die bepaalt wat het afgelopen jaar het beste fanzine was. Soms is hij in gesprek, soms signeert hij en af en toe bekijkt hij aandachtig een stripboek dat hij nog niet kent.**
De in Ermelo geboren striptekenaar en cartoonist lacht veel en praat weinig. Als hij op ons verzoek bij de stand van *Stripschrift* **komt voor een interview, vraagt hij al snel om een blikje Heineken. Er zijn dingen die zelfs na dertig jaar wonen in Frankrijk niet veranderen.**

door
HARRY WIBIER

Voel je je zo langzamerhand al een Fransman?
Willem: Het bevalt me hier prima, maar ik voel me niet verbonden aan een bepaald land.

Toch maak je veel cartoons over de Franse politiek. Ligt die je zo na aan het hart?
Ja, als je ergens woont is het nodig om je te verdiepen in wat er speelt. Zo langzamerhand kan ik geen drie Nederlandse ministers meer opnoemen. Maar ik teken niet alleen over de Franse politiek. Als ik even niets leuks zie in dit land, maak ik een cartoon over Hong Kong of een ander onderwerp. Wat dat betreft heb ik *carte-blanche* van mijn opdrachtgevers.

Al je prenten zijn kritisch en bijtend.

Ben je het zo oneens met de politiek in dit land?
Ik heb een andere politieke visie dan de mensen die aan de macht zijn en dat wil ik graag laten merken. Bovendien zijn de Franse politici leuk om te tekenen; **Chirac** en kornuiten zijn echte gangsters.

En Le Pen **vind je ook leuk om tekenen?**
Nee, maar ik moet hem wel afbeelden. Hij heeft een gezicht als een bord pap. Chirac heeft fraaie harde trekken in zijn gezicht.

Je tekent ook veel over eten en platjes.
Dat vind ik leuk om te tekenen. Een ander houdt van vliegtuigen ...

En dan ben je dus lachend aan het tekenen ...
Absoluut. Ik kom uit een doktersgezin, dus we kregen altijd tijdschriften thuis over eczeem en dat soort zaken. Daar zaten prachtige foto's bij.

Wat is voor jou belangrijker? Het tekenen, de humor of het politieke statement?
Alle drie de dingen zijn belangrijk. Ik kan niet elke dag een harde trap richting de politiek geven. Soms teken ik gewoon een lullig mopje.

En is woede wel eens een drijfveer?
Jawel, maar dat levert niet de beste tekeningen op. Het is belangrijk om afstand van je onderwerp te nemen. Karikaturen moeten lijken.

Uitgever

In Nederland verschijnen weinig boeken van je en in Frankrijk verschijnen je meeste boeken bij Cornélius, een hele kleine uitgever. Gaat het wel goed met je tekenwerk?
Mijn werk voor de kranten loopt prima. Het is zo'n groot succes dat onbekende mensen mij groeten op straat. Ik begrijp niet hoe ze me herkennen, want ik kom nooit op de televisie. Soms vind ik die herkenning lullig. Ik ben niet altijd in de stemming om gezien te worden.
Maar mijn boeken verkopen slecht. *Le monde en images* is bij Albin Michel verschenen. Dat is hier een grote uitgeverij. Desondanks ligt de oplage onder de 5000 stuks. Dat is niet veel.

Links en rechts,* Cartoons die zijn verschenen in *Libération* en *Charlie Hebdo*. Cornélius bundelde de beste in oktober 1996 onder de titel *Ça va être votre fête!

FOTO RIK SANDERS

Waarom is dit boek bij Albin Michel verschenen?
De boeken voor Cornélius gaan vooral over de Franse politiek. Dit boek heeft veel meer onderwerpen. Het gaat ook over Rusland en de rest van de wereld. Albin Michel is voor zo'n boek een beter instrument. Ze hebben een beter distributiesysteem.

Het is dus kennelijk je bedoeling om een zo groot mogelijk publiek te bereiken.
Bij de verschijning van ieder nieuw boek roep ik dat het een bestseller zal gaan worden. Tot nu toe is dat nog nooit gebeurd. Het blijft iedere keer bij een paar duizend exemplaren. Misschien de volgende keer.

Prijs

Vorig jaar kreeg je op dit festival de prijs voor het beste humoristische album. Dat was voor *Poignées d'amour*, verschenen bij Cornélius. Hoe vond je dat?
Ach ja, prijzen ... Ik vind het lullig om over mijn bol geaaid te worden. Ik vond het sympathiek van de jury.

Bezorgde de prijs je een gevoel van erkenning?
Nee, want tegelijkertijd met de uitreiking verscheen het boek *Anal Symphonies* waar geen enkele belangstelling voor was. Afnemers wilden enkel het album dat de prijs had gekregen. Zo'n aai over mijn bol heeft dus absoluut geen blijvende waarde. Het heeft allemaal weinig om het lijf. Het enige verschil is dat er van *Poignées d'amour* een paar honderd boeken meer zijn verkocht. Maar zoveel maakt dat voor mij niet uit. Het probleem van de verkoop is voor de uitgever. Ik vind het enkel leuk om zo'n boek aan vrienden cadeau te doen.

Maakt het voor jou veel verschil of je aan een stripboek of aan een cartoon werkt?
Niet echt. De leidraad is dat ik altijd werk wil maken dat niet in een dictatuur kan worden gepubliceerd. Ik heb die vrijheid en daarom wil ik hem gebruiken. Op die manier behoud je de vrijheid. Ik zoek steeds naar grenzen. Het is naar mijn gevoel niet juist om steeds veilig in het midden ervan te blijven.

Maar waarom zou je voor de vrijheid vechten als je die al hebt?
Omdat er steeds aan de vrijheid geknaagd wordt door allerlei fatsoensridders. Daarom moet je waakzaam blijven. Anders kun je straks niets meer doen.

Zelf ooit aanvaringen gehad met fatsoensridders?
Twee jaar geleden in Ermelo hield ik een expositie. Dat was paniek! Toen moest ik een tekening verwijderen. Een ander moest ik verplaatsen omdat hij op een plek hing waar veel zwangere vrouwen langs kwamen. Je kunt dat een kleinigheid noemen, maar volgens mij zijn dat soort dingen het begin van de ellende.

Gebeurt zoiets ook in Frankrijk?
Hier heb je fascisten. Het Front National. Ze beginnen processen tegen tijdschriften wegens anti-Frans racisme. Of anti-katholiek racisme. Niet dat ze die vaak winnen ...

Nationalisme is hier toch wezenlijk anders dan in Nederland.
Zeker. Er zijn hier betrekkelijk veel mensen die zich afzetten tegen de rest van de wereld. Ik krijg regelmatig opmerkingen over mijn accent. Nederland is een kruispunt van verschillende talen en culturen.

Is dat een extra prikkel voor jou?
Niet alleen voor mij, maar voor alle tekenaars in dit land.

Zul je je ooit nog met je werk op Nederland richten?
Dat zou te veel worden. Frankrijk is een fijn land om in te wonen. Mijn vrouw woont hier. Eten en drinken is fantastisch. Misschien zou ik in Nederland financieel beter af zijn, maar de voordelen van Parijs zijn te groot om dat argument de doorslag te laten geven. Ik ontdek nog steeds nieuwe dingen in deze stad.

Kom je nog wel eens naar Nederland?
Niet vaker dan twee keer per jaar om vrienden en familie op te zoeken. Ik heb er weinig te doen. Ik ga er ook niet tekenen. Alle plaatsen bij kranten en tijdschriften zijn bezet. Ik wil niet iemand brodeloos maken.

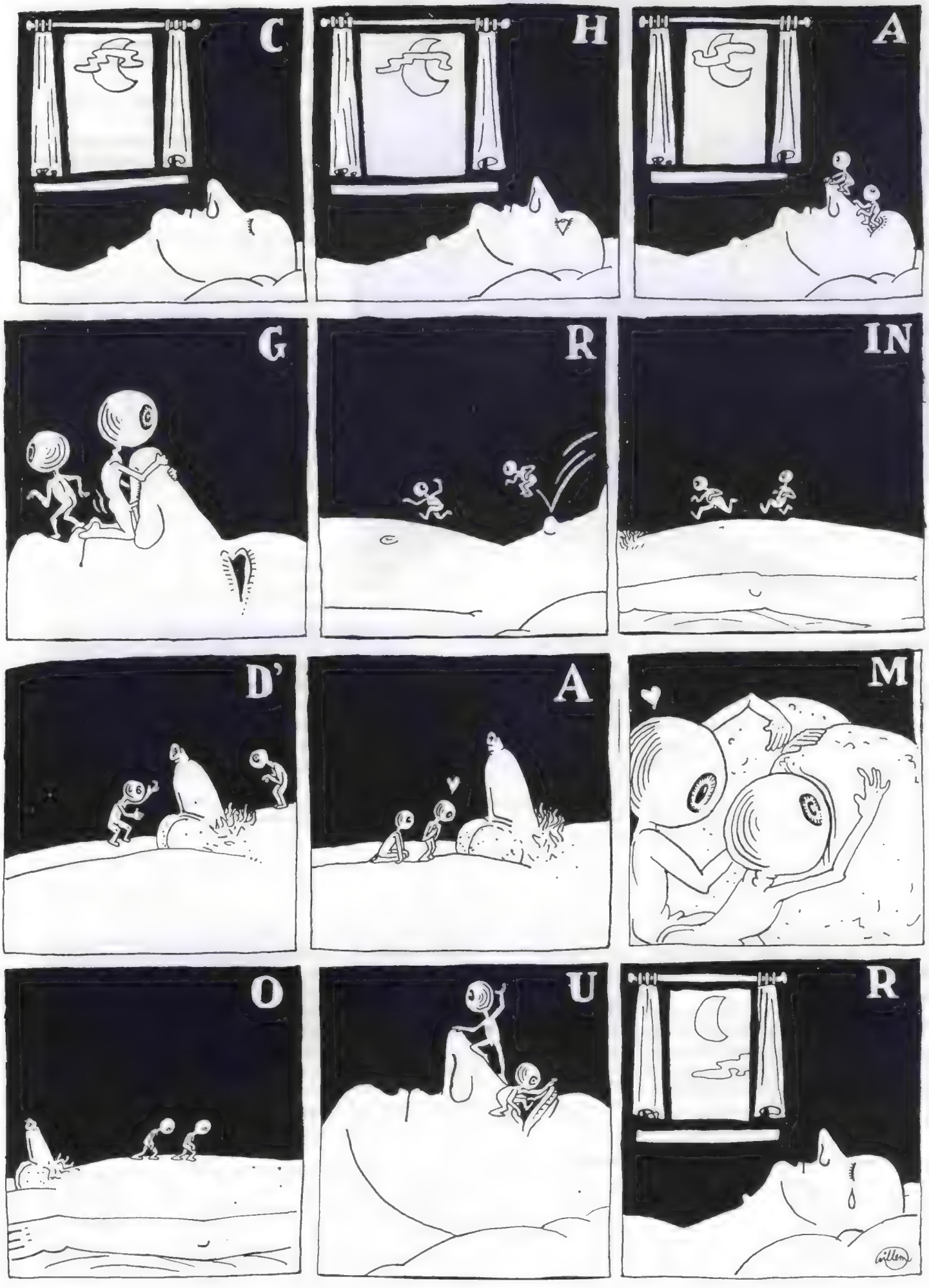
C
H
A
G
R
IN
D'
A
M
O
U
R

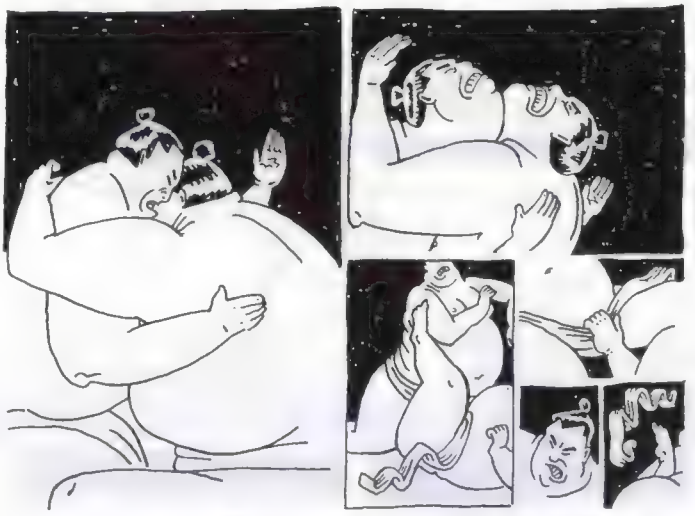

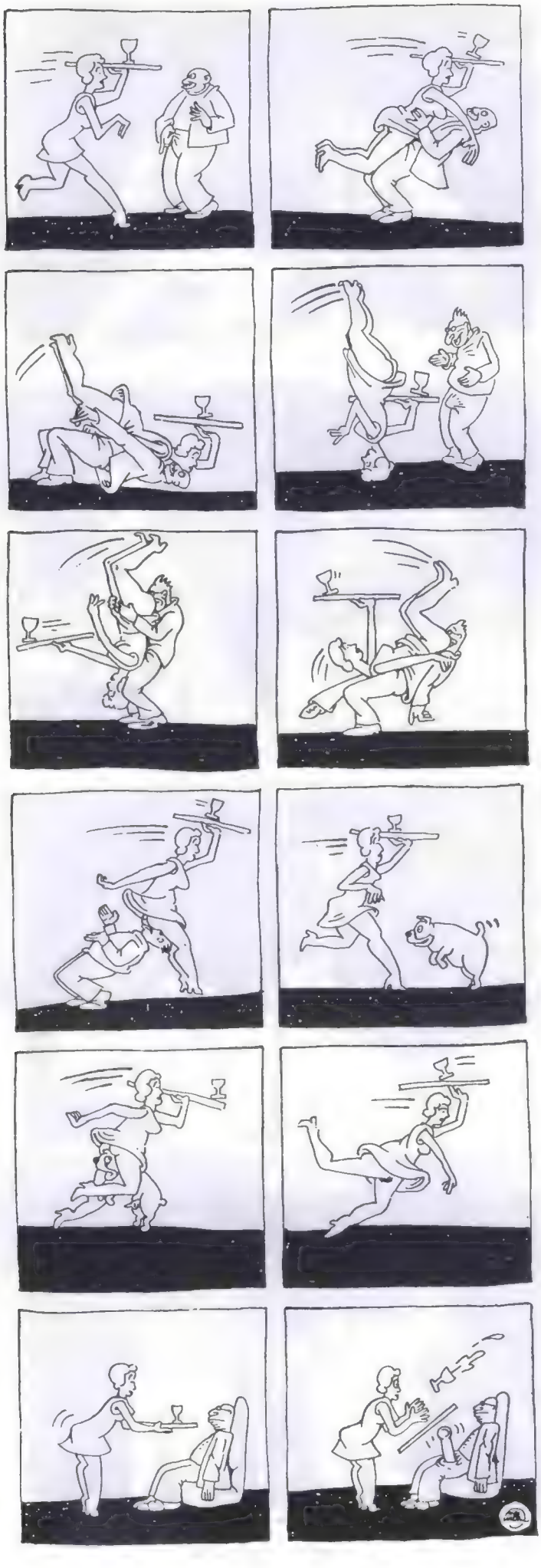

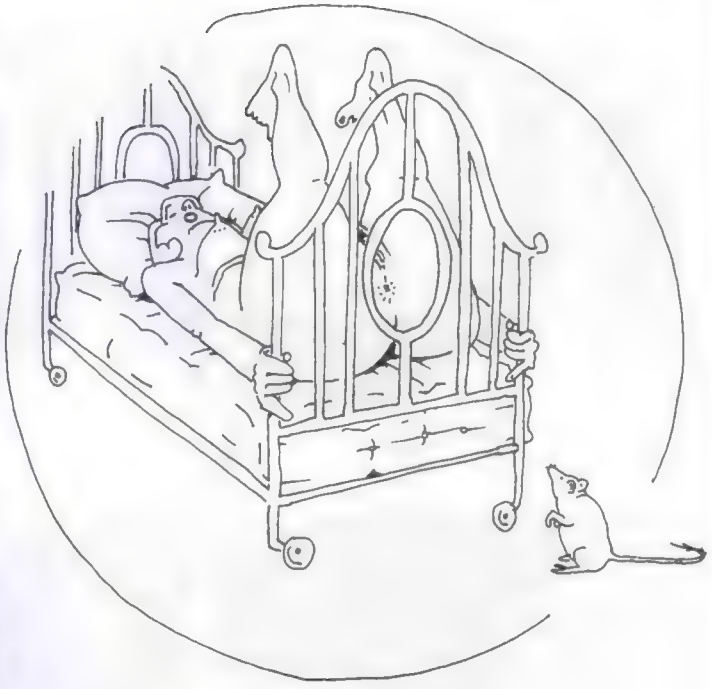

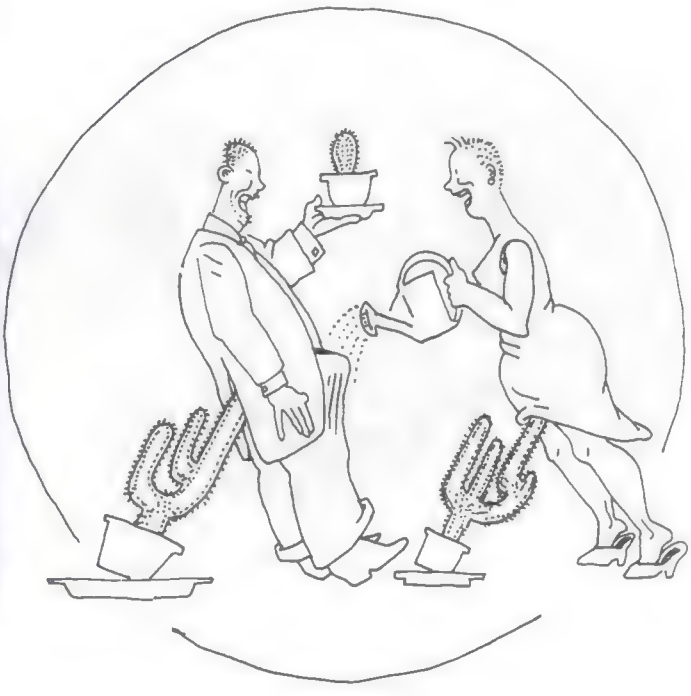

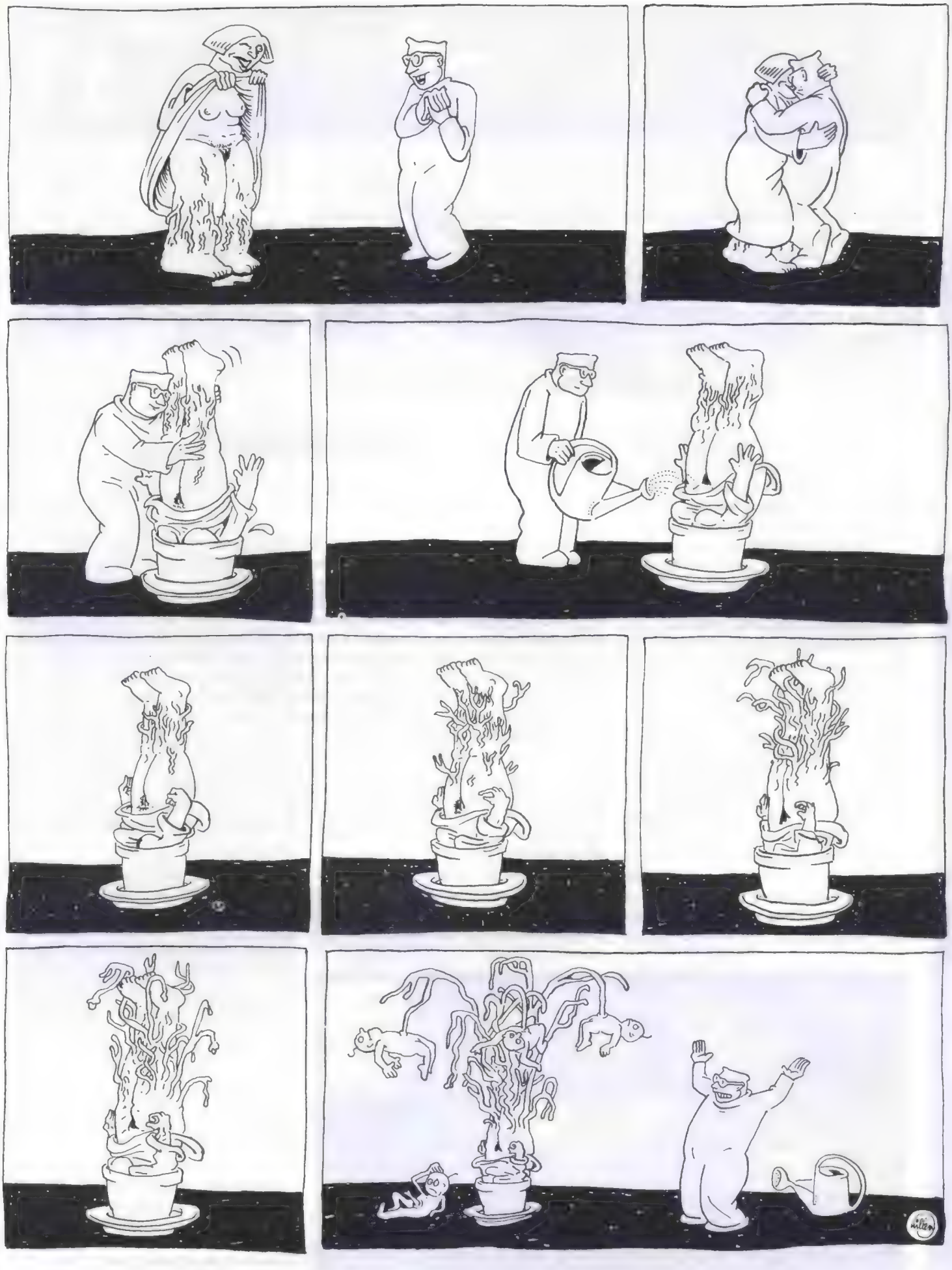

DE STRIPS EN TEKENINGEN OP DEZE PAGINA'S ZIJN AFKOMSTIG UIT *PER ABUIS* VAN WILLEM, HARMONIE 1987. HELAAS IS DIT BOEKJE AL GERUIME TIJD UITVERKOCHT

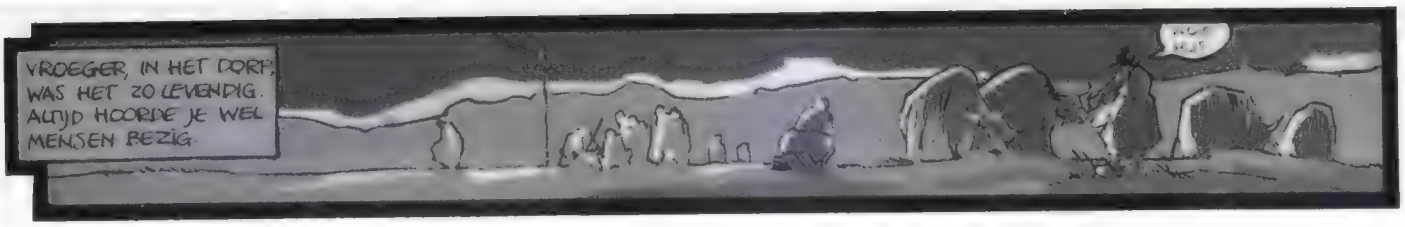

HORIZON

door
ERIK VAN DER HOEVEN

Lian Ong vertelt in *Horizon* een oorspronkelijk scheppingsverhaal, over het ontstaan en de ondergang van een volk. Het verhaal is fictief, tijdloos en voltrekt zich in een desolaat landschap. Het zou in de oertijd kunnen spelen, maar kan evengoed de sage zijn van een groep overlevenden na een nucleaire catastrofe. De nomaden zijn fantasiefiguren, mengvormen van Mongolen en oermensen, de natuur is evenmin natuurgetrouw. De horizon waarnaar de nomaden verlangen is heel bijzonder, want krom. Elk landschap heeft een eigen overheersende, vaak dreigende kleur. Wanneer de wanhoop groot is, komt er ooit een eind aan de barre winter, is er ineens een licht gekleurde, hoopvolle lucht. Lian Ong speelt met kleur en perspectief en doet dat op manier die fascineert. Via beeldwisselingen op de pagina ontstaat het geheel. Het verhaal ontrolt zich als in een film, de plaatjes zijn de filmshots, ze krijgen hun betekenis door de compositie.

De nomadenstam van Stille Rogge is al een generatie op reis. Ooit woonde het volk in een paradijselijk gebied, een eindeloos woud met vruchtbare grond en voldoende wild. Hun tuin van Eden groeide volgens de stamlegende op de bodem van het heelal op een steen; het leven ontstond toen een vogel daar op poepte en de steen begon te groeien. Uit de barsten in de steen kropen de eerste mensen naar boven. Zij spraken nog niet maar zongen terwijl ze de vruchtbare akkers bewerkten en het wild opjoegen. Ze namen van de natuur wat ze nodig hadden. Later ontwikkelden ze een taal. Individuen kregen een naam. Eerst vernoemden ze hun kinderen naar landbouwproducten: Rogge, Gierst, Haver, Sesam, later ook naar planten en bomen Moerbei, Klapbes. Sommige namen zeggen ook iets over het karakter of de geschiedenis van een individu. Mispel, wiens vader een boomgaard had werd als baby kreupel geslagen, Tchak (het geluid van de pijl die wordt afgeschoten) is de jager en Habba Habba een kletstante. Plots was er de ziekte en begon de eindeloze tocht.

Onderweg sterven veel nomaden, ook worden er kinderen geboren. Jongelingen volgen de overleden oude leiders op. Ze hebben geen keus, iemand moet toch de leiding nemen. En de oude wijze Sesam voelt zich te oud om het leiderschap op zich te nemen. 'Ik kan morgen wel dood zijn', zegt hij gekscherend en 'Een leider moet tanden hebben'.

Waar de ziekte vandaan komt is één van de grootste onzekerheden van de stam. Is de grond die eerst zorg droeg voor het leven, nu verantwoordelijk voor de dood? Het ooit zo opgewekte meisje Kefir raakt depressief en wendt zich tot Sesam. Die bindt Kefir een paar stenen onder de voeten en beweert dat de ziekte haar nu niet meer te grazen kan nemen. Hoop doet leven. En al weten ze dat het bijgeloof is, binnen de kortste keren loopt de hele nomadenstam op stenen. Toch blijven er stamleden sterven. Waren ze al ziek, of zit het gif in de lucht? Lian Ong laat het in het midden.

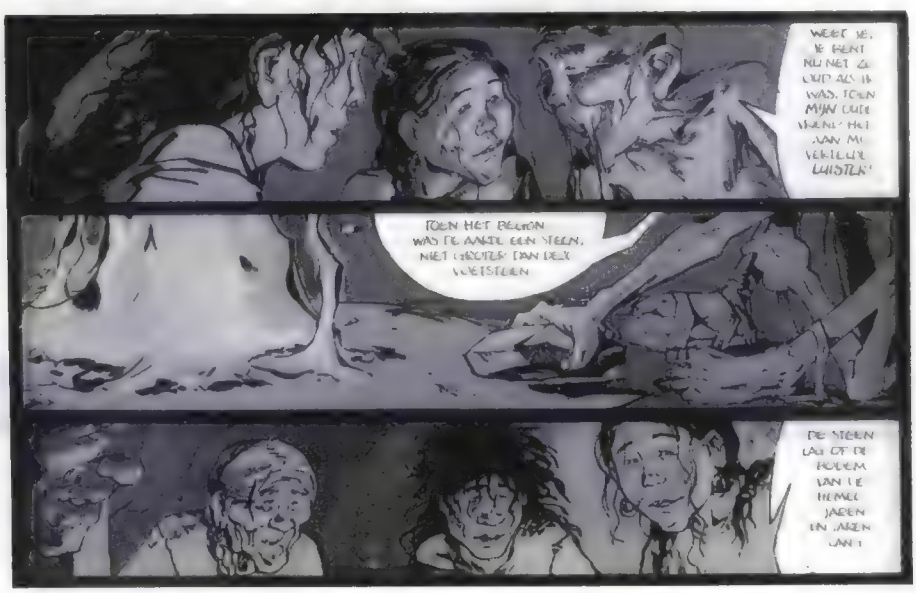
WEET JE, JE HEBT NU NET ZO LANG AS IK WAS. TOEN MIJN OUDE MOEDER HET VAN MIJ VERLEUR LUISTER.
TOEN HET BEGON WAS TE AANTAL EEN STEEN, NIET GROTER DAN DEZE VOETSTEEN
DE STEEN LAG OP DE BODEM VAN DE HEMEL JAREN EN JAREN LANG

Horizon bestaat uit twee delen: *De vogel en de steen* en *De onzichtbare draden*. Het is een episodenverhaal, vertelt door acht nomaden, ieder vanuit een eigen perspectief. Elk van de vertellers heeft een triagram gekregen, een aan de Chinese *I Tjing* ontleent karakterteken. Het triagram (zoals de berg, het meer, de aarde, het water enzovoorts) zegt iets over het karakter van de verteller. Om de gebeurtenissen te kunnen volgen is geen kennis van die Chinese 'Enkhuizer Almanak' nodig. Je kunt het boek lezen door de tekeningen te bekijken, de tekst vertelt ook een eigen verhaal. Meerdere verhalen zelfs. Naast tekstballonnen met dialogen zijn er tekstblokken waarin de hardopdenkende verteller van de episode een eigen interpretatie van de gebeurtenissen geeft.

Voedsel is schaars. Habba Habba geeft haar voedsel aan een zwanger rund, met het oog op de toekomst van haar kinderen. Tchak bijt happen vlees uit hetzelfde rund als voedsel

PAPA, HEB JE AL GEZIEN WAAR FOREST HEEN GAAT
HET LIKT MET EEN GROTE VOET GEDAAN!
VER-REK!
SESAM ZEGT DAT WE AL KOLENWEKERS OP MARTE GEKOMEN ZIJN
NOU, DAT IS DAN WEL EEN VOETSTEEN VOOR EEN REUS!

voor zijn vrouw en kind. Iedere nomade heeft een geheim. De onderlinge relaties verlopen bepaald niet zonder problemen. Er is de suggestie van incest, overspel wordt genoemd, verraad is aan de orde van de dag en er wordt iemand vermoord. Alle ingrediënten van een soap zijn dus aanwezig. Een aparte rol is weggelegd voor de oude Sesam (met als triagram het water, de bron van alle leven). Hij kent de onzichtbare draden die de kinderen met hun echte ouders verbinden. Hij is niet alleen filosoof, maar meer dan anderen beseffen ook feitelijk stamvader.
Aan het eind van het eerste deel bereikt de stam een steen, die net zo vruchtbaar lijkt als hun oorspronkelijke woud. Toch trekken ze verder. Waarom, vraag je je af. Is het de angst dat de ziekte ook op de steen vernietigend zal toeslaan die noopt tot verder trekken? Misschien herken je het paradijs ook niet als je het bereikt en denk je dat het aan de andere kant van de horizon nog mooier is. De ouderen koesteren hun herinneringen, vergelijken met hoe het in hun oude dorp was en relativeren de pracht van het nieuwe domein. De jongeren zijn rusteloos en willen verder; ze zijn nieuwsgierig, naar de volgende horizon. De tocht komt verrassend tot een voorlopig einde bij het bereiken van een stenen pad, die wel wat heeft van een oude Romeinse weg. Sesam, die de relatieve veiligheid van stenen kent, verlaat de stam en keert terug naar de vruchtbare steen.

In *Stuifmeel*, bekroond met de Stripschappenning 1989, gebruikte Lian Ong nog uitsluitend zwart/wit. Kleur ontbrak in dat album, over de man als lustobject. In haar nieuwe productie, waaraan ze zes jaar werkte, spat de kleur van elke pagina. De platen in olieverf zijn kleine en grotere schilderijen. Op groot formaat gedrukt zouden sommigen prachtige zeefdrukken en kunstwerken zijn. In Nederland wordt het verhaal uitgebracht door uitgeverij Griffioen, bekend van de in beperkte oplage geproduceerde luxe *Série d'Ami*-editie. In het buitenland zorgt Arboris voor de distributie, daar wordt het epos in twee delen uitgebracht.

Met *Horizon* is er weer voer voor de discussie over de grenzen tussen strips en kunst. Dat **Hergé** kunstwerken maakte, staat nauwelijks nog ter discussie. Maar hoe zit het met literaire geschilderde verhalen, zijn dat nog wel strips? Of is de vorm voldoende, en wordt een literair beeldverhaal in albumvorm vanzelf tot een strip?
De vorm waarin *Horizon* nu uitgegeven is heeft in elk geval meer van een kunstboek dan van een stripalbum. De luxe uitvoeringen lijken bedoeld voor verzamelaars om in cellofaan of cassette in de kast te zetten. Een softcover-uitvoering zou het gemakkelijker maken voor de jury van de Stripschappenning. (Griffioen Grafiek heeft toegezegd ook een softcover-versie uit te brengen. Redactie) Maar bovenal verdient Lian Ong het dat er een eenvoudiger uitvoering komt, zodat ook minderbemiddelde stripliefhebbers kunnen genieten van dit schitterend vertelde en verbeelde epos.

Horizon

Ong
Griffioen Grafiek
ISBN 90-801821-8-4
ISBN 90-801821-9-2 (Série d'Ami)
Prijs ƒ59,95 / Bfr.1198
ƒ135 / Bfr.2700 (Série d'Ami)
(112 pagina's, kleur, h.k.)
****

DUIZENDEN PIJLEN MAAKTEN DADELIJK DE JULLIE MET EEKHAAR VERBINDEN
HEEFT N JE WELEENS VERTELD DAT MIJN VADER OOK EEN GROOT HART
KOMEN JULLIE MEE
JULLIE HEBBEN EEN WASEMS NODIG OM JULLIE BEZIGHEDEN GESTIMULEERD TE KRIJGEN
WE MOETEN WEL BIJ EEKHAAR BLIJVEN

Kari Lente 5: De kunstpiraten

Mau
Brabant Strip 1997
ISBN geen
Prijs ƒ35 / Bfr595 (h.k.)
ƒ10 / Bfr180
(32 pagina's, zwart/wit, h.k. + s.k.)

Een nostalgisch gevoel overviel me toen ik dit *Kari Lente*-album onder ogen kreeg. Direct liep ik naar de kast om die oude kleine boekjes te bekijken. U kent ze wel: *De hersendictator*, *Het spook van Loch Pens* en die andere verhalen. Het waren reclame-uitgaven die je kon krijgen bij een bepaald merk soep, maar we kregen ze gratis voor niks van de melkboer (nee, geen familie).
Eigenlijk waren die reclameboekjes typisch voor het lot van de strip *Kari Lente*. In 31 jaar heeft **Bob Mau** maar liefst 147 Kari Lente-verhalen geschreven en toch waren het vaak reclame-uitgaven waarin de verhalen verschenen. Eind jaren zestig verschenen 20 'gewone' albums bij Uitgeverij Standaard-Boekhandel, maar daarna was het vrij stil op wat verkoopbevorderende activiteiten na. Uitgeverij Born heeft nog eens wat verhalenbundels uitgebracht, maar helaas op slecht papier en met nog slechter drukwerk.
Gelukkig is er de laatste jaren, zij het wat laat, een kentering te zien. In 1995 verscheen bij Uitgeverij De Bol in Vlaardingen een prachtige luxe uitgave met twee verhalen van Kari Lente. En vorig jaar is Brabant Strip begonnen met de uitgave van nog niet eerder in boekvorm verschenen avonturen. U kunt dus weer genieten van de onderhoudende avonturen van Kari Lente en haar kat Titus, meestal vergezeld van smulpaap Bikkel en aartsmopperaar Sus Pens. De heldere en prettige stijl van Bob Mau is geenszins verouderd, net zo min als de avonturen die het vijftal beleeft. Jazeker vijf, want waar zouden ze zijn zonder de nimmer versagende Slurfie, de slurfantino. In *De kunstpiraten* blijkt Slurfie weer eens onmisbaar.
Brabant Strip belooft dat meer titels in voorbereiding zijn. Mau en Kari Lente verdienen het!

RvW

****

Fokke en Sukke 1: Hebben altijd wat

Reid & Geleijnse & Van Tol
Harmonie 1997
ISBN 90-6169-523-6
Prijs ƒ17,95 / Bfr.359
(96 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Toen *Fokke & Sukke hebben altijd wat* een paar maanden geleden verscheen, barstte er een ware golf van publiciteit los rond het boekje. Veel van de grappen waren al eerder gepubliceerd in ondermeer *Incognito*, *Propria Cures* en *Ad Valvas*. Wat in alle recensies opviel was dat het boekje vooral erg vermakelijk gevonden werd, maar dat nergens de reden daarvan stond vermeld. Dat is ook het curieuze aan de strips van **John Reid**, **Bastiaan Geleijnse** en **Jean-Marc van Tol**. In feite gaat het op het eerste gezicht niet verder dan drie studenten die hun studentikoze humor op een creatieve manier weten te uiten in een simpele directe vorm. Maar juist die vorm maakt iets los waardoor *Fokke & Sukke* een bepaald gevoel veroorzaakt. In die zin is het voorwoord van schrijver **Ronald Giphart** erg verhelderend. Hij legt de kern bloot die de aantrekkelijkheid van de strip verklaart. Giphart spreekt over 'de schellen van de ogen vallen', wat hij uitlegt als plotseling zien hoe dingen werkelijk in elkaar zitten. Een stelling die hij uitwerkt aan de hand van de theorie van Sjklovski over het vervreemdingseffect. Dit effect wordt volgens hem in grote mate in de cartoons van Reid, Geleijnse & Van Tol bereikt. De grappige absurde plaatjes tonen de lezer ineens de absurditeit van de alledaagse realiteit. Ondanks dat Giphart continu probeert zijn inleiding absurd te laten klinken, verklaart het precies de sterke punten van *Fokke & Sukke*. Eigenlijk is zijn inleiding een goed voorbeeld van het vervreemdingseffect. Na het lezen en bekijken van de cartoons vraag je je af of Fokke & Sukke wel zo leuk zijn. Terwijl je, wanneer je achteraf het voorwoord van Giphart nog een keer leest, pas begrijpt waaròm Fokke & Sukke zo leuk zijn.

AW

***

De cyclus van Cyann 2: Zes seizoenen op Ilo

Bourgeon & Lacroix
Casterman 1997
ISBN 90-303-8584-7
Prijs ƒ39,50 / Bfr.695
(112 pagina's, kleur, h.k.)

In zijn overzichtelijke (want bescheiden) oeuvre geeft **François Bourgeon** op tweeërlei manieren invulling aan de 'volwassenenstrip'. Enerzijds doet hij dat door zijn albums vol te stoppen met grafische en verhaaltechnische nuances die de ontwikkelde liefhebber er pas uithaalt na veel gepuzzel en het raadplegen van naslagwerken. Anderzijds werkt hij aan de volwassen status van zijn strips door ze vol te stoppen met erotiek en seks. Want laten we wel wezen: hoe verheven de connaisseurs ook over het werk van Bourgeon mogen spreken, stiletjes verlekkeren ze zich evenzeer aan de botergeile vrouwen die de Fransman doorgaans op papier weet te zetten.
Cyann Olsimar is er zo eentje. Als dochter van de wereldleider van de planeet Ohl is ze aanvankelijk meer geïnteresseerd in het turven van haar minnaars dan in staatszaken. Pa stuurt haar echter naar de planeet Ilo om de remedie te vinden voor de dodelijke Purperkoortsen die haar eigen planeet teisteren. Aldus maakten we in 1993 kennis met Cyann in *De bron en de sonde*, het eerste deel van het tweeluik *De cyclus van Cyann*. Vier jaar heeft Bourgeon (conceptueel bijgestaan door **Lacroix**) nodig gehad om het vervolg te produceren: *Zes seizoenen op Ilo*. Het album blijkt de moeite van het wachten waard te zijn geweest, want waar deel één hoofdzakelijk bedoeld was om kennis te maken met de hoofdpersonen en de fictieve wereld van Ohl, ontrolt zich in het tweede deel dan eindelijk het spannende verhaal waar we als lezers op hebben zitten wachten. De zoektocht naar het tegengif wordt van alle kanten bemoeilijkt. Het klimaat op Ilo werkt niet mee en bovendien blijkt niet iedereen van het onderzoeksteam even betrouwbaar. De ontknoping is niet verrassend, maar zet de hele geschiedenis wel in een helder perspectief. Wie zich als lezer het hoofd brak over onduidelijkheden uit het eerste deel,

krijgt in *Zes seizoenen op Ilo* de antwoorden op zijn vragen.
Toch moet worden opgemerkt dat het vooral de tekeningen zijn die dit tweeluik de moeite waard hebben gemaakt. Bourgeon is een magistraal graficus die over een ontembare fantasie beschikt. De sneeuwlandschappen, oerwouden en vulkaangebieden van de planeet Ilo zijn een lust voor het oog. Dat geldt gewoontegetrouw ook voor Bourgeons schaarsgeklede vrouwen. Aan de lopende band ontkleedt men zich en wordt er in de marge van het verhaal gecopuleerd. Zolang we onszelf echter blijven wijsmaken dat de auteur hiermee een visie wil geven op de oerdriften van de mensheid, is er niks aan de hand.

JM

***

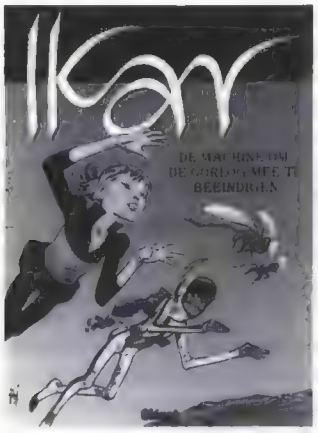

Ikar 2: De machine om de oorlog mee te beëindigen

Follet & Makyo
Glénat 1997
ISBN 90-6969-182-5
Prijs *f*9,95 / Bfr.199
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Het is een opmerkelijke combinatie, **René Follet** & **Makyo**. Waar Follet vooral (semi-)realistische strips heeft getekend (*Ivan Zoerin*, *Steven Severijn*, *Jan Brega* enzovoorts) is Makyo toch meer de auteur van verhalen die zich afspelen in een surrealistische en sprookjesachtige sfeer. Dit laatste is ook het kader van dit album met de onprettig in de mond liggende titel.
Het verhaal gaat over de jonge prins Ikar die van zijn jodoet – een soort ziener – krijgt te horen dat Ikar de oorlog gaat winnen. Ieder is natuurlijk verbaasd dat zo'n jongetje de vijand, diverse vreemdsoortige creaturen met al even onuitspreekbare namen, zou kunnen verslaan. Maar ja, het bloed van de prins kan de doden tot leven wekken, wat wil je nog meer. Bovendien ontmoet Ikar de honingminnende ruimtevaarder Bilbaky, die met zijn wonderbaarlijke apparaten de overwinning voor Ikar kan veiligstellen.
Deze inleiding geeft al aan dat in dit album alle remmen worden losgegooid. je kunt het zo gek niet bedenken of het gebeurt. Enige logica is ver te zoeken. Het is allemaal zo fantastisch dat het niet leuk meer is. Wellicht dat kinderen, want dat lijkt de doelgroep te zijn, het fantastisch vinden. Persoonlijk vind ik het tè chaotisch.
Dat René Follet prachtig kan tekenen hoeft geen nader betoog; toch lees ik liever een strip als *S.O.S. Jan van Gent*.

RvW

**

Juan Solo 1: De rat van de straat

Bess & Jodorowsky
Arboris 1997
ISBN 90-343-2684-5
Prijs *f*12,95 / Bfr.260
(64 pagina's, kleur, s.k.)

Alexandro Jodorowsky is een broodschrijver die, als de sterren gunstig staan, in staat is een mager gegeven uit te bouwen tot een magistrale vertelling. In het Nederlands taalgebied is hij vooral bekend als de scenarist van series als *Alef Thau*, *John Difool* en *De blanke Lama*. Hij voelt zich vooral thuis in de genres sciencefiction en fantasy. Voor voorliggend stripalbum heeft hij zich laten inspireren door de armoede, de uitbuiting en de politieke onbetrouwbaarheid van systemen in Midden- en Zuid Amerika. Voor de tekeningen is **George Bess** ingehuurd. Met hem werkte hij samen voor de albumreeks *De blanke lama*.
De gebeurtenissen in *De rat van de straat* zijn gesitueerd in een nabije toekomst, waarin de verhoudingen tussen armoede en welgesteldheid nog verder zijn scheefgetrokken. De plattelandsbevolking nagelt een man aan het kruis. Deze man wil op die bizarre wijze getuigen van zijn schuld tegenover de wereld. In wat zijn laatste ogenblikken op dit ondermaanse schijnen te zijn blikt hij terug op zijn jeugd. Zijn moeder heeft hem te vondeling gelegd, omdat hij een lichamelijke afwijking heeft. Hij is getooid met een staart! Een travestiet, die de kost verdiend als prostitué, neemt het ventje op. Als deze beschermengel door zelfmoord uit beeld verdwijnt, moet de jongen in het harde milieu zien te overleven. Dat lukt door in gevechten steeds iets gehaaider en gemener te zijn dan zijn antagonisten. Na zich met een list definitief te hebben ontdaan van zijn misdadige kompanen, weet hij een baantje te bemachtigen als lijfwacht en huurmoordenaar van een regeringsfunctionaris. Een spoor van bloed trekt door dit stripalbum. Was Jodorowsky voorheen nog wel eens mild over de mensheid, in dit album is alle vernis weggepoetst. Vol cynisme schetst hij een hopeloos verloren maatschappij. Excessief geweld is aan de orde van de dag. Ondanks de walging die de lezer zal bekruipen bij het ondergaan van dit album is het een intrigerend gegeven. De mens blijft een roofdier, dat zijn soortgenoten zonder pardon over de kling jaagt. De tekeningen sluiten naadloos aan bij de teksten. Bess maakt graag en vakkundig gebruik van afwijkende kaders. Het schouwspel verkrijgt daardoor een extra dimensie.

RB

**

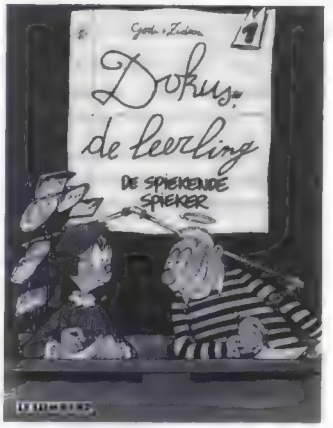

Dokus de leerling 1: De spiekende spieker

Zidrou & Godi
Lombard 1997
ISBN 90-5581-160-2
Prijs *f*9,50 / Bfr.170
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Scenarist **Zidrou** was in een ver verleden onderwijzer. Dat vak heeft hem aan zijn nieuwste pennenvrucht te zien de nodige frustraties opgeleverd. Waarom zou hij anders een gagstrip schrijven over een spiekende rampenleerling en vervolgens deze strip publiceren in het blad *Zonneland* dat wordt gelezen door duizenden schoolkinderen van tien tot twaalf jaar oud? Zo brengt hij talloze onschuldige Vlaamse kinderen op stoute gedachten die hun onderwijzers tot waanzin zullen drijven. De motieven van deze wraakactie worden in de albumversie helaas niet uit de doeken gedaan.
Voor tien tot twaalfjarigen zal het ongetwijfeld leuk zijn om te lezen en te zien hoe de onnozele scholier Dokus het uiterste van zijn lichaam vraagt om in een positie te komen van waaruit hij een blik kan werpen op het papier van zijn goed studerende buurmeisje. Ze zullen waarschijnlijk gieren van de lach als Dokus voor de derde keer naar de hoek

wordt gestuurd en daar een gesprek begint met het geraamte dat er voor de biologieles hangt. En de kinderen krijgen hoogstwaarschijnlijk oprechte gevoelens van medelijden als Dokus het angstzweet uitbreekt wanneer hij zijn tafels op moet zeggen. Voor volwassenen ligt dat anders. Zij zien hoe clichématig de grappen zijn en zullen soms met heimwee aan Billie Turf denken. Die deed tenminste meer dan dom zijn alleen.

Tekenaar **Godi** heeft de grappen rond Dokus simpel maar doeltreffend in beeld gebracht. Een meerwaarde hebben zijn tekeningen niet. Kinderen zullen zich er niet aan storen. Zij zullen amper af kunnen wachten wanneer Dokus zijn volgende streek in *Zonneland* uithaalt. Papa en Mama halen ondertussen nog een *Billie Turf* uit de kast.

HW

*

Het kleine volkje 2: Bonnie Tom (tweede deel)

Dubois & Duval
Geknipt Papier 1997
ISBN 90-73619-71-8 (h.k.)
ISBN 90-73619-72-6
Prijs ƒ29,75 / Bfr525 (h.k.)
ƒ14,25 / Bfr250
(48 pagina's, kleur, h.k. & s.k.)

In het eerste deel van *Bonnie Tom* komen we terecht in het negentiende eeuwse stadje Princetown, gelegen in Dartmoor in het zuidwesten van Engeland. Hier staat een beruchte gevangenis, waar Bonnie Tom zit te wachten op de strop. Bonnie Tom is een struikrover van het kaliber Robin Hood. Helaas beroofde hij enkele invloedrijke personen die Tom hierna in een valstrik lokten, zodat hij nu dreigt weg te kwijnen in het gevang van Dartmoor.

Bonnie Toms meisje, Jay, wil er alles aan doen om hem uit deze, schijnbaar onneembare, veste te bevrijden. Ze hoort van het bestaan van de Pixies, een Elfenvolk. Hun rijk is gelegen in het hart van Dartmoor. Jay trekt, ten einde raad, door de moerassen om de Pixies te vinden en hun hulp in te roepen om haar geliefde te bevrijden.

In deel twee probeert Bonnie Tom zich uit de krochten van het gevang omhoog te werken door in het gevlei te komen van Black Peter. Deze strandrover is machtig genoeg om in de gevangenis een vorstelijk leven te leiden, omringd door mannen die hem op alle mogelijke manieren behagen. Bonnie Tom probeert zijn 'milady' te worden, terwijl Jay een verbond met de Elfen sluit en naar Tom op weg is ...

Bonnie Tom leest als een ouderwetse avonturenroman, waarin de liefde niet mag ontbreken. Er wordt niet alleen aandacht besteed aan de relatie tussen Tom en Jay, ook de verhouding tussen Tom en Black Peter wordt uitgewerkt. Jammer is, dat het soms lijkt alsof de Elfjes er terloops zijn bijgehaald. Dit temeer, omdat scenarist **Pierre Dubois** in het eerste deel de Elfen zo nadrukkelijk introduceert. Verder lijkt mij de naam Bonnie Tom, toch een Engelse volksheld, niet zo gelukkig gekozen. Was daar in de achttiende eeuw niet de Schotse Bonnie Prince Charles, die zich aan het Engelse juk probeerde te ontworstelen?

Stéphane Duval zet de tekeningen in een vlotte stijl neer, waarbij het lijkt alsof hij in deel twee nog wat beter los komt. De Pixies worden ook weergegeven, zoals je je ze voorstelt: lieflijke vrouwelijke wezentjes en wat rare, kleine mannetjes. **Florence Breton** maakt het geheel af met een prima inkleuring, die de sfeer van het moment goed weergeeft.

Al met al is *Bonnie Tom* een zeer leesbaar werk, waarbij je de ietwat zweverige introductie in het eerste deel maar moet vergeten.

KB

***

Elfquest. De verborgen jaren 1: Gotara's offer

Elfquest. De verborgen jaren 2: Het wolvenwoud

Pini & Pini
Arboris 1997
ISBN 90-343-2660-8 (deel 1)
ISBN 90-343-2673-X (deel 2)
Prijs ƒ9,95 / Bfr.195
(32 pagina's, kleur, s.k.)

De serie *Elfquest* loopt al vele jaren en heeft inmiddels een grote schare van trouwe aanhangers. In de reeks *De verborgen jaren* vertellen **Richard & Wendy Pini** de verhalen die niet in de hoofdreeks geplaatst kunnen worden omdat de personages en gebeurtenissen niet in de chronologie passen. De hoofdreeks concentreert zich veelal op de belevenissen van de Wolfrijders.

Gotara's offer, het eerste verhaal in deze nieuwe reeks, gaat over de geboorte van Hemelwijs. De zwangere Hoogoog wordt op een dag gekidnapt door twee mensen die hiermee goede sier willen maken bij hun stam. Als de twee jonge krijgers ontdekken hoe

EPPO
SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK
Kleine Berg 33
5611 JS Eindhoven
040 - 2441882

"Fantasia"
Grote collectie strips
Ruim assortiment antiquariaat
Groot aanbod stripposters en zeefdrukken
Gelderlandplein 203
1082 LW Amsterdam
020-6443261

"DE STRIP-AAP"
IN- & VERKOOP STRIP-BOEKEN
KUIPERSDIJK 66
ENSCHEDE 053-4305261

STRIP & TIJDSCHRIFTENHANDEL
NOORD
ROTTERDAM

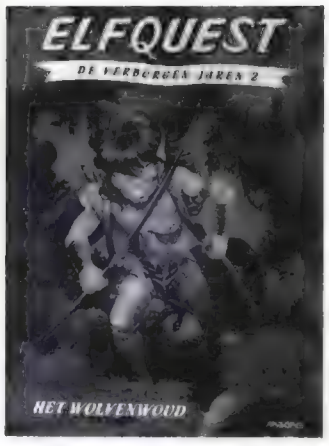

de stamoudsten Hoogoog behandelen, krijgen zij berouw en proberen zij haar in veiligheid te brengen. Tijdens hun vlucht bevalt Hoogoog van Hemelwijs. Hoogoog overleeft dit niet maar het kind is gezond en wordt door de krijgers naar de elfen gebracht. Jaren later ziet Hemelwijs een krijger die het amulet van zijn moeder draagt.

Het tweede album – *Het wolvenwoud* – gaat over de wolf Slagpoot die zijn hoge plaats in de roedel verliest. De wolf verlaat gedesillusioneerd de roedel. Zijn geestverwant, de elf Sterkeboog, vreest het ergste voor de wolf en gaat naar hem op zoek. Samen moeten ze veel gevaren en vooral zichzelf overwinnen.

Auteurs die een langlopende reeks respecteren, worden al snel verleid tot het maken van een spin-off. Vaak gebeurt dat onder druk van een uitgever, soms ook omdat de auteurs op die manier ongepubliceerd materiaal kwijt kunnen dat verhaaltechnisch of kwalitatief niet past binnen de oorspronkelijke reeks. Het laatste lijkt sterk het geval bij de *Elfquest*-serie *De verborgen jaren*. Het eerste verhaal ziet er nog wel aardig uit maar *Het wolvenwoud* wekt de indruk gemaakt te zijn onder het motto 'lange halen, snel thuis'. De Pini's geven normaliter ook de gedachten van de elfen in de tekst weer maar van de 28 pagina's in dit album bestaan er achttien louter uit tekeningen. Nu hoeft dat op zich geen enkel bezwaar te zijn maar het versterkt mijn vermoeden dat een deadline gehaald moest worden en dat het doel de middelen heiligde. Zelfs als ik deze strip zou lenen bij de plaatselijke openbare bibliotheek, zou ik mij bekocht voelen.

Ongetwijfeld zullen veel *Elfquest*-adepten deze verhalen verslinden en de albums met twee of drie extra sterren waarderen, maar ik word er niet vrolijk van.

RvW

*

Maar daarom niet getreurd 1

Collignon
ISBN geen
FNV-Pers 1997
Te bestellen door ƒ17,50 over te maken op girorekening 4967527 ten name van FNV-Pers te Amsterdam (48 pagina's, kleur, s.k.)

Jos Collignon is een cartoonist met een scherp oog voor verborgen agenda's. In *de Volkskrant*, maar ook in tijdschriften verschijnen zijn vaak harde cartoons. Collignon weet de dubbele moraal van politici bloot te leggen en kiest altijd de kant van de zwaksten. Sinds 1993 is Collignon ook striptekenaar. Na lang aandringen van de redactie overwon hij zijn twijfels en begon in *FNV Magazine* een zes-plaatjes-kleurenstrip. Een selectie daarvan is nu gebundeld in *Maar daarom niet getreurd*.

De strip kreeg in eerste instantie de titel *E.B.*

Elco Brinkman: de gedoodverfde nieuwe CDA-premier was ijdel, publiciteitsgeil en voor politiek tekenaars een dankbaar 'slachtoffer'. De schilderijtjes van zijn vrouw **Janneke** bleken echter in CDA-kring populairder dan de opvattingen van Elco en *E.B.* werd onverwacht snel *V/H E.B.* Collignon was zijn onderwerp kwijt en **Enneus Heerma** was te kleurloos om de rol van hoofdfiguur in een terugkerende strip te vervullen. **Frits Bolkestein** figureert sindsdien regelmatig in de strip, maar elke keer weer wijzen op 's mans twijfelachtige voorkeuren voor onderbuikgevoelens gaat vervelen.

Er kwam een nieuwe held: Dirk, voorzitter van de CD-jongeren. 'Fol=Fol' luidt zijn levensfilosofie. Die essentie van het CD-programma liet hij ook op zijn kaalgeschoren achterhoofd tatoeëren. Dirk is een dankbare boksbal, een simpele schlemiel die openlijk voor zijn racisme uitkomt, maar ook vaak klappen krijgt. Turkenrammen aan de Bosporus blijkt bij voorbeeld niet zonder risico. 'Er waren wel een beetje onwijs veel Turken daar'. Dirk heeft echter een klein hartje. Op nieuwjaarsavond neemt hij zich voor geen mensen meer in elkaar te zullen rammen: 'dus alleen buitenlanders, homo's en Ajax-supporters'.

Dirk, een gabber en Feyenoordsupporter schijnt onder de lezers van *FNV Magazine* een grote populariteit te genieten. 'Zijn avonturen sieren inmiddels de prikborden van menig kantoor in Nederland', schrijft **Bas Linders**, hoofdredacteur van *FNV Magazine* in zijn voorwoord bij *Maar daarom niet getreurd*. Waarom dat zo is moet het *FNV Magazine* maar zien te achterhalen. Soms gaan figuren onbedoeld een eigen leven leiden. De Tegenpartij van Jansen en Van Es – van **Van Kooten & De Bie** – is daarvan een bekend voorbeeld.

Naast Dirk gebruikt Collignon vaak de karikatuur van de vadsige, sigaarrokende industrieel, die alles privatiseert en te gelde maakt. Collignon stoort zich ook aan het a-sociale

strips, comics, games, curiosa
Yendor
Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
tel. 010 433 17 10
fax. 010 411 38 54

Stripwinkel Sjors (Scheffersplein 1, 3311 EJ Dordrecht, 078 6142012)
Sjors + (Comic Gadgets, Gimmicks and Gags, Voorstraat 313, Dordrecht, 078 6310800)

"Dick Bos"
Strip speciaalwinkel & Antiquariaat
In- en verkoop van nieuwe, gebruikte en antiquarische stripverhalen
Junolaan 2
3054 PW Rotterdam-Hillegersberg
Telefoonnr.: 010-4613147

gedrag van 'de Nederlander', het vertrappen van natuur en van mensen die toevallig elders zijn geboren.
In zijn geheel geeft de bundel een raak beeld van Nederland en zijn bewoners aan het eind van deze eeuw. Niet iets om vrolijk van te worden, maar wel om te lachen. Gruwelijk treffend is de strip waarin Nijntje en Bruintje Beer samen met hun vader naar de tv met geweldchip kijken. Heel herkenbaar, net als het tenenkrommende taalgebruik van **Dick Bruna**. Collignon veegt de vloer aan met politici maar houdt de doorsneeburger ook een spiegel voor. Via de mobiele telefoon je brood bij de bakker bestellen lijkt nu nog ondenkbaar, maar of het dat morgen nog is?

EvdH

***

Franka 14: Het Portugese goudschip

Franka 15: De ogen van de roerganger

Kuijpers
Big Balloon 1996/1997
ISBN 90-542-5089-5 (deel 14, h.k.)
ISBN 90-542-5079-8 (deel 14)
ISBN 90-542-5440-8 (deel 15, h.k.)
ISBN 90-542-5430-0 (deel 15)
Prijs ƒ59,95 / Bfr.1200 (h.k.)
ƒ12,95 / Bfr. 240
(96 pagina's, kleur, h.k.)
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Het basisgegeven is simpel en overbekend: een historisch voorwerp wijst op cryptische wijze de weg naar een immense goudschat in het oerwoud. Dit wekt de begeerte op van diverse personen, en de race begint. Uiteindelijk komt natuurlijk van die schat niks terecht, maar het goede wint van het kwaad, en er volgt een onvermijdelijk happy end.
Kun je op zo'n uitgekauwd cliché-fundament nog een boeiend stripverhaal bouwen? Ja, **Henk Kuijpers** redt dat wel. Hij kan zo'n gegeven op een originele manier uitwerken. Het verhaalverloop is bijna steeds onvoorspelbaar, en dat houdt ook de in klassieke strips geschoolde lezer benieuwd naar hoe-het-verdergaat, basisvoorwaarde voor een actie/avonturenstrip als *Franka*.
Dat komt vooral door de motivatie van de personages. Kuijpers kan zijn figuren neerzetten met een geloofwaardig en helder omschreven karakter, waar hun handelingen direct uit voortvloeien. Dat geldt voor hoofd- en bijfiguren, en in dit verhaal geldt het in het bijzonder voor Franka zelf. Zij komt op het spoor van een kunstdief, waar ze bij de eerste ontmoeting al tot over haar oren verliefd op raakt, en vice versa. Haar besluitvorming en al haar handelingen worden vanaf dat moment daardoor bepaald of beïnvloed. Ze weet wat ze wil en daarom doet ze wat ze doet, niet omdat ze nu eenmaal de heldin van het verhaal is. Daarmee is Franka een eigentijdse versie van een strip in de klassieke *Kuifje*-traditie.
Eigentijds in een door lust gedreven hoofdpersonage, klassiek in een globe-omspannende jacht-op-de-schat; hedendaags in het gebruik van jaren-negentig-technologie, ouderwets in de boef-met-het-kleine-hartje en de overwinning van het 'goede'.
Het is een dubbelalbum, met daardoor wel een aantal erg uitgesponnen scènes en wat onnodige plotcomplicaties, die gelukkig nergens het tempo uit het verhaal halen. Integendeel, als meestal is Henk Kuijpers er weer in geslaagd om een afwisselend en in sneltreinvaart voorbijscheurend plot in elkaar te steken, waar geluk en toeval een behoorlijke rol in spelen (dat hoort bij het genre), maar wat niet ontaardt in erg irritante onwaarschijnlijkheden. De enige hobbels worden gevormd door de stukjes historische uitleg, waarbij een berg documentatie over de lezer wordt uitgestort. Ook dat is typerend voor het genre, maar het moet niet al te uitleggerig worden.
Plotgewijs maakt Henk Kuijpers het zichzelf niet gemakkelijk. Zijn strip moet aan flink wat secundaire eisen voldoen. In de belangrijkste hiervan is hij zonder meer geslaagd: hij weet zijn heldin op plausibele gronden voor grote delen van het verhaal (zeer) bescheiden kostumering te laten dragen.
In de loop van het verhaal stuiten we weer op een flink aantal oude bekenden uit eerdere *Franka*-avonturen, ook al een typisch *Kuifje*-verschijnsel, en erg aangenaam voor de serielezer. Nog een klassiek, maar wel een beetje onwaarschijnlijk aspect is het vergezellend huisdier, in de vorm van hondje Bars.
Hoewel hij zijn bescheiden bijdrage wel levert, is de aanwezigheid van het (blijkbaar permanent op puppy-formaat blijvende) beestje toch meer een last dan een voordeel voor een avonturierster als Franka.
De verhoogde productiesnelheid van de strip is tekentechnisch niet ten koste gegaan van de detaillering van de tekeningen; wel valt op dat, met name later in het verhaal, de personages een wat hoekiger aspect krijgen, dat niet aangenaam aandoet.
Toch blijft Henk Kuijpers een stripmaker-pur-sang; weinigen

EN VERDER...

– ***Angela & René 2: Het refrein is zwijn*** *(Ridel, Lombard). Curd Ridel kan levendige stripjes maken, maar ze hebben het grote manco dat ze zelden echt grappig zijn. En dat is toch wel essentieel voor een gagstrip. Toch? * (HW)*

– ***Anita Bomba 4: Het leven is te kort ...*** *(Cromwell/Gratien, Casterman). Prima sciencefiction die getuigt van grote verbeeldingskracht van de auteurs. Desondanks is het boek niet fijn om te lezen, want het verhaal is zonder dat het zin heeft in negen hoofdstukken ingedeeld en de scenarist heeft allerlei overbodige tussenteksten ingevoegd. Storend! ** (HW)*

– ***Bessy 8: De zwijgende getuige*** *(Vandersteen/Broeckx/Grossey, Standaard). Begin jaren '50 maakte Willy Vandersteen samen met Karel Verschuere onder het pseudoniem Wirel de eerste Bessy-verhalen. Begin jaren '90 werden de eerste albums grondig gemoderniseerd en opnieuw uitgegeven. Ondanks hun nieuwe aankleding slaan de brave en voorspelbare avonturen van de dappere collie niet aan bij de het snelle hedendaagse publiek. Standaard houdt het na acht delen voor gezien. ** (TB)*

– ***Billy the Cat 5: Het oog van de meester*** *(Colman/Desberg, Dupuis). Billy, het jongetje in de huid van een kat, wordt het huis uitgepest door Saucijs, de humeurige huishond. Hij zoekt troost bij zijn maatje m'neer Hubert en loopt met open ogen in de val. De kracht van deze serie zit 'm in de overtuigingskracht van de personages. Voor jong en oud levert dit album een aangenaam uurtje leesplezier op. *** (TB)*

– ***Jeremiah 20: Huurlingen*** *(Hermann, Dupuis). Na twintig albums begint de serie nog steeds geen tekenen van sleet te vertonen. De nieuwe techniek van rechtstreekse inkleuring van het origineel geeft er zelfs een nieuw gezicht aan. Als vanouds is dit album met groot vakmanschap verteld. *** (TB)*

kunnen zoals hij een strip maken waarbij niet zozeer de tekst als wel de beelden het verhaal vertellen. Franka is meer een kijk- dan een leesstrip; een echt beeldverhaal. Het is jammer dat de beide omslagen van dit dubbelalbum de strip geen recht doen; het moois staat binnenin.

JL

***

De as van de Katharen 1: Helena

Jarbinet
Arboris 1997
ISBN 90-343-2713-1
Prijs *f* 10,95 / Bfr. 219
(48 pagina's, kleur, s.k.)

'*De As van de Katharen* wordt geschreven en getekend door de jonge stripmaker **Philippe Jarbinet**, in een stijl die meer dan eens doet denken aan *De Torens van Schemerwoude*. Dat is ook niet zo vreemd, aangezien Jarbinet een groot bewonderaar is van de stijl van **Hermann** en zich door een aantal elementen daarvan heeft laten inspireren, zonder hem overigens te kopiëren.'
Daar ben je mooi klaar mee als beginnend stripmaker, een uitgever die zoiets op de kaft zet. Want een nieuwe Hermann is Jarbinet bij lange na niet. Hij vertelt het verhaal over de strijd rond 1300 tussen de katholieken en de ketterse Katharen. Het is vol van geweld, verraad, passie, maar een sterke lijn zit er niet in. We moeten meevoelen met de twaalfjarige jonge Helena, maar ze komt amper uit de verf. De tekenstijl van Jarbinet s stram. De figuren zijn houterig en lastig te onderscheiden. De inkleuring is weinig subtiel en weet het album geen eigen sfeer mee te geven. Gelukkig zorgt de compositie hier en daar nog voor verrassingen. Misschien dat het ooit nog wat wordt met Jarbinet. Maar zijn uitgever heeft hem wel een valse start gegeven.

JWS

*

– ***Jerome K. Jerome Bloks 12: De schuilplaats*** *(Dodier, Dupuis). Voor een jeugdserie komen in Jerome K. Jerome Bloks soms heikele onderwerpen aan de orde. Dit album draait om verkrachting, wraak en wroeging. Dodier loopt niet weg voor pittige onderwerpen maar behandelt ze heel natuurlijk en weeft er leuke verhalen omheen. *** (TB)*

– ***Katoen + Pinbal 2: Tussen de wielen*** *(Swarte, Oog & Blik/De Harmonie). Twintig jaar oud werk dat vooral opvalt door het vriendelijke karakter en de betoverend eenvoudige wereld die wordt neergezet. Het middelmatige verhaal kan daar weinig aan verpesten. *** (HW)*

– ***Rubine 5: Verdwenen op Halloween*** *(De Lazare/Mythic/Walthéry, Lombard). Knap geconstrueerd politieverhaal met een boeiende intrige en plenty actie. Een hoogtepunt in de reeks! *** (HW)*

– ***Sigmund 4: Vierde sessie*** *(De Wit, De plaatjesmaker). Sigmund is een hele nare man, maar hij kan buitengewoon rake en grappige opmerkingen maken over de actualiteit, de maatschappij en relaties. En de andere karakters in de strip komen ook goed mee ... *** (HW)*

– ***Soda 9: Verlos ons van het kwaad*** *(Gazzotti/Tome, Dupuis). Razend knap dat de auteurs een complex verhaal met een minimum aan tekst en een maximum aan vaart weten te vertellen. Deel 9 kent weliswaar wat minder actie, maar wat meer diepgang dan zijn voorgangers. Door zijn flitsende regie is het album een waardig deel in deze topreeks. *** (TB)*

– ***Storm. De kronieken van de tussentijd 2: De Dallas-paradox*** *(Kelly/Lodewijk, Big Balloon). Waarin Storm op miniatuurformaat door de lichamen van de broertjes Kennedy en Marilyn Monroe reist en dankzij de computer bloedlichaampjes in de vorm van soldaatjes ziet. Kan het nog idioter? ** (HW)*

– ***Witte nacht 3: Agafia*** *(Neuray/Yann, Glénat). Met grote vertraging verschijnen de albums van deze reeks in het Nederlands. Maar het is het wachten waard. Het tekenwerk oogt heel aangenaam en het scenario loopt als een trein. Toch zit in dit deel wat minder vaart dan in de voorafgaande albums. *** (TB)*

VIDEO

Heavy Metal

Columbia Tristar 1997
Bestelnummer CVS10158
Prijs *f* 44,95 / Bfr.899
(±90 minuten, 16 jaar)

In 1981 verscheen de animatiefilm *Heavy Metal*, die gebaseerd was op het gelijknamige culttijdschrift. De film is nu op video verschenen, aangevuld met een gedeelte dat bij de oorspronkelijke montage op de vloer beland was.
Heavy Metal is een raamvertelling die draait om een groene lichtgevende bol, de Lochnar. Deze oefent grote aantrekkingskracht uit op hebzuchtige en machtsbeluste lieden, waarna hij hen in het ongeluk stort. De verschillende episodes zijn gemaakt door verschillende tekenaars en schrijvers. Dit geeft een aardig overzicht van verschillende *underground*-stijlen. Maar er zijn ook overeenkomsten te vinden. De scènes zijn stuk voor stuk gericht op zeventienjarige mannelijke pubers. Kenmerkend daarvoor is het verhaal *Den* van **Richard Corben**. Een *nerd* wordt door een blikseminslag getransporteerd naar een verre planeet en blijkt ineens een bodybuilderbody te hebben. Hij kan alle monsters aan, en de vrouwen, allen groot van ogen en borsten, vallen voor hem. Als dat niet de ultieme jongensdroom is.
De aardigste episode is *Harry Canyon* van **Dan Goldberg** en **Len Blum**, omdat hier in tegenstelling tot de andere verhalen een nog enigszins behoorlijk plot aanwezig is. We zien New York in de toekomst: vervallen, misdadig, vuil. Een taxichauffeur laat zich tegen beter weten in met de problemen van een mooie jonge dame. De sfeer heeft een lekker *film noir*-gehalte en het tekenwerk is mooi smoezelig. Vreemd genoeg zijn dezelfde makers ook verantwoordelijk voor het laatste gedeelte – *Taarna*. Het is een adventure-achtig verhaal, dat lijdt onder een veel te langzaam tempo en zeikerige muziek. Het was niet mogelijk om het te schrappen, omdat het de raamvertelling rond maakt. Daardoor is in de originele versie *Neverwhere land* gesneuveld. Cornelis Cole raast hier in sneltreinvaart de geschiedenis door. Hij laat tekeningen in elkaar overvloeien die laten zien hoe moord en doodslag de aarde beheersen. En telkens duikt de Lochnar op. *Heavy Metal* is een onevenwichtige film. Het beste kan hij stukje bij beetje geconsumeerd worden, want negentig minuten is een lange zit. Daar helpt een soundtrack met heavy-metal- en rockmuziek weinig aan.

JWS

**

De sterren staan voor de volgende waarde-oordelen:

****** grote klasse!**
***** goed**
**** redelijk**
*** slecht**
o abominabel

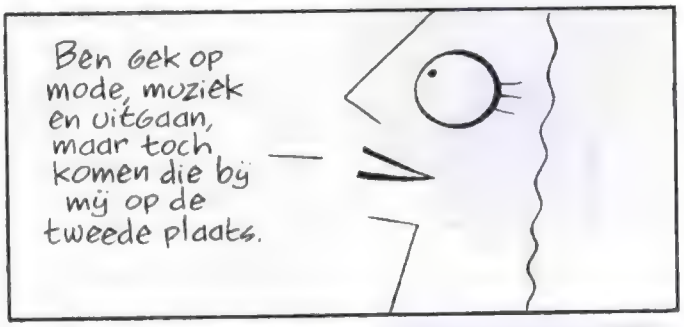

Sigmund blijkt hoerenloper

Psychiater Sigmund is in opspraak geraakt. De zielknijper die bekendheid verwierf met zijn optredens in *de Volkskrant*, werd begin september in bed aangetroffen met een jonge prostituée. Onthullende tekeningen hieromtrent werden op landelijke schaal gepubliceerd in het studentenblad *SUM*. Het betreft een reclame-campagne van *de Volkskrant* om nieuwe (studerende) abonnees te verwerven. Sigmund deelde desgevraagd mee dat hij zich door de jonge animeerdame had laten gerieven om haar studietoelage enigszins te spekken.

JM

Charlie heeft primeur

In Frankrijk moeten stripbladen allerlei noodgrepen toepassen om zich te handhaven op de tijdschriftenmarkt. Een berucht voorbeeld is natuurlijk *l'Echo des Savannes*, dat zich meer en meer is gaan toeleggen op vrouwelijk bloot. Het weekblad *Charlie* (bekend van de gelijknamige collectie bij uitgeverij Dargaud) pakt het serieuzer aan door zich journalistiek te ontplooien. Medio september had het blad een primeur: in Frankrijk zijn ongeveer vijftienduizend verstandelijk gehandicapte vrouwen onder dwang gesteriliseerd. Volgens een geïnterviewde chirurg gaan de sterilisaties nog altijd door. Misschien wordt het voortbestaan van *Charlie* met dit soort primeurs gered. Met strips heeft het echter weinig meer te maken.

JM

Stripwerk Pontiac

Bij striphandel Lambiek (Kerkstraat 78, Amsterdam) liggen nog enkele exemplaren van *Lost in the Lowlands*, het eerste stripverhaal sinds jaren van **Peter Pontiac**. Het is een verslaglegging in stripvorm van Pontiacs bezoek aan het popmuziekfestival Lowlands 1996. De kersverse Stripschapprijswinnaar voelt zich niet altijd op zijn gemak tussen het overwegend veel jongere publiek, maar beleeft toch een aangenaam muziekfeest. Het boekwerkje is een eigen-beheeruitgave met steun van Lambiek en kost *f*15 / Bfr.300.

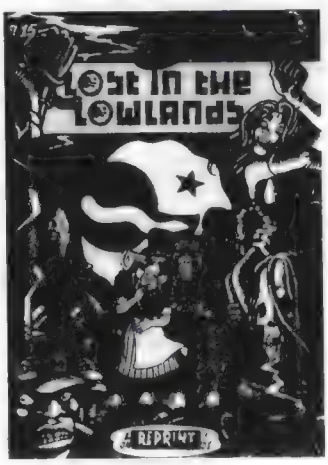

RS

Taxandria

Op zaterdag 11 januari 1998 vindt tussen 10 en 18 uur al weer de 4e strip-, platen- en cd-beurs van v.z.w. Taxandria plaats in het Belgische Berchem (Antwerpen).

Zestien tekenaars – waaronder **Joost Swarte**, **Marc-Renier**, **Windig & De Jong**, **Luc Cromheecke**, **Peter Pontiac** en **François Walthéry** – signeren daar hun werk. Verder zijn er over een lengte van zo'n 500 meter stands te bezoeken met nieuwe en tweedehands strips, comics, curiosa, cd's, lp's, singles en memorabilia.

U kunt het evenement bezoeken op het adres Alpheusdal, F. Williotstraat 22, Berchem, België. De entree bedraagt Bfr.70 (±*f*3,50). Het kleine volkje krijgt voor dat geld ook nog een verrassingspakket.

De organisatie stuurde ons 5 vrijkaarten en die sturen wij op onze beurt weer aan de eerste 5 inzenders van een briefkaart als die daar lief om vragen. Met zo'n kaart kunt u niet alleen gratis naar binnen op het evenement, maar ook weer naar buiten. Verder krijgt u een speciale uitgave van een *Robert en Bertrand*-album (oplage: 200 exemplaren) waarvoor tekenaar **Ron van Riet** een exclusieve zwart/wit-prent heeft vervaardigd die als ex-libris genummerd en gesigneerd het album vergezelt.

Info: telefoon (+32)(0)3-6050287.

AvO

Deskundige begeleidt Stripmuseumproject

Hoe gaat het toch met het Gronings Stripmuseum in wording? Men blijkt nog steeds druk bezig te zijn de financiering rond te krijgen. De gemeente Groningen, die zelf tweeënhalf miljoen gulden in het project steekt, heeft in ieder geval haar vertrouwen uitgesproken voor een bouw van een stripmuseum aan de Westerhaven. Dit gebeurde onder de voorwaarde dat een aan te stellen deskundige het museum in een periode van twee tot drie maanden verder moet professionaliseren. Deze zal zich bezighouden met een goede exploitatie-opzet, de financiering (er resteert een gat van vier miljoen op de begroting van vijftien miljoen gulden) en een programma van eisen voor het bouwen. Daarna neemt de gemeenteraad een definitief besluit over het doorgaan van de plannen. Intussen, zo meldt *Nieuwsblad van het Noorden*, werkt de Belgische tekenaar **François Schuiten** in samenwerking met de Groninger architect **Jurjen van der Meer** zijn ontwerp voor het Stripmuseum verder uit.

RS

(A suivre)

Al sedert enige tijd begonnen donkere wolken zich samen te trekken boven dit kwaliteitsblad. Het stond wel vast dat *(A suivre)* in zijn huidige vorm de eeuwwende niet meer mee zou maken. Desaliettemin opende nummer 236 met een nieuw verhaal van **Milo Manara**. *Revoir les étoiles* is een (zwart/wit) avontuur van Giuseppe Bergman en zijn tegenspeelster Ipsy. Verder werd in dit nummer het macabere en aangrijpende *Hong Kong Knock out* van de jonge Aziaat **Séra** afgesloten. Het zal mij benieuwen of dit verhaal ooit in Nederland uitgegeven wordt.

In nummer 237 waren voor de oplettende lezer de eerste tekenen van het nakende einde al te zien. Het nummer opende met een nieuw verhaal van *Kobe de Koe* van **De Moor** en **Desberg**. In slechts twee afleveringen wordt *Le mauvais goût de la vengeance* er doorgejaagd. In hoog tempo is *(A suivre)* bezig om geplande verhalen af te ronden. Zo nemen we in dit nummer ook afscheid van *Kid Congo*, de Afrikaanse held van **Loustal** en **Paringaux**, en van Luc Lerois de sympathieke anti-held van **Jean-Claude Denis**.

In nummer 238 komt het hoge woord eruit: *(A suivre)* gaat stoppen. Een

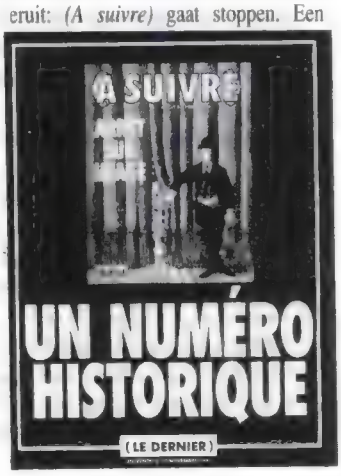

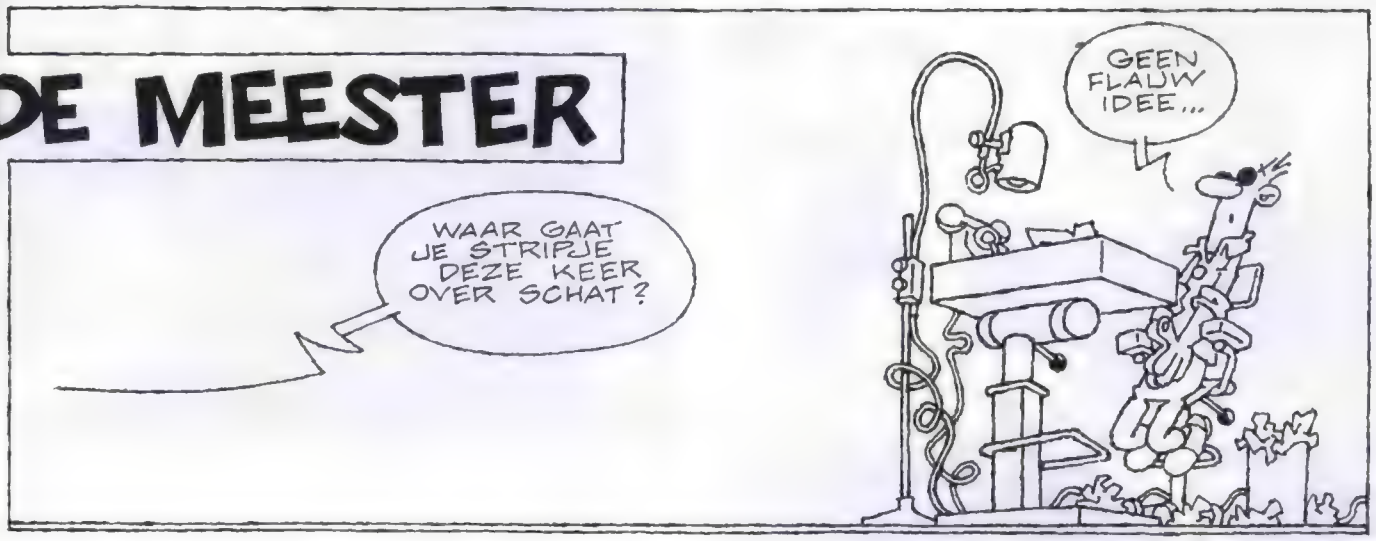

maandelijkse oplage van 23.000 exemplaren was niet voldoende om het blad in leven te houden. In het nummer worden zoveel mogelijk de lopende verhalen afgerond, aangevuld met een compleet verhaal van **Charyn** en **Gefe**, getiteld *Madame Lambert*. Nummer 239 is dan echt het allerlaatste nummer. Mis het niet want het is een historisch nummer. Alle groten van de strip geven acte de présence in een hommage aan het beeldverhaal. *(A suivre)* is dood. *Leve (A suivre)*.

TB

Van den Boogaard en de autolobby

Theo van den Boogaard heeft een advertentiestrip in drie delen voor de Bovag/Rai gemaakt. Het zijn zogeheten issue-advertenties waarin de organisaties aangeven waarom zij bepaalde actuele aspecten van het vervoersbeleid van de overheid niet goed vinden. Het eerste deel, gericht tegen de door het kabinet voorgestelde verhoging van de motorrijtuigenbelasting, werd op 25 november paginagroot in afgedrukt in *de Volkskrant*, *De Telegraaf* en *NRC Handelsblad* (zie pagina 2 van dit nummer). Deel twee verscheen 5 december en de laatste aflevering stond 23 december in de kranten. Van den Boogaard maakte eerder reclamewerk voor de landelijke fietsersbond ENFB en enkele openbaar-vervoersbedrijven. Op de vraag of hij met deze recente opdracht naar de autolobby is overgestapt, lacht hij schamper. 'Ik ben een soort advocaat: iedereen heeft recht op mijn tekeningen, dus ook Bovag/Rai. Kijk, het is gewoon een opdracht die ik van mijn reclamebureau heb gekregen. Ik fiets graag en reis veel met het openbaar vervoer. Maar ik ben niet anti-auto. Het lijkt me overigens geen pretje om iedere dag in de file te staan.'

RS

Angoulême 1998

Van 22 tot en met 25 januari 1998 zal voor de vijfentwintigste keer alweer in Angoulême het grootste Europese stripfestival plaatsvinden. In 1997 waren er maar liefst 167.300 betalende bezoekers (ter vergelijking: de toch ook niet kleine Stripdagen in Breda trekken zo'n twintigduizend bezoekers). Speciale gast is **Daniel Goossens** die in 1997 via een omstreden procedure de 'Grote Prijs' in ontvangst mocht nemen. Op de overvolle agenda staat verder dat het festival in het teken zal staan van Portugal. Dit krijgt onder meer vorm in een expositie over Portugese strips, getiteld *De Oceaan*, naar analogie van de wereldtentoonstelling die in 1998 in Lissabon gehouden zal worden.

Ter gelegenheid van de 25e verjaardag is een expo ingericht rond 25 bekende

internationale stripmakers. De tentoonstelling behandelt alle belangrijke trends, van manga's via comics tot de Europese strip. Eveneens ter gelegenheid van het vijfde lustrum is een expositie opgezet van de originele platen en schetsen van *Kuifje en de Alfakunst*. Verplichte kost voor Tintinologen.

Eigenlijk is er te veel om op te noemen. Gebaseerd op het futuristische werk van **François Bourgeon** is een sciencefiction-expositie opgezet rond het thema 'les mondes indépendants'. Zo zijn er ook tentoonstellingen rond fantasy-strips, over *Asterix*, over de 19e-eeuwse cartoonist **Caran d'Ache**. *Lucky Luke* en vele anderen.

De moeite waard is ook een bezoek aan de scholierencompetitie. Hier is vaak werk van verrassend hoog niveau te zien. Kortom een bezoek is zeker de moeite waard, als is het alleen maar om gesigneerde albums te scoren want er worden zo'n vijfhonderd tekenaars en scenaristen verwacht.

Info: telefoon (+33) 5 45 97 86 50.

TB

Tina wordt een grote meid

Er worden flink wat jubilea gevierd dit jaar. In september was de beurt aan *Tina* - het lifestyleblad voor tienermeiden. Het tijdschrift vierde haar dertigste verjaardag. De geabonneerde lezeressen vonden naast hun lijfblad ook een serie stickers, vijf posters en een jubileumboek in hun brievenbus. Het boekje vertelt in een notendop de geschiedenis van het jongedamesstripblad.

In 1967 was het tijdschrift nog een Nederlands equivalent van het Engelse stripblad *Princess Tina*. Het werd vooral gemaakt voor meisjes die half in de puberteit waren en een beetje opstandig begonnen te worden. In de loop der tijd groeide *Tina* met haar lezeressen mee door iets minder strips te publiceren en meer ruimte vrij te maken voor artikelen over lifestyle, hobby's, problemen, muziek, mode, geld en jongens. Een grote verandering voltrok zich in 1983: toen kwamen er foto's van lezeressen op de cover waardoor het blad een meer eigentijdse uitstraling kreeg. 'Tina is een volwaardig vrouwenblad geworden,' aldus het jubileumboekje. Gelukkig staan er nog steeds een boel strips in

het blad, van onder anderen **Fred de Heij**, **Patty Klein**, **Jan Steeman** en **Sven van der Hart**.

Het leukste aan het 26 pagina's tellende jubileumboek zijn de korte profielschetsen van oud-lezeressen als **Patty Brard**, **Minoesch Jorissen** en **Leontine Ruiters** en de korte nostalgische momentopnamen uit de afgelopen jaren met plaatjes uit oude strips en fotootjes van oude televisieseries en Tinacovers.

Info: Postbus 2051, 1000 CB Amsterdam.

HW

Smurfen automatiseren

Het Duitse softwarebedrijf SAP heeft de hulp van de Smurfen ingeroepen. SAP maakt software waarmee bedrijven hun logistieke processen efficiën-

SAP Software, ook voor bedrijven met grootse ideeën

EEN GROTE UITDAGING VOOR DE SMURFEN

Tovenaar Omnibus is ziek. Om hem te helpen zullen de Smurfen de geneesmiddelen vervaardigen, die de apothekers in de stad bij hem hebben besteld.

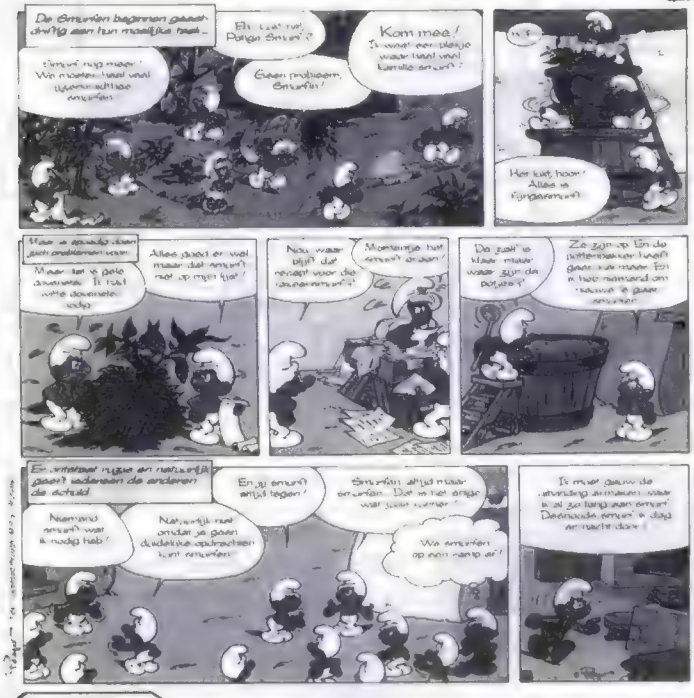

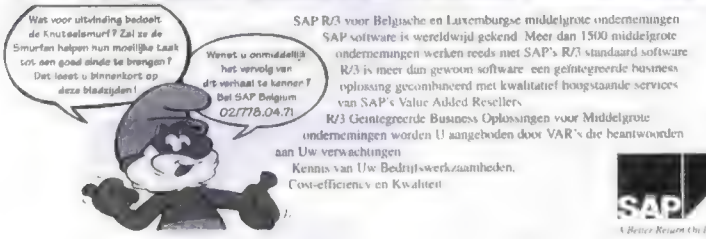
Was voor uitvinding bedacht de Knutselsmurf? Zal ze de Smurfen helpen hun moeilijke taak tot een goed einde te brengen? Dat leest u binnenkort op deze bladzijden!
Wenst u onmiddellijk het vervolg van dit verhaal te kennen? Bel SAP Belgium 02/778.04.71

SAP R/3 voor Belgische en Luxemburgse middelgrote ondernemingen

SAP software is wereldwijd gekend. Meer dan 1500 middelgrote ondernemingen werken reeds met SAP's R/3 standaard software. R/3 is meer dan gewoon software: een geïntegreerde business oplossing gecombineerd met kwalitatief hoogstaande services van SAP's Value Added Resellers.

R/3 Geïntegreerde Business Oplossingen voor Middelgrote ondernemingen worden U aangeboden door VAR's die beantwoorden aan Uw verwachtingen

Kennis van Uw Bedrijfswerkzaamheden.
Cost-efficiency en Kwaliteit

SAP
"A Better Return On Information"

ter kunnen regelen. Maar tot nu toe gebruiken voornamelijk grote bedrijven deze complexe automatiseringshulpmiddelen. SAP wil echter ook middelgrote ondernemingen bereiken en heeft ter ondersteuning een advertentiecampagne opgezet. Deze bestaat uit een strip van *De Smurfen* die in een aantal afleveringen in Belgische en Luxemburgse tijdschriften verschijnt. De Smurfen helpen hierin de zieke tovenaar Omnibus met het verzamelen van geneesmiddelen. Dit verloopt chaotisch maar redding lijkt nabij doordat de Knutselsmurf de 'compusmurf' uitvindt. Of de computer de Smurfen inderdaad hulp kan bieden, was op het moment van schrijven nog niet bekend, maar de software van SAP zal ongetwijfeld om de hoek komen kijken.

RS

Last Gasp

In de Verenigde Staten kun je via de post de meest obscure strips, speldjes, posters en t-shirts bestellen. Het gaat allemaal via *The last gasp of San Francisco*. Ze geven bijna één keer per maand een blaadje uit waarin alle objecten staan. Hoe meer je bestelt, hoe meer korting je krijgt. Het aanbod loopt uiteen van bijzonder bekend werk - bij voorbeeld **Robert Crumb**, **Lewis Trondheim** en *Star Wars* – tot minder bekende comics en strips – bij voorbeeld **Julian Beck** of **Daniel Plunkett**. Daarnaast zijn er nieuwsgierigheid prikkelende titels als *Hell Baby*, *Amazing Freak Show*, *Horny biker slut* en *Views from a tortured libido* verkrijgbaar. De laatste titel is overigens door The Last Gasp zelf uitgegeven. Daarnaast is er ook nog een redelijk aanbod van manga's en erotische strips.

Info: Last gasp of San Francisco, 777 Florida, San Francisco, CA 94110, USA. E-mail: lastgasp@hooked.net. Internet: www.lastgasp.com.

HW

Kuifje in Leiden

Tibet is een hot-item, Hollywood maakt de ene na de andere film over dit mystieke, door de Chinezen sinds 1959 bezette land. Zoals bekend had **Hergé** iets met de Yeti en het Boeddhisme. Op de expositie *Met Kuifje naar Tibet* in het Rijksmuseum voor Volkenkunde in Leiden wordt Kuifje gebruikt als lokkertje om bezoekers te trekken. Scènes uit Hergé's witte album dienen om aspecten van het

Tibetaanse leven – in het heden, maar vooral in het verleden – te tonen. Er staat een chörten, die je zoals Haddock merkte beter links dan rechts passeert. Je krijgt ook een goede indruk van het traditionele huiselijke en monnikenleven, maar ook van het huidige, door de Chinezen van zijn tempels beroofde, Tibet. Beelden van Het Dak van de Wereld contrasteren met videobeelden van in westerse kleding gestoken jonge Tibetanen, die Chinese smartlappen ten gehore brengen.

De tentoonstelling kwam tot stand met steun van de Stichting Moulinsart. **Fanny Rodwell**, haar man en de vertegenwoordigster van zijne heiligheid de **Dalai Lama** waren eregasten tijdens de opening. In de boekwinkel van het museum is de Dalai Lama net zo goed vertegenwoordigd als de eeuwigjonge reporter. Voor echte *Kuifje*-liefhebbers is het smullen in één van de bovengangen van het museum: daar hangen tientallen originele schetsen van pagina's voor *Kuifje in Tibet* naast de uiteindelijke pagina's uit het album. Het ontstaansproces, Hergé's keuzes en afwegingen zijn door deze manier van presentatie prima te volgen.

Rijksmuseum voor Volkenkunde, Leiden, tot en met 3 augustus 1998.

EvdH

Strips in dialect

In het redactioneel van het vorige nummer van *Stripschrift* stipten we het al even aan: strips in dialect zijn in opmars. Zo verscheen dit najaar *De bokkeriejersj – Suske en Wiske en de Bokkerijders* – in het Limburgs. Wat heet: in het album worden zes Zuidlimburgse dialecten door elkaar gesproken. Initiatiefnemer is *Het Limburgs Dagblad*. Het album is een groot succes, want bij voorintekening werden al 27 duizend exemplaren besteld. Alleen de Stichting Dialect en Cultuuronderwijs Limburg (DOL) bleek ongelukkig. Want niet zij maar de dialectvereniging Veldeke mocht de vertaling doen. DOL spande tevergeefs een kort geding aan omdat het idee voor de Limburgse Sus en Wis uit haar koker zou zijn gekomen. Overigens is *De bokkeriejersj* niet het eerste Limburgse stripalbum. Eerder verscheen al het vertaalde *Asterix*-verhaal *De broedertwist* (*'t Titelgevech*). Er liggen plannen om een Limburgse bewerking van *De Ronde van Gallië* in veertien dialecten te fabriceren.

Een ander plan komt van Drentse Taol, een project dat het Drents wil promoten bij een breed publiek. Om dit te bewerkstelligen wil het een *Asterix*-verhaal in het Drents vertalen. Het gaat waarschijnlijk om *De intri-*

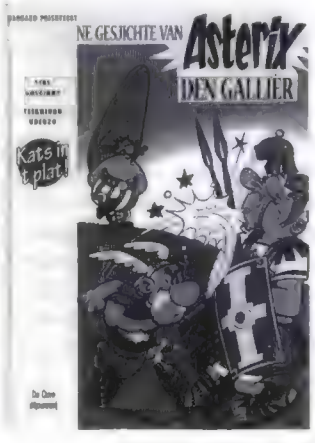

gant. Om de kosten te drukken hoopt de organisatie te kunnen samenwerken met streekorganisaties uit Groningen, de Achterhoek en Overijssel.

Tijdens De Stripdagen Breda presenteerde uitgeverij Panda de Groningse vertaling van het *Bommel*-verhaal *Tom Poes en het spook van Bommelstein* onder de titel: *Tom Koater en t spouk van Bommelbörg*. **K. Schutter** is verantwoordelijk voor de vertaling. Eerder bewerkte hij hetzelfde verhaal voor een Latijnse uitgave.

Tot slot van dit rijtje kan nog een Twentse *Asterix*-uitgave worden vermeld van De Oare útjouwerij: *Ne gesjichte van Asterix den Galliër*. Het betreft het eerste album uit de oorspronkelijke reeks.

RS

© HERGE/MOULINSART 1997

Cartoonbundel

Cartoons 1997 is een bundeling van inzendingen die dit jaar meededen aan het Internationaal Cartoonfestival Knokke-Heist. Het evenement beleefde zijn 36e editie. Er werden niet minder dan 3600 cartoons uit ruim zestig landen opgestuurd. Het boek volstaat met een selectie van 130 tekeningen (waarvan slechts één uit Nederland, namelijk van **Arend van Dam**). De hierbij afgebeelde illustratie van de Belg **Robert Paternoster** (Bob Pater) won op het festival de Gouden Hoed '97.

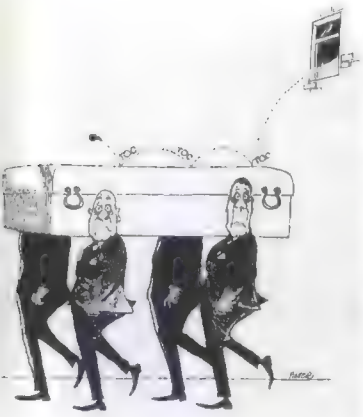

De bundeling werd uitgegeven door Davidsfonds (Leuven), heeft ISBN 90-6152-694-9 en kost *f*34 / Bfr.680.

RS

Vécu II

Het genre van de historische strip is in Nederland nooit erg aangeslagen. In Frankrijk daarentegen lusten de lezers er wel pap van. Dè uitgever bij uitstek van historische strips, Glénat, heeft er zelfs een compleet tijdschrift aan gewijd. Onder het motto 'l'histoire c'est aussi l'aventure' is *Vécu* geheel gevuld met realistische strips die zich in een meer of minder ver verleden afspelen. De redactie pakt de zaken serieus aan. Aan iedere nieuwe serie gaat een interview of artikel vooraf waarin de historische achtergronden van het verhaal belicht worden. Veel van de verhalen die in het blad staan zullen nooit in het Nederlands verschijnen, dus doet de liefhebber er goed zich het blad aan te schaffen. Duur is het niet. Een buitenlands abonnement op dit maandblad kost 420 Franse of 2340 Belgische franks (±*f*125). Ieder nummer levert je honderd pagina's in kleur op. Als extraatje bevat elke editie dan nog een compleet verhaal in zwart/wit (dat in album trouwens in kleur verschijnt). *De meesters van de gerst* van **Vallès** en **Van Hamme** staan centraal in nummer 10. Interviews met de scenarist en

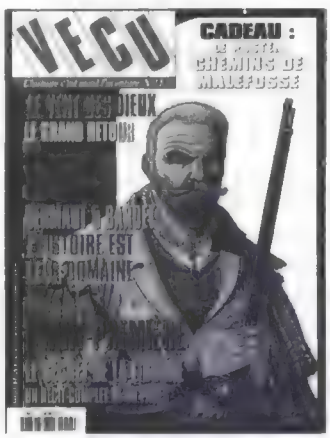

met de tekenaar, gelardeerd met originele illustraties, een artikel over de televisiebewerking en een aflevering van het vijfde deel vullen het hart van het blad.

Nummer 11 opent met *Quetzalcoatl*, een verhaal van **Mitton** over de ontdekking van de Azteken door de conquistadores. Uiteraard voorafgegaan door een inleidend interview. Een historische beschouwing gaat ook vooraf aan een nieuw verhaal van *Arno*, door **Martin** en **Denoël**. Hetzelfde geldt voor de ridderstrip van tekenares en scenariste **Jeanine Rahir** en de inquisitiestrip *Le troisième element* van **Alex Alice** en **Xavier Dorison**.

Info: 31-33 Rue Ernest Renan, 92130 Issy-les-Moulineaux, Frankrijk.

TB

Keramieke Lucky Luke

Begin april werd in Kortrijk een beeld van Lucky Luke onthuld. De stad voelde zich geroepen om het honderdjarig bestaan van de strip en het vijftigjarig bestaan van Lucky Luke (auteur **Morris** is Kortrijkenaar) uit 1996 te vieren met een blijvende hulde. Uiteindelijk koos men voor een beeld van Lucky Luke dat een standplaats kreeg bij de Stedelijke Openbare Bibliotheek. Het beeldwerk is door de keramist **Achiel Pauwels** in keramiek uitgevoerd in de werkplaatsen van sponsor Koramic. Op de foto staan Morris, Pauwels en zijn creatie.

Van de stripsculptuur zijn 240 kleinere replica's gemaakt (45 cm hoog, 11,5 cm breed, 18 cm diep, weegt 2 kg). Ze kosten per stuk *f*475 / Bfr.9500. De opbrengst gaat naar een welzijnsproject van de Stichting Kleikop in Kortrijk. Wie een beeldje wil bestellen moet het verschuldigde bedrag overmaken op het Belgische rekeningnummer 460.0418552.37 van Kleikop Sociale Werken onder vermelding van 'Lucky Luke'.

Meer info: Luc Flamée, telefoon (+32)(0)56-704440.

RS

Bouterbode ziet het licht

De liefde voor Paulus de boskabouter zit bij **Maarten de Meulder** zo diep dat hij, behalve het herdrukken van *Paulus*-strips, begonnen is aan een informatiebrief. Van deze *Bouterbode* is inmiddels het eerste nummer verschenen. Hierin gaat De Meulder dieper in op het aantal stripseries dat **Jean Dulieu** heeft gemaakt. Ook beantwoordt hij de vraag van een lezer of Mietje met de spinnevingers alleen optreedt in de *Paulus*-boeken met foto's uit de televisieserie.

Onlangs zijn het elfde en twaalfde deel uit de *Paulus*-reeks verschenen: *De vliegkip* en *Eendracht maakt macht*. Deze boeken (in de *Bouterbode* ten onrechte te bescheiden omschreven als 'twee Paulus-boekjes') zien er weer tip-top uit en kosten *f*24.90 per deel (±Bfr.498). Overigens zijn de eerste zes delen in het kader van een kennismakingsaanbod te koop voor *f*99

(±Bfr.1980). Wie de *Bouterbode* wil ontvangen dient *f*7,50 (±Bfr.150) over te maken voor vijf edities op girorekening 3945495 van De Meulder te Assen. Voor meer info: Postbus 775, 9400 AT Assen.

RS

FOTO HOL

Superman ruimt mijnen op

Het Amerikaanse ministerie van Defensie en Unicef hebben Superman ingezet in een voorlichtingscampagne over het gevaar van landmijnen, meldt *Hulppost*, het orgaan van Artsen zonder Grenzen.

De campagne is gericht op kinderen in Bosnië-Herzegovina, waar circa drie miljoen mijnen liggen. In stripvorm leren kinderen de gevaren van landmijnen te onderkennen. 'Ik weet dat ze tof uitzien', zegt Superman, terwijl hij twee jongetjes van de grond plukt net voordat ze een paar mijnen willen oprapen. 'Maar dat ze niet zijn afgegaan, wil nog niet zeggen dat ze dat helemaal niet zullen doen.' Volgens Superman is de enige superkracht die kinderen nodig hebben, de kracht van kennis.

RS

Kamakafka

Bert Vanderslagmulders en Cowboy Henk hebben familie buiten de stripwereld, want ook de illustere **Kamiel Kafka** is een geesteskind van **Kamagurka**. Sterker nog: het is zijn alter ego tijdens theatershows en dergelijke.

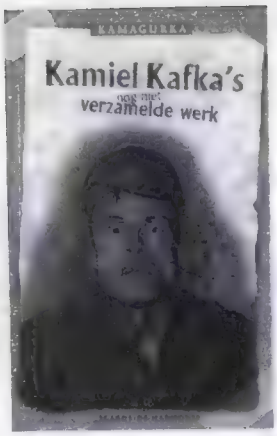

Voor de liefhebber is onlangs het boekje *Kamiel Kafka's nog niet verzamelde werk* verschenen vol grappen, gedichten, statements, korte toneelstukken en vooral veel onzinnigheden. Prof.Dr.Ir.P. Akkermans schreef het voorwoord, Icarus/De Harmonie is de uitgever en het ISB-nummer is 90-80-34811-2. Prijs *f*19,90 / Bfr.398.
De humor kan afgemeten worden aan het volgende citaat:
• 'Misère! Er staat water in de kelder!'
• 'Veel?'
• 'Twee bakken Spa Rood en een fles Vittel!'
En dat alles 96 pagina's lang ...

HW

Suske en Wiske in de Meli

Na *Suske en Wiske – De Musical* zijn de helden terug te vinden in het Melipark van Adinkerke-De Panne. De ploeg van Tabas&Co heeft een show van dertig minuten geconcipieerd, onder de noemer *Suske en Wiske en het Machtige Meli-avontuur*. De shows worden vier keer per dag gespeeld: twee Nederlands- en twee Franstalige. Het verhaal gaat over de bijenkoningin die haar scepter in het pretpark is verloren en daardoor niet meer kan regeren. Heel de honingproductie dreigt daardoor verloren te gaan. Uiteraard weten onze vrienden daar wel raad mee. Een luchtig niemendalletje van een verhaal, geweven rond vijf prettige liedjes, gecomponeerd door onder anderen ex-Radioboy **Ronny Mosuse**. Van het geheel werd ook een cd geperst.
Op deze cd hoor je niet alleen de liedjes, maar ook de dialogen. De cd is ingesproken en gezongen door de originele cast van *Suske en Wiske – De Musical*. Daarenboven werden ook instrumentale versies van alle songs als karaoke-extraatje aan het geheel toegevoegd. Naar verluidt wil het productiehuis Tabas&Co in de toekomst nog meer nieuwe verhalen en liedjes gaan uitbrengen. Hiervoor is een partnership opgezet met platenmaatschappij EMI en Standaard Uitgeverij.

JW

Suske en Wiske tegen lepra

Naast Het Stripschap en *Stripschrift* bestaat ook De Nederlandse Stichting voor Leprabestrijding (NSL) dertig jaar. Zij viert dit door een bijzondere uitgave van het *Suske en Wiske*-album *De parel in de lotusbloem* op de markt te brengen. In totaal komen 10.000 stuks uit in slappe kaft voor de prijs van *f*9.90 (±Bfr.198). Deze uitgave onderscheidt zich van voorgaande drukken door de blauwe kleur van de omslag en een kort bericht over kroonprins **Willem-Alexander**s bezoek aan Nepal op de achterzijde. Daarnaast zijn er nog 2000 albums die zijn uitgevoerd met een harde linnen kaft en die *f*75 (±Bfr.1500) kosten. Het toppunt van luxe vormen de 250 albums die door tekenaar **Paul Geerts** persoonlijk zijn gesigneerd. Deze kosten *f*250 (±Bfr.5000) per stuk. De opbrengsten gaan naar het werk van de Leprastichting in Nepal.
De parel in de lotusbloem wordt door Geerts zelf gezien als één van zijn beste albums. Het speelt zich af in Nepal en heeft de vriendschap als onderwerp. Geerts heeft het album speciaal gemaakt om het in 1987 in een gouden band aan **Willy Vandersteen** te overhandigen tijdens het door **Mies Bouwman** gepresenteerde televisieprogramma 'In de hoofdrol'.
Het eerste exemplaar van de nieuwe

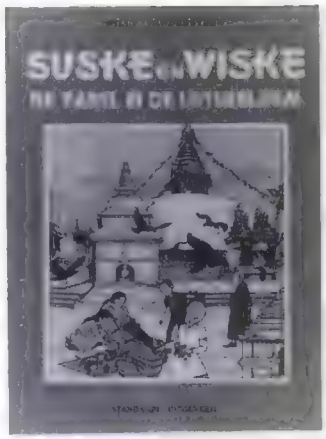

editie werd 3 september in het Museon in Den Haag overhandigd aan **Minister Pronk** van Ontwikkelingssamenwerking. Hij maakte van de gelegenheid gebruik om het belang van leprabestrijding te onderstrepen en te vertellen hoe hij vroeger de avonturen van *Suske en Wiske* voorlas aan zijn kinderen en zo zelf een liefhebber van de strip is geworden. De rest van de liefhebbers kunnen het album uitsluitend bij de Leprastichting bestellen door het betreffende bedrag over te maken op giro 5160500 ten name van LepraStichting, Amsterdam onder vermelding van 'Parel', uitvoering en gewenst aantal.
Voor hen die niet van *Suske en Wiske* houden, maar toch graag het werk van de NSL willen steunen is er het gironummer 505000.
Info: Postbus 95005, 1090 HA Amsterdam, telefoon (+31) 020-5950500.

HW

Bob et Bobette

Standaard Uitgeverij wil geen enkele mogelijkheid onbenut laten om hun paradepaardje – *Suske en Wiske* – aan de man te brengen. Om de Vlaamse strip aan de Franstalige man te brengen heeft de uitgeverij een nieuwe collectie opgezet, *Les meilleures aventures de Bob et Bobette*. Aanleiding hiervoor was volgens de uitgeverij de gunstige ontvangst bij publiek en media van de albums van **Paul Geerts**. In 'de beste avonturen van Suske en Wiske' zijn tot dusver vier klassieke albums van de hand van **Willy Vandersteen** zelf verschenen. Het vijfde album – *Les cavaliers de l'espace* – oftewel *De wolkeneters*, is het eerste album van Paul Geerts in deze collectie. Reden voor Standaard om publicitair flink uit te pakken. Maar natuurlijk is er niets

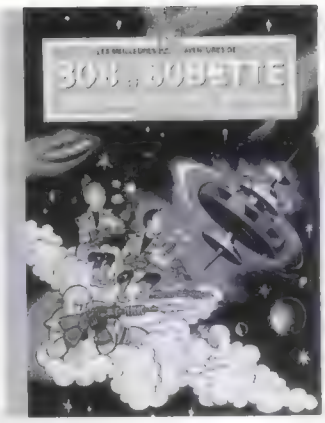

nieuws onder de zon; oude wijn in nieuwe zakken.

TB

Bob-bode

Een nieuw striptijdschrift! De bedoeling is dat de lezers zelf recensies en artikelen aanleveren bij *De Bob-bode*. Het eerste nummer is verschenen in mei en het staat vol met recensies, strips en stripbeschouwingen. Hoogtepunten zijn een nieuwe strip (2 pagina's) van **Alex Turk** en een artikel over platen- en cd-coverontwerpen van stripmakers. Het meinummer is gedrukt op blauw papier in zwart/wit en telt 20 pagina's.
Info: De Bob-bode, Hyacinthstraat 37, 2241 VS Wassenaar.

HW

STRIPS IN EIGEN BEHEER

Bob 7
Drie Groningse stripmakers uit het small-presscircuit hebben zich verenigd in een tekenstudio onder de naam *Bob 7*. Het zijn **Barbara Stok** die met haar *Barbaraal 2* was genomineerd voor de Stripschapprijs voor het beste van oorsprong Nederlandse album, **Reinder Dijkhuis** die *Impuls* uitgeeft en **Sven van der Hart** die de serie *Siska* voor *Tina* schrijft en de grote man is achter *De Stripper*.
Van Stok is vooralsnog niets nieuws verschenen, maar Dijkhuis en Van der Hart hadden ieder op De Stripdagen in

WONDERLAND
STRIPS EN SCIENCE FICTION
GESPECIALISEERD IN COMICS
SOEMBAWASTRAAT 54A 1095 XC AMSTERDAM
020-694 35 62

stripboekverkopers aan de Hamburgerbrug
stripwinkel
BLUNDER
Oudegracht 203 • 3511 NH Utrecht
Tel. & Fax: 030 / 2 311 461

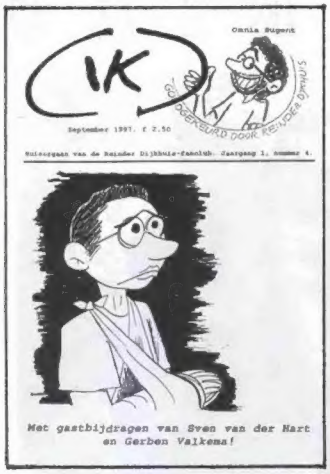

Breda aardige nieuwe boekjes liggen. Zo was er het vijfde nummer van *Ik* te vinden, het huisorgaan van de Reinder Dijkhuis-fanclub. Net als deel drie en vier draaide het boekje grotendeels om de verwonde hand van Dijkhuis. Het thema wordt in het blad van verschillende kanten belicht en dat levert hele aardige resultaten op. Desondanks valt er nog meer te genieten van het boek *Fotostrip* van Van der Hart. Het is een bundeling van eerder verschenen pagina's uit *Foto + doka* en *Fotovisie*. Met zelfverzekerde klare lijnen weet Van der Hart prachtig opgebouwde grappen neer te zetten die allemaal te maken hebben met fotografie. Enkele pagina's van *Fotostrip* halen een professioneel niveau. Het is dus niet geheel ten onrechte dat Van der Hart het album aan zichzelf heeft opgedragen.
Info: Postbus 1012, 9701 BA Groningen, (+31)(0)50-3134011 of (+31)(0)50-3113187.

Incognito 11
De makers van *Incognito* stellen het geduld van hun lezers op de proef met een extreem lange productietijd, maar weten te voldoen aan de hooggespannen verwachtingen die dit werktempo tot gevolg heeft. Zo staat er in het jongste nummer een zes pagina's tellende strip van **Floris Oudshoorn** rond Meindert Mijndfuk over hemel, hel en de zin van het leven die dankzij de droge humor in tekst en tekeningen van het eerste tot het laatste plaatje boeit. Niet minder fraai zijn de bijdragen van **Reinier Kahle**, **Berend J. Vonk**, **Mark Hendriks** en **Koen Hottentot**. Een opvallend debuut is er van de Vlaamse tekenaar **Lodè Devroe** die een vier pagina's tellende strip maakte rond twee zeebiologen.
Info: Bergblauwstraat 296, 1503 ML Zaandam.

Kamikaze 1
Afgelopen zomer is het eerste nummer verschenen van het Manga-achtige striptijdschrift *Kamikaze*. De onintelligente toon van het nulnummer is door-

gezet. Zo staan er nog steeds diverse spelfouten in het blad en ontbeert ieder verhaal een aardig plot. Eén en ander wordt gecompenseerd met vette actie en bij vlagen wel heel erg indrukwekkend tekenwerk van een professionele allure. Prijs *f*2,50 (±Bfr.50).
Info: Jacob Catsstraat 133, 8265 XN Kampen.

Markus
Mark van der Graaff heeft in eigen beheer het boekje *Markus* uitgegeven. Het is het resultaat van een aantal maanden werk, waarin Van der Graaff dagelijks een grapje maakte rond het eigenwijze ventje Markus. Vaak maakt Markus snijdende, politiek incorrecte en arrogante opmerkingen, maar desalniettemin krijg je als lezer af en toe medelijden met hem, omdat de mensen om hem heen eigenlijk niet veel beter zijn.
Het boekje is voor *f*7,50 (±Bfr.150) te koop bij Lambiek in Amsterdam en

Blunder in Utrecht. Woont u daar niet in de buurt, dan kunt het bedrag overmaken op giro 4309799 van M.R. van der Graaff te Zeist. Vermeld wel 'Markus', uw naam en uw adres erbij.
Info: Tulpstraat 19, 3702 VA Zeist.

Tante Tomoyo
Het eerste deel van **Mark Hendriks**' *Tomoyo* was een succes. Alle 100 exemplaren die Uitgeverij RdH had uitgebracht waren al snel uitverkocht. De opvolger heet *Tante Tomoyo* en het boek ziet er aan de buitenkant bijna hetzelfde uit als de eersteling: een zwarte linnen harde kaft met een kleine kleurenillustratie erop.
De binnenkant is totaal anders. Zo staat er in dit album één lang verhaal in plaats van twee korte. Bovendien is de druk een stuk minder van kwaliteit. Veel lijnen van de tekeningen zijn weggevallen en sommige delen van de tekst zijn zo vaag afgedrukt dat ze nog amper leesbaar zijn. Desalniettemin levert *Tante Tomoyo* dankzij een rustig verteltempo, verzorgd tekenwerk, een spannende regie en subtiele humor weer evenveel leesplezier als het eerste deel. Potentiële kopers moeten zich daarom niet laten afschrikken door de expliciete pornoscène op de eerste pagina. Tante Tomoyo wordt er zelf net zo ziek van als de lezer.
Info: Stadhoudersweg 91b, 3039 KB Rotterdam.

Zygus 27
Vlaamse amateurtekenaars publiceren in *Zygus*, een tijdschrift dat zich bijna uitsluitend richt op liefhebbers van humoristische strips. Dat blijkt niet alleen uit het korte interview met **Bob de Groot** (*Robin Hoed*, *Clifton*, *Leonardo*), maar ook uit de pagina's met de rubriek 'Kort maar goed' waar-

in korte komische waargebeurde verhaaltjes staan. Opvallend is de twee pagina's tellende strip *De man ... in de stad*, want dit is één van de weinige grappen die niet oervlaams overkomt. De auteur staat helaas niet duidelijk in het tijdschrift vermeld. De rest van de (eveneens niet duidelijk vermelde) stripmakers hebben in hun bijdrages te vaak de uitgesleten weg van de Vlaamse school gekozen. Ongetwijfeld doen zij daar een heleboel lezers een groot plezier mee.
Zygus verschijnt eens per drie maanden en kost *f*7,50 / Bfr.100. Een redactie-adres kan hier helaas niet worden vermeld omdat de makers van het blad dit - net als hun namen - niet duidelijk in het tijdschrift hebben vermeld.

HW

De geschiedenis van een miniatuurstadje
ROMMELDAM
door dr. J.F.L.M. Cornelissen
met een voorwoord van Eiso Toonder
met 100 kleurenfoto's
en 150 zwart/wit foto's

Een uniek boek over het miniatuurstadje Rommeldam dat van 1955 tot en met 1959 in het Brabantse dorp Oisterwijk heeft bestaan

Bestellingen
Inschrijving is mogelijk tot 15 maart 1998 door *f* 39.90 over te maken naar postbanknummer 6261121 van de Marten Toonder Verzamelaars Club te Sittard.
Inschrijvers kunnen rekenen op een genummerd exemplaar.
Na 15 maart 1998 kost het boek *f* 44.90 (ongenummerd).

Verschijningsdatum 2 mei 1998

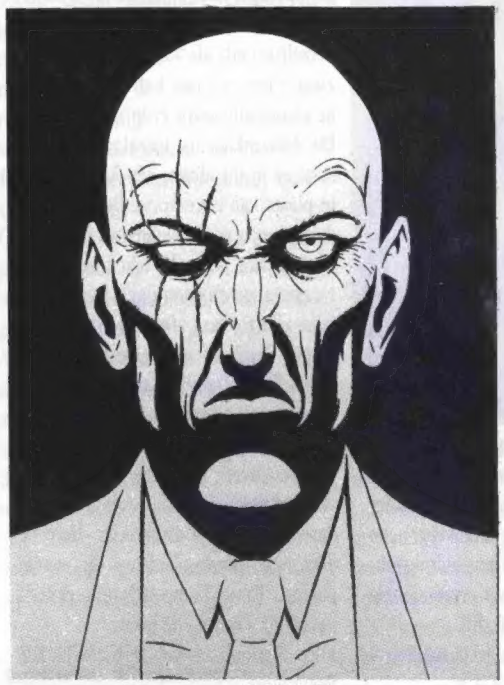

Wel en wee

De afgelopen maanden hebben verschillende uitgeverijen van comics meer in het nieuws gestaan dan de comics zelf. En dat is vreemd, omdat het uiteindelijk toch om de comics moet gaan en niet om de gehele organisatie daar omheen. Maar meer dan eens worden we gezamenlijk met de neus op de feiten gedrukt en blijkt het comic-wereldje toch wel erg klein te zijn. Sommige uitgeverijen moeten bepaalde slecht verkopende series stop zetten, terwijl soms zelfs een uitgeverij zelf in grote moeilijkheden komt. Dit alles is het gevolg van het ineenzakken van de markt voor comics, nu reeds een jaar of drie geleden.

Van de uitgeverijen in nood heeft Marvel Comics de laatste tijd de meeste aandacht gekregen en dat is niet geheel onterecht. Marvel is immers sinds jaar en dag de grootste en veruit de bekendste Amerikaanse uitgeverij van comics. Met series als Amazing Spider-Man en Incredible Hulk, die al meer dan dertig jaar lang de weg naar menig lezer hebben gevonden, heeft Marvel grote populariteit en veel aanzien verworven, maar vorig jaar dreigde alles behoorlijk verkeerd te gaan. Precies een jaar geleden moest de directie van Marvel Entertainment de zogenaamde 'Hoofdstuk 11'-bescherming aanvragen, om zo onder de druk van de aandeelhouders en een eventueel faillissement uit te komen. Een dergelijke bescherming duurt echter niet eeuwig, en tijdens het schrijven van de vorige Stars & Strips was nog onduidelijk hoe de situatie zich verder zou voltrekken. Intussen is daar duidelijkheid in gekomen.

Enkele weken geleden is namelijk bekend gemaakt, dat Marvel een schikking met enkele kredietverschaffende banken is overeengekomen. Marvels huidige schulden bedragen een slordige achthonderd miljoen dollar en de schikking houdt in, dat Marvel 385 miljoen dollar zal betalen, tezamen met aandelen in Marvels dochteronderneming Panini. Deze transacties houden overigens niet in, dat Marvel hiermee een veilige haven heeft bereikt, want een strenge reorganisatie is nog altijd vereist om blijvend onder de blijvende druk van faillissement uit te komen.

Marvel Comics is niet de enige uitgeverij die met problemen kampt. Enkele maanden geleden gingen de geruchten al dat Kitchen Sink Press dicht tegen een faillissement aan zat, hetgeen menigeen verraste. Kitchen Sink staat immers al jaren bekend als een innovatieve uitgeverij die kwalitatief hoogstaande comics aflevert, waarvoor vele onderscheidingen zijn toegekend. Schrijvers en tekenaars als *Will Eisner*, *Neil Gaiman* en *Alan Moore* werken allen of hebben allen voor Kitchen Sink gewerkt en deze uitgeverij is daarnaast de houder van alle rechten van The Crow, de cult-held van twee films, waarvan enkele mini-series zijn uitgebracht. De problemen van Kitchen Sink zijn nu echter in tegenstelling tot de problemen van Marvel voorlopig wel uit deze wereld verbannen.

Kitchen Sink is namelijk onlangs gekocht door Disappearing Inc, een onderneming van een handjevol privé-investeerders. Disappearing staat onder leiding van televisie-producer *Fred Seibert* en deze onderneming heeft Kitchen Sink weer nieuw leven ingeblazen. *Denis Kitchen*, de man die de uitgeverij in 1969 heeft opgericht, en zijn broer *James* zijn als directeur en vice-directeur van het vernieuwde Kitchen Sink aangesteld. Ook *Fred Seibert* en *Will Eisner* maken deel uit van de nieuwe directie en vooral Eisners aanstelling is vrij opzienbarend. Eisner is immers bekend als schrijver en tekenaar van The Spirit, enkele decennia geleden en vandaag de dag brengt hij nog af en toe nieuw werk uit. Eisners kennis en zijn liefde voor de comic zullen de buitenwereld ongetwijfeld vertrouwen inboezemen en dat is iets waar de directie van Marvel, die veel over financiën weet maar weinig over comics, wellicht nog iets van kan leren.

Bij Image Comics moet men ook de broekriem stevig aanhalen. Preciezer gezegd, de Top Cow Studio moet de broekriem aanhalen, want dit onderdeel van Image Comics dat onder leiding van *Marc Silvestri* staat, heeft onlangs twee van haar series stopgezet. Slechte verkoop heeft ertoe geleid dat zowel de serie Weapon Zero als Cyberforce niet langer zullen worden uitgegeven. Cyberforce was de eerste serie van Marc Silvestri die bij Image verscheen en eindredacteur *David Wohl* is niet van plan deze serie nu helemaal links te laten liggen. Wellicht zullen volgend jaar enkele Cyberforce-miniseries worden uitgegeven en ook omtrent Weapon Zero zijn vage plannen om het volgend jaar eens opnieuw te proberen.

Is harder beter?

Het lijkt zo langzamerhand op een trend. Steeds vaker duiken comics op die niet zozeer voor de standaard-doelgroep van comics is bedoeld, maar voor de wat oudere lezer. Comics die niet verhalen over vrolijke helden in kleurige pakken die altijd als winnaars uit de strijd met allerlei schurken komen. Comics die nu eens niet paternalistisch de lezer de les lezen over het goed en het kwaad in deze wereld. Comics die eigenlijk gewoon gaan over rotzakken en tuig ... en die juist daarom zo verfrissend en interessant zijn. Deze trend is bij DC Comics begonnen, waar onder de noemer Vertigo enkele series voor de volwassener lezers werden gelanceerd, maar heden ten dage lijkt het succes van enkele Vertigo-titels dermate om zich heen te hebben geslagen, dat Jan en alleman van dit succes wil meeprofiteren.

Soms lukt dat, maar vaak pakt het hopeloos verkeerd uit.

Eén van de series waarmee de huidige revolutie is begonnen, is Preacher, van DC/Vertigo. Schrijver *Garth Ennis* en tekenaar *Steve Dillon* zorgen al drie jaar lang voor een reeks interessante maar af en toe oh-zo zieke en bizarre avonturen en dat deze aanpak zoden aan de dijk zet, wordt steeds duidelijker. Preacher blijkt namelijk de ideale voedingsbodem voor allerlei zogenaamde 'spin-offs,' eenmalige specials die nader op bijfiguren uit de maandelijkse serie ingaan. Zo is het begin januari tijd voor Preacher Special: One Man's War, natuurlijk geschreven door Garth Ennis en getekend door *Peter Snejbjerg* (bekend van zijn werk voor onder meer een andere Vertigo-serie The Dreaming). De vijf dollar kostende special verhaalt over Starr, een beruchte tegenstander van Jesse Custer, de hoofdpersoon uit Preacher. Gezien de kwaliteit van Garth Ennis' schrijfwerk zullen genoeg lezers zonder problemen de hoge coverprijs neertellen en deze vierenzestig pagina's tellende werkje mee naar huis nemen.

The Invisibles is nog zo'n Vertigo-serie die een graantje meepikt van de toegenomen interesse voor wat

door
OLAV BEEMER

YEP. PRETTY FUCKING MUCH.
TELL YOU WHAT THOUGH, WHY DOESN'T SOMEONE SET ME A VODKA ROCKS AND POUR THIS CHEAP WINE BACK INTO THE BOX.
I'LL LET SOMEONE KNOW WHEN I NEED A HANG-OVER.
DON'T JUST STAND THERE, GO FIND THE MAN A DRINK, ASSHOLE!

volwassener comics. *Grant Morrison* (onder meer schrijver van JLA) en *Phil Jimenez* (bekend van zijn mini-serie Tempest), zetten in deze maandelijkse serie een boeiend verhaal neer over een groepje paranoïde, drugs-gebruikende doemdenkers die vrezen dat het einde van de wereld nadert. Niet alleen wat betreft de gebezigde taal maar zeker ook wat betreft de inhoud is deze comic vrij hard en misschien daarom juist wel zo populair. DC zou DC niet zijn als ze daar een slaatje uit willen slaan, vandaar dat binnenkort de paperback The Invisibles: Bloody Hell in America verschijnt, een verzameling van de eerste vier nummers van deze reeks. Met een coverprijs van $12.95 riekt dit naar geldklopperij, maar de koper krijgt in ieder geval waar voor zijn of haar geld.

Andere uitgeverijen die lucht krijgen van het succes dat DC met dit soort comics weet te behalen, springen natuurlijk graag bij met soortgelijke series. Acclaim Comics probeert het al een tijdje met de serie Shadowman, waarvan de eerste vier nummers nota bene door Garth Ennis zijn geschreven. Huidige schrijver *Jamie Delano* en tekenaar *Charles Adlard* balanceren echter maar al te vaak op de grens tussen goed en afgezaagd, waarbij ze soms zelfs over die grens duikelen. Veel voodoo-onzin, veel onnodig gescheld en weinig lijn in het verhaal; dat zijn de redenen waarom Shadowman bij lange na niet in de voetsporen kan treden van series als Preacher. Maar omdat Acclaim van geen ophouden weet, proberen ze het deze maand met een nieuwe mini-serie genaamd Darque Passages. Deze serie is de opvolger van een one-shot over de mysterieuze Alexandre Darque, maar in tegenstelling tot die one-shot is de mini-serie geen zogenaamde 'mature readers' titel. En Acclaim adverteert zelfs met deze slogan! Zou dat dan toch betekenen dat de verkoopcijfers van de one-shot aan de lage kant waren? En zou dat dan toch betekenen dat Acclaim iets fout doet als het op de volwassener comics aankomt? Stof tot nadenken.

Uitbreiding

Image Comics breidt uit. Van uitbreiding bij Image is eigenlijk de laatste twaalf maanden al continu sprake, en het is verbazingwekkend hoe veel nieuwe series zich onder de grote paraplu van Image komen verschuilen. Een opvallende nieuwkomer bij Image is de serie Tug & Buster, gemaakt door *Marc Hempel* en oorspronkelijk bij de kleine uitgeverij Art & Soul ondergebracht. Deze serie is strikt genomen zeer on-Image, maar ja, dat geldt zo langzamerhand voor zoveel Image-series dat we ons moeten gaan afvragen of er nog wel zoiets bestaat als een typische Image-comic. Op twee paarden wedden is één ding, maar op tientallen verschillende paarden wedden is heel wat anders.

Ook Marvel doet weer flink aan uitbreiding. In januari wordt het eerste nummer van X-Men: The Manga uitgebracht. Jawel, een manga-versie van de oude vertrouwde X-Men. Hoe verzin je het? Deze serie bestaat uit zwart/wit-herdrukken van oorspronkelijk Japanse X-Men-comics en het is maar de vraag of de lezers hierop zitten te wachten. Dezelfde vraag kan gesteld worden bij het aanschouwen van de nieuwe serie Blade. Eind januari komt Marvel eerst met de one-shot Blade: Crescent City Blues om de maand daarna met de maandelijkse serie te beginnen. Blade is een comic over een vampierenjager en de one-shot wordt gemaakt door *Chris Golden* en *Gene Colan* (vroeger zeer populair dankzij zijn werk voor Tomb of Dracula). Het lijkt er verdacht veel op dat ook Marvel zich begeeft op het pad van de volwassener comics. Toeval? Vast niet.

***Boven, vlnr, Preacher: One Man's War,* The Invisibles scoren, Grove taal in *Darque Passages*, *Shadowman*: vaag en donker.**

***Links, Tug & Buster* bij Image.**

Flitsen

Robert van der Kroft (*Sjors en Sjimmie*, *Claire*) en Jesse van Muylwijck (*De rechter*) zullen Nederland vertegenwoordigen op de internationale stripbeurs in Hong Kong in februari 1998. Zij zijn uitgenodigd door het Nederlands Consulaat in Hong Kong. De beurs is georganiseerd door de Europese Unie en heeft tot doel Azië te laten kennismaken met Europese strips. ★ Merho, geestelijke vader van *Kiekeboe*, is recent in Durbuy ingeschreven als ereburger. Vanaf nu zal hij op de hoogte worden gehouden van belangrijke activiteiten in het kleinste stadje ter wereld en als de sympathieke tekenaar uit Zoersel zich vooraf bij de stadsautoriteiten meldt, krijgt hij een ereplaatsje bij de genodigden. Misschien een hernieuwde start voor de Franstalige albums die in een pril begin in Wallonië werden gelanceerd. Toen bleek dat ze niet aansloegen, werd besloten de vertalingen te stoppen. ★ Wasco tekent wekelijks de strip *Regenland* voor de VPRO-gids. De stroken worden ook op de website van de omroep gezet (*http://www.vpro.nl/vermaak*). ★ Naar aanleiding van de tweehonderdste verjaardag van David Roberts heeft Lucien de Gieter (*Papyrus*) een portfolio uitgebracht. De map bevat vier gedetailleerde historische tekeningen. Genummerd en gesigneerd in een oplage van tweehonderd exemplaren. Prijs: Bfr.3500 (±*f*175). Info: (+32)(0)2-6461137. ★ In restaurant Le Bollewinkel in het Belgische Hoeilaart is een kleine expositie gewijd aan het schilderwerk van de Belgische tekenaar Will. Hij tekende ook een menukaart. ★ Uitgeverij Noir Dessin heeft een houten koffertje op de markt gebracht – *Cuisine Régionale* – waarin een ex-libris en ander origineel materiaal rond François Walthéry zit. De oplage is beperkt tot dertig stuks en kost Bfr.2500 (±*f*125). ★ De Toonder Group wil begin volgend jaar een beursnotering krijgen op de nieuwe Markt Amsterdam, de beurs voor kleine ondernemingen. Daarmee verkrijgt het bedrijf extra geld voor nieuwe investeringen. Directeur Poelstra heeft grootse plannen. Hij wil meer inkomsten uit de merchandising van *Bommel*-figuren en denkt aan nieuwe producties waarin Ollie B. Bommel en Tom Poes optreden. ★ P&T Productions brengt de portfolio uit van William Vance en Jean van Hamme, getiteld *Women en XIII*. Het zijn meerdere realistische tekeningen in full colour, in een oplage van 700 exemplaren, genummerd en gesigneerd. Prijs: Bfr.3500 (±*f*175). ★ Ook *Parc Astérix* heeft beursplannen. Door een notering aan de Franse beurs aan te vragen wil het extra kapitaal vergaren voor uitbreiding. Ook biedt het zo investeerders, die ontevreden zijn over de winstgevendheid van het park, de kans om hun aandelen te verkopen en zich terug te trekken. ★ In Doornik vindt op 16 en 17 mei 1998 een stripfestival plaats. Info: J.C. Ceyx tel. (+32)(0)69-229440. ★ Het Centrum voor de Kunsten in Eindhoven start met een striptekencursus. Doelgroep: jongeren tussen 13 en 17 jaar. Voor meer info: (+31)(0)40-2163263. ★ Fans van René Hausman kunnen lid worden van een heuse fanclub. Wie meer wil weten over Zunie, Laïyna, Vaïva en vele andere heldinnen van deze Vervierse tekenaar/aquarellist kan contact opnemen met Y. Delairesse, Rue des artisans 22, 4030 Grivegnee. Voor Bfr.1000 (±*f*50) per jaar krijg je één keer per jaar een nieuwsbulletin, een strippakket met daarin onuitgegeven werk, publiciteitsmateriaal en rariteiten. Er is korting voorzien op de aankoopprijs van gelimiteerde uitgaven. Je krijgt de kans om je favoriet te ontmoeten op een privé-fanclubavond en er is de mogelijkheid om met andere leden in contact te komen. Handig om verzameld materiaal uit te wisselen. ★ Na vijf jaar productietijd is de eerste tekenfilm van *Pippi Langkous* in première gegaan. Volgend jaar is de versie voor televisie in 26 afleveringen te zien. ★ Graficart, L. Bertrandlaan 51, 1050 Brussel brengt een reeks zeefdrukken uit van bekende en historische *Suske en Wiske*-albumcovers van wijlen Willy Vandersteen. De eerste vier covers zijn *Het eiland Amoras*, *De zwarte madam*, *Het bevroren vuur* en *De sterrenplukkers*. De werken zijn uitgevoerd in zeefdruk, afkomstig van de originele platen of afdrukken, op groot formaat en in Steinbachpapier. Verder zijn ze ingelijst in een stijlvolle houten kader en worden ze aan huis afgeleverd. Aan de achterzijde prijkt een echtheidscertificaat (uitgever is onder meer M. Vanbeneden, schoonzoon van Willy Vandersteen) en de oplagenummering. Er worden 250 exemplaren per cover gedrukt. Info: (+32)(0)2-2450828. ★ Wim T. Schippers en Theo van den Boogaard werken aan een avondvullende animatiefilm. Over het verhaal willen beide heren nog niets kwijt. De tekenfilm zal in ieder geval niet voor de eeuwwisseling te zien zijn. ★ Het stripfestival van Durbuy reikte de Grote Prijs Durbuy uit aan André Geerts voor *Ondankbare wereld 1 en 2* (Vrolijke Vlucht, Dupuis). De prijs voor de Beste Nederlandstalige strip ging naar Marc Sleen met *De roos van Sakhti*, uitgegeven bij Standaard. Jean Dufaux werd onderscheiden als beste scenarist. ★ Een driejarig meisje uit Engeland bleek allergisch voor *Popeye* te zijn. Iedere keer als zij filmpjes zag of zelfs bij het horen van zijn naam, begon ze te kokhalzen en kreeg ze problemen met haar ademhaling. Met een inhaler is ze uiteindelijk genezen. Zouden tegenstanders van strips en animaties dan toch gelijk hebben? ★ Alain Ayroles, Bruno Maïorana en Thierry Leprévost hebben voor hun derde album in de reeks *Garulfo* – *Le prince aux deux visages* – de Prijs de Leeuw gekregen. Aan deze prijs die jaarlijks wordt toegekend aan een auteur die niet meer dan drie boeken heeft gepubliceerd zit Bfr. 200.000 (zo'n *f*10.000) vast. ★ Binnenkort verschijnt bij de Belgische uitgeverij Arcadia een nieuw avontuur van *Mick Mac Adam* van de auteurs André Benn en Stephen Desberg. De titel is *De vijf spiegels*. Geïnteresseerden kunnen het album reserveren bij de uitgever: (+32) 02-5131486. ★ Wie liefhebber is van *De Smurfen* kan lid worden van de Smurfenclub. Dit gezelschap van smurfenverzamelaars uit Nederland en België smurft regelmatig ruil- en ontmoetingsdagen. Ook smurft het vier keer per jaar een clubkrant uit. Smurf voor meer informatie (+31)(0)346-575589. Zou Gargamel al lid zijn? ★ Liefhebbers van het werk van Bernie Wrightson kunnen een origineel van één van de tradingcards of comicpagina's die deze artiest maakte voor ongeveer twee ruggen in hun bezit krijgen. Interesse? Schrijf dan naar Houthaven Publications, Postbus 4191, 4900 CD Oosterhout. ★ Uitgeverij Le Chat Mort uit Katlijk blijft de stripliefhebber verwennen met vertalingen van klassieke strips in het Fries. Nieuwe uitgaven zijn *De thúsreis fan 'e Vrijheid* (*Kapitein Rob*), *It spoar fan it swurd* (*Eric de Noorman*) en *It Foarlan* (*Ollie B. Bommel*). ★ Het tijdschrift *Opzij* bestaat 25 jaar. Hoofdredacteur Cisca Dresselhuys werd in Adformatie aan de tand gevoeld over commercie en bladenmaken. Een stelling luidde dat als zij de achterpagina voor een ton aan een adverteerder kon verkopen, zij dat ook zou doen. Dresselhuys antwoordde: 'Nee, daar hebben we een strip, die plek is niet te koop.' Bravo Cisca, zo'n uitspraak hoor je niet iedere dag! ★ Er zijn weer twee nieuwe stripsites: één over *Kick Wilstra* (*http://www.worldaccess.nl/~staten*) en de ander over de geschiedenis van het Nederlands beeldverhaal (*http://www.worldaccess.nl/~staten/beeld.htm*). ★ Euro Disney heeft in het op 30 september afgesloten boekjaar een winst van 217 miljoen franc (72,9 miljoen gulden) geboekt tegenover 202 miljoen frank in het vorige boekjaar. De omzet groeide met 10,2 procent tot 5,5 miljard franc (1,8 miljard gulden). Het aantal bezoekers steeg met 7,7 procent tot 12,6 miljoen. De bezettingsgraad van de hotels nam toe met 5,8 procent tot 78 procent. ★ Nog te zien tot en met 7 januari in het Luchtvaartmuseum Aviodome op Schiphol: de expositie *(V)luchtig Getekend*. Het betreft een tentoonstelling over het gebruik van luchtvaart in stripverhalen. Voorbeelden te over, ben je geneigd te zeggen. ★ De Amsterdamse stripwinkel *Obelix* heeft financiële reprimandes van uitgeverij Albert-René (van Albert Uderzo en de erven René Goscinny) nog maar nèt kunnen voorkomen. De eigenaars van de stripwinkel zijn – ondanks het feit dat de winkel de naam al zo'n 16 jaar gebruikte – niet tot een vergelijk over dit naamsgebruik gekomen met de eerdergenoemde uitgeverij. Een infobulletin meldt 'dat vervoegingen en alle gelijkende namen, zoals *Obeliks* of *Obelisk*, niet zullen worden toegestaan'. Uw flitsen-chroniqueurs denken dat de winkel wel degelijk onder de naam *Obelisk* had kunnen doorgaan, immers een normaal Nederlands woord. Maar nee: de winkeliers hebben gekozen voor de nogal oubollige naam *Het Beeldverhaal*. Jammer. Wij hadden - als een nieuwe naam dan ècht noodzakelijk is – graag gewinkeld bij *Bij Toutatis!* of *Menhir Kees*.